PETRU DUMITRIU

IUBIRI FĂRĂ SEAMĂN

Ediţie revăzută de autor

Traducere de Ecaterina Ţarălungă

Bucureşti, 2004

ISBN:

PETRU DUMITRIU
Les Amours singulières

ŢIE

Îţi dăruiesc aceste povestiri care fac doar una.
Poate aceeaşi pereche se întoarce şi o ia de la capăt.
„Asta fiindcă eşti tu; asta fiindcă sunt eu.”
Iubirile lor nu sunt fără seamăn, ci unice.
Toate sunt una şi aceeaşi iubire.

CAPITOLUL ÎNTÂI

ANUL NEGRU

Mă cheamă Elisabeta. Sunt nevasta lui Guillaume Imbert, care-şi are ogeacul lui cu stemă pe uliţa Meterezelor, nu departe de Turnul Cetăţii.

Turnul e gros şi înalt şi acolo, sus, pe acoperişul lui, în dosul crenelurilor, stau înfipte, în şanţul de centură şi dincolo de el, aţintite asupra câmpiei, catapulte de mână ori pe roţi şi berbece.

Dar, oricât de departe şi de vârtos pot ele să bată, şi de-ar fi de-o sută, ori de-o mie de ori mai puternice, n-ar putea să ne apere împotriva acestui duşman care se apropie şi va să ne ucidă. Pe noi doi şi pe toţi oamenii din târgul nostru. Nu doar pe unul din noi şi nu doar a treia parte dintre cei cuprinşi. Nu se ştie niciodată cum loveşte. Fiindcă nimeni nu l-a văzut pe duşman şi nici n-o să-l vadă. Poate se strecoară pe sub uşi. Se zice că el ar fi cel care trece prin crăpături.

Dacă-i adus de vânt, cum se face că vântul zboară aşa repede, iar duşmanul are nevoie de o lună ca să treacă de la un târg la altul?

Doar unul dintre noi doi? Ori bărbatul meu, ori eu. Ştiu, Guillaume ar vrea să fiu eu. Şi eu aş vrea să fie el. Iertare, Sfântă Fecioară, iertare. Aibi milă de păcătoasa de mine. Fă să nu fie el. Fă să fiu eu. Nu-l urăsc. Ba chiar, chiar, chiar îl iubesc.

Îl iubesc şi pe fratele Ogier. Dar e un alt fel de iubire. Cred că e o iubire nevinovată, ca faţă de un copil.

Am avut patru copii şi toţi s-au prăpădit de mici. Acesta e un om bătrân. Are cinzeci de ani. Dar e ca şi copilul meu şi nu vreau să-l omoare duşmanul şi să mă lase singură cu bărbatu-meu, acela care ar vrea să mă vadă murind.

Sfântă Fecioară, mamă a durerii, inimă străpunsă de sabie, fă să-mi pot mântui copilul iubit, pe acest biet bătrân. Slavă ţie, Sfântă mamă a Mântuitorului! Am priceput. A avut milă de mine. M-a văzut în genunchi, cu fruntea în ţărână, în faţa chipului Fiului ei pe cruce;

cu fustele împrăştiate ca aripile unei biete ciori rănite; ca aripile unui liliac ţintuit pe uşa hambarului. S-a milostivit de mine. Îmi şterg ochii pe şorţ şi cobor din odaia mea. Îmi bag nasul pe uşa din dos a prăvăliei; îl văd pe jupânul Imbert vorbind cu un client sub streaşină şi pe Ogier cu fruntea aplecată pe cântarele lui de cămătar. Închid şi ies prin portal în uliţă.

Ce potolită-i uliţa! Ce înalt e cerul! Norii sunt subţiri ca nişte văluri destrămate şi plutesc acolo, sus, foarte departe.

Oare cu aerul acesta vine duşmanul? E greu de crezut. Aerul e curat de-aici până la cerurile Domnului. Asta se simte, îl bei ca pe apa de izvor.

Dar atunci cum vine? Târându-se ca un şarpe, ca un vierme, ca o şopârlă? Vine cu lemnele, ascuns în spatele trunchiurilor de copaci ca să nu-l zărească nimeni şi sărind de pe un copac pe altul când întorci capul? Nu cred. În afară de Sfântul Dumnezeu, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, de Sfânta Fecioară, de îngeri şi de sfinţi şi de maica noastră Sfânta Biserică a lui Iisus Hristos, nu cred decât în ceea ce văd. O să mă prefac a crede tot ce prea-cinstitul Wauthier, preotul nostru, o să-mi spuie să cred; dar, în adâncurile inimii mele, nu cred decât în Dumnezeu, în Iisus Hristos, în Fecioară, iar aici, pe pământ, numai în ochii mei. Am ochii limpezi, limpeziţi de lacrimi. Femeia care a pierdut patru copii fără să-şi piardă nici credinţa, nici mintea de cât a plâns, aceea vede bine aici şi astfel va să vadă până la suflarea cea de pe urmă.

Nu-l văd târându-se, nici ascunzându-se în dosul copacilor.

Uliţele sunt pustii, s-ar zice de târg mort. E frica. Se ascund prin case cu uşile şi perdelele trase, ca şi când duşmanul ar fi în oraş.

Mă întorc acasă; mă duc la bucătărie. Focul arde în vatră, apa clocoteşte în oala de tuci, motanul doarme pe spate, cu burta în sus, cu toate labele îndoite, cu vârful limbii ieşit printre dinţii lui mici şi-şi arată colţii printre mustăţi.

„Ia uite ce ne-a adus, stăpână”, zice Martina.

Îmi arată cu vârful piciorului, fără să-l atingă. E un şobolan mort. Motanul ne aduce şoareci, vrăbii. Vine cu vânatul în botişor şi-l lasă să cadă pe lespezi. E felul în carte spune că ne iubeşte. E ca şi cum ar zice: „Sunteţi pisoii mei iubiţi, ronţăiţi ca să vă faceţi frumoşi, mari şi fălcoşi.” Toate pisicile fac asta, pisicuţe şi cotoi la fel, chiar scopiţi.

De data asta e ditamai şobolanul. Mă dau înapoi ca şi când l-aş fi văzut pe Necuratul în carne şi oase. Necuratul e duh, duh rău, intră

în oamenii care-l cheamă, ori îl primesc, ori se lasă stăpâniţi de el, intră în cele necuvântătoare, ca şi în cele neînsufleţite. Acesta nu-i decât un animăluţ mort, fără nici o putere de-a face rău. Dar e un şobolan cenuşiu. N-am mai văzut şobolani cenuşii. Şobolanii sunt negri ori negricioşi, niciodată cenuşii. Îmi e frică, mi se face pielea găinii. Necuratul să fie un şobolan? Un şobolan cenuşiu?

Iau vătraiul de la vatră, prind de burtă şobolanul mort şi-l arunc pe foc.

„Pune lemne pe foc, Martină."

Am o lădiţă cu var nestins şi o deschid. Înăuntru e o lingură de lemn. O umplu şi arunc varul pe foc. Încă o lingură pe pata de sânge rămasă pe podea. O lingură mare şi plină. O oală de apă deasupra. Apa fumegă; în foc varul nestins arde curat, cu o flacără anume, mai puternică şi mai neprihănită.

Martina şi slujnicuţa fac ochii mari. O clipă mă crezuseră vrăjitoare; cum ar veni, fereşte-te Elisabeto, ori altminteri focul va să te curăţească de păcate.

Prin urmare fac trei semne mari ale crucii şi zic: „În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, amin. Fie ca sălaşul nostru să se cureţe de orice păcat. O să vorbesc jupânului Imbert ca să fie chemat prea bunul Wauthier să alunge orice duh diavolesc şi să ne facă luminaţi şi curaţi de orice păcat. In genunchi fetelor, să ne rugăm pentru iertarea păcatelor noastre, mai cu seamă eu, păcătoasa."

E adevărat. Dar trebuie s-o spui şi tare şi întru umilinţă, dacă vrei să rămâi în viaţă. Vreau să trăiesc pentru viaţa copilului meu şi s-o scap pe a bărbatului meu, Guillaume Imbert, despre care nu ştiu dacă vrea să mă vadă murind au ba.

„Stăpână, pivniţa e plină de şobolani morţi", zice Martina.

Mă cutremur. Asta nu se vede, dar eu o simt.

„— Ca ăsta?

— Nu, stăpână, şobolani adevăraţi, negri.

— Adu-mi tălpicile şi puneţi-le şi tu."

Iau varul nestins, îi spun să ia o găleată cu apă şi o mătură; coborâm în hrubă cu lumânarea aprinsă.

Toţi sunt morţi, ici-colo. Martina îi pune pe făraş cu mătura, eu presar var nestins şi-i stropesc cu apă. Apoi spălăm podeaua cu var nestins şi apă. Martina îi îndeasă în găleată cu mătura. Urcăm şi îi spun să arunce în vatră tot nămolul acesta, cu multe lemne, şi mătura, şi tălpicile noastre pe deasupra.

„Agaţă găleata deasupra focului şi pune să fiarbă apă în găleată. Nu e venin, otravă ori miasmă care să scape neatinsă din foc.

Micuţa Maria, tinerică şi prea proastă, o sărmană fetişcană de la ţară, intră şi se aţine pe lângă uşă:

„Stăpână…

— Ce e?”

Temătoare, ruşinoasă şi cu grijă să vorbească frumos: „Stăpână, ar fi un bătrân…”

Mă ia râsul; râd în hohote; Martina râde şi mai tare şi-şi şterge lacrimile pe colţul şorţului.

„Zi-i să intre, prostuţo!”

E un bătrân slab, cu glugă de dimie, obiele găurite şi încălţări pline de noroi scorojit, cu punga la brâu, traista pe umăr, fără jungher ori şiş. Are o faţă îngustă, scofâlcită, brăzdată.

Vrea să-i vorbească jupânului Ogier.

„Nu e nici un jupân Ogier aici, cumetre. Nu e decât Ogier, tovarăşul bărbatului meu. Intră în sală, şezi şi te odihneşte. Daţi-i să bea.”

A mâncat şi a băut cu noi, cu ochii plecaţi. Parcă şi-ar fi dat mâna cu Ogier, nu ştiu de nu şi-o fi făcut semnul crucii în podul palmei cu degetul mare. Dacă unul din ei şi-ar fi dus mâna la umăr să se scarpine, aş fi crezut că e un semn de recunoaştere pentru celălalt.

De fapt nici nu vreau să ştiu nimic. Bărbatu-meu încă şi mai puţin. Şade în capul mesei, posomorât, cu sprâncenele încruntate, cu tichia pe cap, blana la gât, cutele late ale postavului stacojiu pe umeri, lanţul de aur pe piept. E mare, pătrat, bondoc. E foarte puternic şi foarte greu, eu ştiu câte ceva despre asta.

La dreapta lui, Ogier e ca un arhanghel frumos, încărunţind într-o fereastră de biserică. Cât trebuie să fi fost de frumos ca băieţandru, şi ca bărbat tânăr, şi ca om în toată firea! E prietenos, plin de curtenie şi trist. Are degete lungi, subţiri şi drepte. Pe vitralii şi pe lespezile cioplite dinspre altar astfel de degete se împreună cu arătătorul îndreptat spre tânăra fecioară şi din gura palidă, aspră şi uscată, iese o fâşie de mătase pe care şade scris: *Benedictus fructus ventris tui* [*]. De ce nu mi-a spus-o şi mie, o biată femeie?

---

[*] Binecuvântat fie rodul pântecelui tău. (lat.)

[**] Binecuvântează. (lat.)

Dar ea era mai mult ca mine, a suferit. Binecuvântată fie în vecii vecilor, amin.

Ceilalţi tovarăşi ai bărbatului meu, şi ucenicii, şi femeile mele, şi slujitorii bagă pe rând lingura în oală, pe tăcute. Bărbatu-meu le taie carnea din frigare şi eu le torn vinul în tăcere. *Benedicite* **, zice Guillaume. Amin, zicem noi.

La stânga stăpânului şade sărmanul călător. Tace şi înghite cu încetineală. Nu-mi pasă de numele lui: dacă-şi dă unul, fi-va cel adevărat? Doar Ogier îl ştie, poate nici el.

Masa odată strânsă, bărbatu-meu zice:

„Rămâi, Ogier. Rămâi şi dumneata, jupâne. Nevastă, rămâi. Voi, ăştilalţi, hai şi vedeţi-vă de treabă."

Fără să-i privească. Ba da, totuşi: doar puţin, pe sub sprâncenele groase, cu ochii lui bulbucaţi, învârstaţi cu roşu. Se duc de-aici fără să întrebe mai mult. Are pumnii grei şi nu-i nevoie să lovească niciodată; e căpitanul urbei, cu platoşa de oţel înzăuată pe braţe şi coiful de fier ţintuit, paloşul şi spada atârnate pe perete. Dacă ar veni un duşman cu două mâini şi cu două picioare, n-am avea nimic a ne teme mai mult decât de mânia jupânului Guillaume, bărbatul meu, şi încă, fiindcă-l ştiam bine, numai de privirile apăsate pe sub sprâncenele groase şi de grohăiturile înfundate ieşite din pieptul lui lat. Nu e rău ca om. Ba chiar e bun, pruncuţul meu cel pătrat, sărmănelul, şi-i e frică de duşmanul care nu se vede, are inima grea, mintea înnegurată şi nici o nădejde.

O să te ajut, bărbate, o să te ajut. Nimeni nu te sprijină şi n-are să te sprijine fără doar decât Domnul, dacă-i place s-o facă prin mâinile umilei sale slujnice Elisabeta, femeia pe care tu n-o iubeşti şi poate chiar ai vrea s-o vezi murind. Pentru numele lui Dumnezeu, dacă trebuie, eu o să mor şi tu o să trăieşti, amin.

Dar, vicleană, mă gândesc în capul meu: o să trăiesc, o să trăieşti şi tu din mila mea, şi Ogier, şi tot ogeacul. Dacă i-o place Domnului. Dac-o vrea. Ajută-te Elisabeto şi Cerul o să te ajute.

„O să vorbeşti cu Ogier între patru ochi, jupâne, dacă aşa ţi-i voia, zice bărbatu-meu. Dar mai înainte aibi bunăvoia şi împărtăşeşte-ne şi nouă veştile pe care le aduci. Dacă ai fi cămătar, aş zice: veşti despre zarafi, veşti înşelătoare." Guillaume râde cu sprâncenele încruntate. „Dar nu eşti aşa ceva. Nevastă, dă-i să bea, rogu-te."

Fie blestemat. N-o să ştiu niciodată dacă mă iubeşte ori mă urăşte. Blestemată să fiu dacă măcar eu ştiu de-l urăsc ori îl iubesc. Le torn vin.

Jupâne Imbert, zice prea bunul bătrân, bărbaţii înţelepţi zic că asta a început acum un an sau doi în Mica Tartarie, unde negustorii genevezi au aşezările lor de negoţ şi cetăţile lor întărite, dintre care cea mai mare e Kaffa. Ţării aceleia îi zic şi Crum, ori Crâm, ori Crimeea.

Tătarii împresuraseră Kaffa. Răul îi fulgera; atunci, stăpâniţi de diavol, îşi puseră morţii pe jumătate putreziţi în lăcaşul bombardelor şi aruncară, în loc de bolovani, cu stârvuri pe deasupra zidurilor."

— Necuratul domneşte asupra lumii, şopti Ogier.

Bărbatu-meu îi aruncă o privire piezişă, grea şi batjocoritoare; apoi mormăi: „Am fost la Kaffa. Bogată aşezare. Aur, argint, smaragde prea palide, cele mai frumoase blănuri de pe pământ, miere, ceară, păcură — pe care o numesc catran, e bună la călăfătuit corăbii — şi cânepă pentru funii. Şi robi cu pielea mai albă ca a noastră. Zi mai departe!"

„De la Kaffa a venit un galion, o galeră uriaşă, care n-a trecut prin Ţarigrad. Acolo i-au strigat s-o ţie în larg că, dacă nu, li se vor trimite ghiulele de foc.

— E o minune căreia niciodată bărbat ori femeie nu i-a aflat taina, zise Guillaume. Nu ştiu de vor fi pus pe vreunul dintr-ăia la chinuri, dar nimeni nu ştie ce e licoarea aia care arde şi nici cum o suflă, aşa aprinsă, asupra corăbiilor duşmane. Se zice că prin sifoane, dar cum, ce e un sifon? Călugării au adus gogoşi de mătase ascunse în toiege găunoase tocmai de la celălalt capăt al lumii, din Tartaria Mare şi de dincolo de ea.

— Mult mai de departe, şopteşte Ogier. Bărbatu-meu îl priveşte în treacăt, apoi se întoarnă spre musafirul nostru:

— Dar n-au aflat şi ce e focul acela. Şi deci, de la Kaffa…?

— De la Kaffa au plutit de-a dreptul până la Messina, un om din doi murind pe drum. De acolo au mers la Amalfi. Apoi la Messina, un bărbat, o femeie şi un copil din trei au început să moară la câte cinci zile. Şi, odată plecat galionul, un amalfit din trei a pierit. Şi ăştia tot la cinci — şase zile. Odată ajunşi la Genova, a izbucnit răul. La Adormirea Maicii Domnului a venit rândul Marsiliei. De Sfântul Mihail era Avignonul. Vraciul Sfântului Părinte, jupânul Guy de Chauliac, i-a spus să se încuie în odaie şi să tragă pe nas fum de smirnă şi tămâie şi aşa l-a scăpat cu viaţă. De Ziua Tuturor

Sfinţilor a fost rândul Valenciei. La Sfântul Martin, Dijonul. Şi în acelaşi timp Montpellier, Béziers, Toulouse. La Sfântul Nicolae, Charônul. La Înălţare, Troyes. La Rusalii, Langres. De Sfânta Treime, Sens.

— Acum e rândul nostru, zise Guillaume. Elisabeto, dă-i rogu-te să bea. Suntem blestemaţi. Măcar eu ştiu de ce."

Şi din nou întors către străin: „Cum se arată răul?"

Bătrânul răspunse cu linişte: „Fierbinţeală mare trei sau patru zile, umflături la gât, chiar sub îndoitura fălcilor, la subţiori, la vintre, întâi roşii, apoi negre, mari ca oul de porumbel. Pierderea simţirii, vorbe fără şir, somn cu vedenii, apoi moartea în cinci zile, ori în trei. Oamenii se închid prin case, unii se roagă, alţii beau pe viaţă şi pe moarte, ori se iubesc, bărbat şi femeie, tot pe viaţă şi pe moarte.

— Şi dintr-asta crapă? Întreabă Guillaume.

— Unii da, alţii nu. Nu se poate pricepe nimic, zice oaspetele.

— Eu pot pricepe, zice bărbatu-meu. Iar Ogier:

— Şi eu pricep."

Străinul nostru se uită de la unul la altul şi lasă ochii în jos, fără să scoată o vorbă.

„Şi ce faci ca să te curariseşti de rău?" întreabă bărbatu-meu.

Străinul povesteşte: „Oamenii îşi pun glugă neagră pe cap, strânsă sub bărbie, cu găuri în dreptul ochilor, dar acestea acoperite cu două cristale prin care vezi mai mult ori mai puţin limpede. În dreptul nasului gluga are un fel de cioc lung, cu un săculeţ de mirodenii pus la capăt, cele mai tari care există, ca să răsufle un aer curăţat de esenţele lor. Gluga le acoperă umerii. Sunt înmănuşaţi ca să nu atingă nimic."

„ Şi mor în ciuda a toate astea?

— Unul din trei. Desfrânaţi ori neprihăniţi, cumpătaţi ori beţivi, păcătoşi ca şi nevinovaţi, tineri sau bătrâni, chiar nou născuţi, ori în floarea vârstei. Nimeni nu se recunoaşte ca ales, numai Dumnezeu îi alege pe ai lui."

Guillaume se ridică: „Eu am priceput. Dumnezeu să ne păzească." Şi se duce către tejgheaua lui. Eu rămân. Zic: „Spune-mi, rogu-te, ai cunoştinţă de o molimă printre şobolani?"

E uimit, ridică sprâncenele sure ca şi pletele: da, i s-a vorbit de aceşti şobolani cenuşii, de o molimă venită colac peste pupăză după toată ciuma. „Ca şi cum toate molimele ar veni împreună. Dar şobolanii cenuşii nu strică decât prin hambare, din asta nu s-ar muri, ei nu muşcă. Ei doar duc război cu şobolanii cei vechi, negri,

băştinaşi prin ţinuturile noastre. Şobolanii şi ciuma nu-s tot o căciulă.

L-am lăsat să vorbească despre tainele lui cu Ogier. M-am dus drept la părintele Wauthier: „Veniţi la noi, părinte, pentru numele lui Dumnezeu, să izgoniţi răul şi să ne binecuvântaţi.”

El e bun, are inima curată, dar capul îngust. Va trebui să-l atrag către dorinţa mea cucernică. Dacă nu, îi sare muştarul şi pe dată mă face eretică, pe mine, biata Elisabeta a cucernicului Guillaume Imbert, care va să fie arsă. Să mă fac deci nevinovată precum porumbeii, dar şi înţeleaptă ca şarpele fără venin. Blândul meu Iisus, Stăpânul şi Dumnezeul meu, cum mă înveţi să fiu, aşa o să fiu.

Mă spovedesc deci jupânului Wauthier, părintele nostru. N-am deloc păcate mari, afară de unul, dar adevărat. Nu pot răbda să mă atingă bărbatul meu, nici cu mâna, nici cu gura, încă şi mai puţin cu toiagul.

„Rabdă, fata mea, asta e crucea ta.

— Atunci Domnul s-o ia pe umerii lui, de ce trebuie s-o sprijin eu, umila lui slujnică, pe pântecele meu?”

Se mâhneşte:

„Du-o şi cu asta basta! Fii înţelegătoare. Să bei, să mănânci, să te culci împreună înseamnă căsătorie, aşa mi se pare!”

L-am îndulcit de-a binelea: supusă, i-am făgăduit. Dar pe urmă, în treacăt, l-am rugat să vie să sfinţească şi casa, să-i blesteme pe ticăloşii de şobolani cenuşii, întruchipări ale diavolului. Cu o pomană bună pentru săracii lui şi încă una pentru sfintele lui lucrări.

Cusut de două ori ţine mai bine: încă un drum la mânăstirea blândelor şi bunelor surori unde am învăţat carte. Sălaşul lor e trup din sfânta abaţie d’Argenteuil, unde Heloïse învăţa odinioară *Sfânta Scriptură*, şi retorica, şi medicina, şi chirurgia, greaca şi, de la maestrul Abélard, ebraica şi alte lucruri, toate în franceza cea bună, graţie căreia el ajunse întristat şi ea mai ceva ca el, sărmănica; fiindcă prin ea i-a pierdut numai gelozia.

Şi pe mine, fără greacă, fără ebraică şi fără franceză de acest fel, m-au învăţat despre ierburi şi băuturi de leac şi m-am folosit şi mă folosesc mereu de ele. Vai, surioarelor, nu pot să vă vindec, dar pe alţii, deşi-i am mai puţin la inimă, îi pot ajuta. Cu toată prevedrea, umilinţa şi smerenia: rugăciuni, semne mari ale crucii şi să-l chem

pe jupânul Wauthier, preotul nostru şi vreo câteva sfinte şi bune măicuţe ca să nu fiu defăimată ca vrăjitoare şi s-o sfârşesc pe rug, ceea ce nu mi-ar plăcea câtuşi de puţin.

Acasă, străinul plecase. Meşterul Guillaume, bărbatul meu, domnea peste postavurile aurite de Damasc, mătăsurile şi catifelele de Accra, vălurile brodate de India, bumbacele de Tunis, ţesăturile de Châlons, postavurile de Friza şi de Duai, şi de Cambrai, de Saint Quentin, de Metz şi de Gremetz, trainica mătase de Arras, alesele pânzeturi de Reims, pălăriile şi mantalele de la noi, postavurile sure şi verzi de Avignon — ce bogat e, umflatul meu mititel! Ogier cântăreşte ducaţii, şi florinii, şi bizanţii, şi groşii, şi nobilii rozei, şi chiar francii defăimaţi ai Franţei — *francorum rex**, ai celui dintâi măsluitor, Philippe cel Frumos, frumosul care înşela de la o schimbare de preţ la alta. Regii n-au încetat de-atunci, îşi încredinţează negoţul din tată-n fiu, dacă e să-l cred în privinţa asta pe bărbatul meu, ceea ce e cu atât mai rău pentru noi şi pentru frumoasa ţară a Franţei.

Îi povestesc totul lui Guillaume al meu, prea umilă şi supusă. El face ochii mari, mutrişoara lui lătăreaţă se posomorăşte, grohăie ca un vier, dar îl cunosc şi mă cunoaşte. I s-a încreţit colţul ochiului. Îmi strecoară: „Prin urmare, faci după capul tău. Fie, o să vin la petrecere."

Petrecerea e marele hârdău cu apă fierbincioară cu lavandă, salvie, roiniţă şi izmă: crapă, drac al ciumei, ori înduplecă-te şi curăţă-te în adăpătoarea cu salvie.

Fetele mele slujnice mă ajută să mă îmbăiez: Guillaume, Ogier şi pe urmă ceilalţi. Râd ca proastele, ca şi cum ele nu s-ar fi scăldat niciodată în iazul ori în râul din satul lor, fără a mai vorbi de băile de aburi din oraş, de cea mai plăcută folosinţă. Stăpânul Guillaume se vede că s-a născut în casa marelui şi cuprinsului viţel, Taur după semnele zodiacale. Şi neajutoratul meu de Ogier pare în hârdău mai curând armăsar, decât un cocoş bătrân. Şi e foarte ruşinos, cuviincios şi sfios, încât ele râd în pumni, gâştele, de ceea ce văd.

Jupânul Wauthier, preotul, măicuţa Maria Emanuela şi măicuţa Fleurdelys-Blanchefleur-Florizel (care are cinzeci de ani) ajung tocmai în acele clipe. Preotul tuşeşte, sfintele fecioare se uită spre

---

* Regele francilor (lat). Francii - triburi de pe Rin, care au dat numele Franţei. (n.tr.)

jilţuri, la pânzeturi. Îmi învelesc bărbaţii în cearşafuri, îi trimit să se usuce în faţa vetrei celei mari şi zic: „Părinte, sfinţia ta şi cuvioaselor surori, uite ce am fost învăţată, în cuviinţă şi smerenie, de sfintele şi blândele măicuţe…”

Părintele singur, eu fiind întoarsă cu spatele, are a se scufunda în hârdău, că-i face bine. Apoi coboară să-şi zvinte pielea şi să-şi moaie gâtlejul cu bunii bărbaţi. Urmează la hârdău măicuţele, în cămăşi neprihănite, după care le dau răcoritoare. Toate astea cu umilinţă şi zicând mereu: „Voi, prea cucernicelor şi prea sfintelor, voi spălaţi picioarele leproşilor şi ciumaţilor, de la cei mai mici şi mai sărmani boiernaşi. Răbdaţi să vi se facă la fel, asta să fie ca o milostenie, umilinţă şi minune mare.”

Cânt pe dinăuntrul meu, tremurând de speranţă, de dezgust pentru ciuma care vine, care e acolo, de teama lui Dumnezeu, a cărui voinţă nici bărbat, nici femeie n-o poate şti, dar îi rămâne, spre a se mântui, marea sa iubire şi îndurare.

Numai că moartea cea cârnă e acolo, în spatele uşii. În seara asta, ori poate mâine, nu se ştie ce aduce.

Rămânem singuri, binecuvântaţi, spălaţi şi uşuraţi şi — oricât ar fi de puţin — uşuraţi de arginţi. Cu-adevărat numai bărbatul meu, lătăreţul Guillaume, şi numai el mânuieşte averea.

Iată-ne singuri, el, Ogier şi cu mine, în seara asta; curând se va înnopta. Mâine vom putea vedea dacă moartea neagră, moartea roşie şi neagră, a sosit la noi.

Ei beau neliniştiţi şi ursuzi, dar totuşi bucuroşi de necunoaşterea viitorului. Am pus pretutindeni cutii în care ard miresme, mirodenii şi ierburi. La fel în odăile din dos, la ucenici, feciorii în casă şi slujnice. Toţi au trecut prin hârdău, ultimul în şir fiind potaia, vârâtă în apă până peste bot, ca să ia apă şi să se înece purecii. Bărbat sau femeie, om sau necuvântătoare, stăpân ori slujitor, toţi suntem una, toţi ca unul în faţa morţii şi a ciumei. Fericit şi binecuvântat acela dintre noi care supravieţuieşte şi dăinuie.

Am făcut ce-am putut. Casa noastră e ca palatul lui Solomon. Încă visez că va trebui să ne frecăm trupul cu zeamă de izmă şi de pelin. Poate că aerul e cel rău, dar răul urcă pe râu în sus. Nu pricep încâlceala asta, dar şobolanii, şobolanii sunt sigur amestecaţi în toată povestea. Mă încred în motan să ne descotorosească de ei. Şi of, cum oftez, ostenită, dar de nebiruit.

Mă aşez la picioarele bărbaţilor şi mă fac că ascult ce-şi povestesc, şezând cu coatele pe masă: „E blestemul fratelui Jacques de Molay, jupâne Guillaume. El însuşi n-a blestemat nimic şi pe nimeni, nici el, nici ai lui. Călăii lui au mărturisit în chinuri ce voiau să-i facă şi cum întrebuinţaseră o minciună. De-atunci e aşa colţul acela al insulei Cetăţii, unde au fost arşi de vii fratele Jacques şi alţii, neprihăniţi întru veşnicie pentru slava Necuratului, stăpânul lumii ăsteia."

Nu ascult decât cu o ureche. Mă gândesc că au fost neprihăniţi ca porumbeii, dar mai puţin judecaţi ca şerpii şi au greşit măcar jumătate din ce i-a învăţat Hristos. Fiindcă trebuie să fii bun, dar nu prost.

Ogier urmă: „Această strălucită şi sfântă cetate a Parisului rămâne de aceea dezonorată pe vecie dacă nu se pocăieşte, dacă nu ispăşeşte păcatul. Nu ştiu deloc dacă asta e o profeţie ori vorbesc prosteşte, dar am credinţa că va veni o zi când până şi ultimul din stirpea lui Philippe o să moară jalnic într-un turn părăsit al Cetăţii. Şi poate că nu departe de capătul insulei, pe taluz, o să-şi facă moartea sălaş, în Place de la Grève, de nu chiar Crève*, şi va curge sânge nevinovat pentru nimic şi minciună, ca şi al lui Jacques de Molay şi al fraţilor şi tovarăşilor lui. Şi am vrea ca acesta să fie un vis, o vedenie urâtă. Uitaţi-vă la suita regelui, uitaţi-vă la bădăranul acela de Guillaume de Nogaret care l-a pocnit peste faţă pe Sfântul Părinte Bonifaciu al VIII-lea, puţin după ce un alt Sfânt Părinte trădase Cetatea. De atunci Papii sunt iobagi la Avignon: pedeapsă şi pildă. Nu ştiu ca Nogaret să fi putrezit de viu, dar tovarăşul lui, jupânul Enguerand de Marigny, pieri spânzurat la doi ani după ce-i arseseră pe nevinovaţi la marginea insulei Cetăţii. Regele Ludovic, care-i urmă lui Philippe cel Frumos la tron şi la coroană, îi jupui pe ovrei şi pe lombarzi şi crăpă şi el până-n doi ani. Şi uitaţi-vă cum, unul după altul, începând de la cel în viaţă acum, linia dreaptă s-a stins. Răscoală la Paris, stirpea lui Jacques într-o ţară searbădă şi unchiul şi fiul lui Philippe cel Frumos, fratele lui Valois, bătut la Crécy. Tot anul trecut, călăreţii Franţei nimiciţi, ucişi ori prinşi. Decât numai că englezii nu-s francezi, deşi vorbesc fanceza ca-n Picardia. Dar să fie sfântul rege Ludovic înfrântul de la Crécy? Crécy ar fi atunci încă un Taillebourg, un Bouvines? Fraţilor,

---

* Joc de cuvinte între *grève* (nisip) şi *crève* (crapă). (fr.)

totul se plăteşte, pietrele lui Dumnezeu macină totdeauna încet şi târziu, dar fac făină măruntă.”

Tac şi beau. Ogier reia: „Moştenirea lui Philippe cel Frumos, Tiranul, e blestemată, cu scormonitorii şi susţinătorii lui din Paris; ce-avea el a face ca Philippe al VI-lea, cel Lung — mai lung, dar mai puţin frumos — din Miazăzi, cu vânarea ereziei, cu arderea nevinovaţilor, ca să lase înjosită, ruşinată, urâtă dulcea Franţă în Provenţa? Ăştia sunt curtenii, oamenii regelui, ăştia-s scormonitorii de la Paris, care nu-l slujesc deloc pe rege, stăpânul lor tras pe sfoară, ci-l slujesc pe părintele lor cel din Iad.

— Poate că ai dreptate, Ogier, şi poate că nu. Nu ştiu decât ce văd cu ochii mei. Şi de la regele acesta care a făcut bani falşi încoace, totul merge din rău în mai rău. Un singur lucru bun a făcut. Unul singur: a adunat laolaltă Sfaturile, dar asta ca să-i sugrume pe aleşi. Văd că, de când a furat, ca un nenorocit de pungaş ce era, arginţii Bisericii, acoperişele tuturor Nôtre Dame din ţară rămân fără turlă, neisprăvite şi târgurile sunt din ce în ce mai părăsite în tot ţinutul Champagne. Ovreii fugiţi, prădaţi ori ucişi, lombarzii sâcâiţi, înspăimântaţi se duc prin ţări străine să-şi poarte negoţul şi ne lasă pe uscat, cu Franţa cu tot. Ştii oare că englezii măsoară greutatea averii în uncii de Troyes cărora le zic *avoirdupois*? Dar du-te să le cauţi în Champagne. Sunt mai degrabă în Italia, în Flandra, în Germania. Ne-a luat tot, regele de la Paris, ne-a lăsat morţi de frică nu numai pe noi, ci toată ţara care a jucat pe cartea lui.

— Lumea a căzut în păcat, domnitorul are copita despicată, jupâne Guillaume. Şi de n-ar fi nevasta dumitale, eu aş muri şi m-aş duce la Cer. E bună ca pâinea caldă şi plină de putere, iute, mintoasă şi cu şart ca nici o alta. N-are asemănare minunea ta dulce şi cel mai mare dar pe care mi l-a dat Dumnezeu în viaţă este că ţine la mine. Nu fi neliniştit şi nu mi-o lua în nume de rău, ştii că dulăul care latră nu muşcă. Asta încă de pe vremea marelui cavaler Jacques de Molay, când nu eram decât fratele mai mic şi care cântă. Cu toţii erau călugări cavaleri şi li s-a făcut o nedreptate. Nu erau nici idolatrii lui Baphomet, nici nu propovăduiau o lume nemaivăzută. Dar eu, copil pierdut, am fost altfel graţie lor, pe vremea când puteam s-aduc slavă cărnii.

Bărbatu-meu grohăie râzând pe jumătate, atent şi viclean: „Păi în lumea ne(mai)văzută îşi are sălaş şi minciunica: nu e adevărat ce e şi e născocire ce strigi în gura mare. Ce-i drept, peste tot e-acuma plin de iscoade şi de palavragii cu ciomege otrăvite, ucigaşi, cruzimi

şi falsuri. Faptul că toate-s laolaltă le dă drept de cetate şi eşti spânzurat dacă ochii tăi le văd. Cât despre lauda cu nemaivăzutul, ştiu o mulţime altele ca asta, în Île de France mai ceva ca-n Arabia. Nu te supăra, frate Ogier: eşti la vârsta când se iartă şi se uită şi ştii că mă încred în tine mai mult ca-n oricine altcineva. Ba chiar ţi-aş încredinţa-o pe femeia asta care moţăie şi care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o să ne scape de ciumă şi de moarte.

—Sus, Elisabeto, îmi zice.

Mă ridic de parcă m-aş fi trezit din somn, deşi mă prefăcusem că dorm:

— Despre ce vorbiţi?

— Despre nimic, doar despre lucruri vechi şi bune.

— Ei, hai să ne culcăm. Dumnezeu să te binecuvânteze, frate Ogier. Îngăduie să te sărut pe obrazul tău slăbănog şi nu pe gură, fiindcă chiar şi muşiţa se-agaţă de clei. Du-te să te culci, Ogier, fratele meu, copilul meu.”

În pat şi pe întuneric, cu toate rugăciunile spuse, îi zic bărbatului meu: „Vreau să trăim. Tu, el şi cu mine, dacă Dumnezeu ne îngăduie.”

Grohăie vierul. Şoptesc:

„Ţi-ar plăcea mai mult să mă duc eu şi tu să rămâi în pace, să te însori iar şi să faci o liotă de urmaşi. N-o să zic nu.”

Grohăie din nou. Pe urmă zice: „Ieri am jurat prin testament pecetluit că toate bunurile mele rămân Sfintei Biserici. Dacă nu mor, dar rămân singur, o să mă duc să-mi petrec restul zilelor ca frate cântăreţ la Saint-Thierry-sous-Bois. Dacă rămâi tu singură, o să ai uzufructul întregii mele averi ca să trăieşti. Cred c-o să te duci să stai cu bunele măicuţe pe care le-ai lăut în seara asta în hârdău.

— Le-am pus cearşafuri de in dedesubt ca nici o aşchie să nu înţepe neprihănitele lor şezuturi.”

Iar grohăie. E felul în care râde. Doamne, am drept bărbat un vier! Spun încet, cu glas mic: „E chiar adevărat că n-ai vrea să mă vezi murind.” Se mişcă săltându-se din pat, tot ca ditamai porcul sălbatic într-o băltoacă.

„Nu, femeie proastă, aş vrea să plec eu primul. Nu mi-ar plăcea să te văd plecând tu mai înainte şi să rămân aici singur, fără tine.”

Asta mă lasă multă vreme cu clonţul închis. „Ştii, Guillaume, uneori ai putea să mai şi grăieşti. Ar fi bine să ştim cum stăm unul dinspre altul.”

Grohăie, bătrânul purceluş şi bărbat al trupului meu: „Ei bine, dacă vrei, o să grăiesc. Eşti nevasta mea şi sunt bărbatul tău. După ce ni s-a prăpădit şi cel mic, nu mă mai vrei. Te-aş fi vrut, dar nu ţi-aş face niciodată rău. Dacă nu vrei acum, o să aştept. Dacă vrei, aicea sunt, Elisabeto. Când o să vrei un grăsan care nu-i nici înger, nici un caraghios, ştii unde mă găseşti: lângă tine. Te iubesc. Şi-acum, dacă ţi-e voia, aş vrea să dorm de-a binelea. Dar ai putea să-mi dai mâna.

— Uite-o. "

Îi întind pe deasupra cearşafului braţul în întregime gol. Îl mângâie foarte blând. Apoi îmi ia mâna în laba lui puternică, oftează, grohăie şi adoarme. Eu, trează, cu ochii deschişi în întuneric, mă rog. O, Doamne, Iisuse Hristoase, prea bună Sfântă Fecioară, ajutaţi-ne, aveţi milă de noi.

Mâine o să fierb o turtă de mirodenii şi-o să ne ungem cu toţii ca să-l punem pe fugă pe Necuratul.

CAPITOLUL AL DOILEA

STÂNGA ŞI DREAPTA

1

Mă numesc Renée şi sunt fiica maestrului Martial Lefèvre, om de legi şi judecător al Înălţimii Sale, ducele, în târgul nostru şi în toată cetatea Bar. Îl iubesc pe Isaac Simon şi el mă iubeşte. Vrem să ne unim vieţile prin taina căsătoriei şi să trăim împreună întru evlavie şi sfinţenie, să facem prunci numeroşi dac-o da Domnul, să trăim sănătoşi multă vreme şi — de s-o putea — să nu ne despartă decât moartea celui dintâi dintre noi, după cum, să ne unească iarăşi moartea celui de-al doilea. Atunci, facă-se voia Domnului şi, în marea Sa mărinimie, să ne primească în faţa Lui. Vom fi doi într-unul şi unul singur în el, Tatăl, prin iubirea întru Iisus Hristos şi Sfântul Duh. Şi până atunci o să ne pregătim pentru asta, fiecare în sine şi amândoi împreună. Amin! Vino Iisuse, fiu al lui Dumnezeu, vino!

Dar nu aşa vor să se întâmple fraţii noştri întru creştinism. Eu sunt catolică. El e reformat. Adică, în smerita lor grăire, el e un eretic, iar eu o papistă. Dacă nu ia credinţa mea catolică, trebuie să fugă ori să fie ars de viu. Dacă nu iau eu credinţa lui, nu mă poate lua de nevastă. Înţelepţii Bisericii lui l-ar izgoni de la împărtăşanie. Dacă-l iau de bărbat după legea protestantă într-un târg catolic, unde nu mai sunt alţii de credinţa lui, atunci îl pândeşte spânzurătoarea, rugul şi dărâmarea casei noastre. Dacă-l iau de bărbat după credinţa lui, va să fiu alungată din comuniunea mea, adică excomunicată. Aş trăi cu el întru păcat, ca o ibovnică, nu cu mult mai bine ca o târfă, şi copiii noştri ar fi bastarzi. Nu vom avea parte nici de cămin, nici de un loc al nostru. Am fi nişte oameni nemărturisiţi de păcate, fără legea credinţei, pretutindeni străini, crăpând de foame şi ajunşi la capătul răbdării, blestemaţi pe pământ şi blestemaţi după moarte.

Ar trebui atunci să ne despărţim mai degrabă de-a pururi, dintr-odată, despicat ca dintr-o lovitură de paloş. Şi să ne unim vieţile, eu

cu un bărbat pe care nu l-aş iubi, ba chiar l-aş urî, şi care mi-ar face copii din preaplinul lui şi lingoarea mea, fiindcă ar avea doar trupul meu lipsit de apărare, iar inima mi-ar fi revoltată şi întristată, în vreme ce el ar lua o femeie pe care n-ar iubi-o; poate, cel mult, ar dori-o, ruşinat de desfrânarea lui de la brâu în jos, chinuit şi duşmănos de la brâu în sus. Şi-ar dispreţui nevasta şi n-ar avea pentru ea decât, cel mult, milă. Cel mult milă. Iar de noi înşine ne-ar fi ruşine şi scârbă.

De noi înşine deci. Cât despre semenii care ne-au despărţit, umilit şi înjosit, pentru ei am avea numai scârbă şi dispreţ.

Nu vrem să iasă aşa. Ne iubim prea tare şi prea adânc, îi suntem prea credincioşi lui Iisus Hristos, spre a voi să ni se întâmple asta. Dar cum s-o scoatem la capăt fără să păcătuim? Suntem ca puşi la zid.

Învaţă-mă ce să fac, Iisuse, stăpânul şi Dumnezeul meu. Când cineva încearcă să te pună la zid, trebuie au ba să-i dai Cezarului ce-i al Cezarului? Ce nu-i în regulă cu omul pe care-l iubesc? El a păcătuit, ori părinţii lui? Trebuie să omori femeia care trăieşte întru păcat, da sau ba? Dacă cercetezi, dai mereu de răspunsuri mai bune, prea milostivul meu Stăpân. Dă-mi un răspuns mai bun ca „da"-ul ori „nu"-ul lor, al acestor sărmani sălbatici orbi. Şi dă-le şi lor, la fel, un răspuns mai bun. Ne ducem împreună la biserică. Ce frumoasă şi paşnică-i piaţa, ce frumoase sunt casele cu peronul lor mic, cu grinzile de piatră susţinute de coloane crenelate, cu ferestrele lor înalte, aproape pătrate, mărginite de piatră sculptată! Ce minunat e castelul monseniorului duce, frumosul palat mărginit de metereze şi cât de chipeşă e biserica! Şi valea, acolo, jos, şi dealurile, pădurea de dincolo de ele şi cerul răcoros şi subţire, cu norii lui înalţi şi străvezii, asemănători cu nişte prunci ai Fecioarei. Totul mi se pare frumos: chiar vremea asta senină şi rece şi vântul ăsta tăios. Aici e locul meu pe pământ. M-am născut aici, am crescut aici şi nici o cetate n-o să mi se pară vreodată la fel de frumoasă, nu voi iubi nimic la fel de mult. Numai o dată iubeşti cu adevărat. Numai că, uite, aici chiar de asta-i vorba: ori alegi cetatea asta, ori bărbatul. Ori — ori. O, prea bunul meu Iisus, mântuieşte-mă de alegerea asta neînduplecată. Mântuieşte-mă, mântuie-l, scapă-ne pe amândoi, o, Mântuitorul nostru.

Intrăm în biserică. Pentru Isaac e curată nebunie, dar face asta cumpănit, ca tot ce face el. Îmi moi degetele în apa sfinţită şi mă închin. O să fac pân-la capăt tot ce m-a învăţat să fac Biserica, sfânta noastră maică. Sunt sinceră şi dăruită până la capăt. La fel ca un bărbat. Prin ce-ar fi oare altfel o femeie întru dăruire şi cinste? E la fel, ba chiar mai bună.

El se apleacă în faţa lui Iisus pe cruce. Un bărbat tânăr şi chipeş, cu şira spinării dreaptă, asta e ce se vede de departe. Nimeni nu-l bănuieşte, iar el nu minte. Îmi zice: „Mă închin în faţa Mântuitorului nostru, nu în faţa lemnului ăsta pictat, care nu e decât un semn, ca să-mi aduc aminte de ceea ce nu trebuie să uit vreodată. N-am nevoie de idoli, dar Dumnezeu, care-i în inima tainei şi vede şi taina, şi ce fac eu în taină ori la lumina zilei, e judecătorul meu. Dacă într-o zi va trebui să mărturisesc cu sângele meu, atunci o să mărturisesc de cum o să-mi dea de veste. Până atunci însă, o să fac cum m-o tăia capul.”

Nu-i plac stricătorii de icoane, zice că sunt ucenici ai barbariei, dar că lui nu-i trebuie nimic mai mult decât o cruce şi *Sfânta Scriptură*. Mila cerească e un dar prea de-ajuns.

Iată-ne în faţa mormântului domnului de Châlons, conte şi stăpân a mulţimi de castele şi pământuri, care s-a sfârşit tânăr de tot, pe vremea când părinţii noştri erau doar prunci. Blazonul, placa, marmura, inscripţia cu litere aurite şi marea statuie a înveşnicitului, adică a celui mort şi care a trecut dincolo. Eu ştiu că asta e pentru că sunt învăţată. Asta nu-i deloc ciudat la o fată de vârsta mea, chiar de nu-s de viţă nobilă. Regina Angliei ştie latina, greaca şi franceza, italiana şi spaniola. Şi cine alta decât domnişoara de Gournay publică scrierile domnului de Montaigne? Nu doar femeile şi fetele nobile, dar până şi o fată de negustor ori de legiuitor, ba chiar de meseriaş, poate să aibă carte, aşa că, până şi o slujnică, dacă e reformată, poate citi Cartea Sfântă.

Sunt blondă şi am ochii albaştri. Pletele mi se ondulează pe lângă urechi, dar le trag fără preget, ca să am fruntea şi tâmplele descoperite. Pe deasupra port boneta alb cu negru şi vălul negru care vine până la brâu. Am fruntea bombată şi curată, sprâncenele subţiri, nasul fin şi drept, bărbia ascuţită, gura mică şi hotărâtă, buzele roz, fără suliman; la fel pielea albă şi roz n-are nevoie de chinoroz. Micul pliseu alb de pe gulerul înalt e bine scrobit, mânecile sunt bufante, foarte largi şi înalte la umeri şi căzând drept peste mânecile stâmte de pe dedesubt, cu manşete albe, strânse la

încheietură, scrobite şi călcate. Am mâinile mici, albe şi hotărâte. Le ţin cu plăcere împreunate în faţă. Trupul mi-e strâns în corsetul negru, deasupra pulpanelor largi. Rochia neagră e deschisă în faţă, lăsând să se vadă fusta neagră, care îngăduie să se zărească doar vârfurile botinelor. Deasupra port o capă neagră, prinsă la gât cu un lănţişor de aur. Sunt mândră şi umilă în acelaşi timp. Mă ţin dreaptă, fără să ridic capul peste măsură. Sunt rece, hotărâtă şi neprihănită. Trupul meu îl va cunoaşte doar soţul meu. Şi trupul meu e tot drept, hotărât, neprihănit, rece. Singur omul meu va şti cum arde pe dinăuntru. Va să aibă multe de descoperit.

El nu-i încă soţul meu. E doar logodnicul meu, Isaac Simon. Dar ce mi-e logodnic, ce mi-e soţ? Odată făcută logodna, credinţa mea e a lui. Proştii ori nebunii zic cu uşurătate: „Sunteţi nepotriviţi întru credinţă." Omului care-o spune asta, merită să-i arăţi şişul ca unei secături. Cui mi-ar spune asta, m-aş repezi în cuhne după cuţit şi l-aş înjunghia în piept.

Isaac Simon e un tânăr înalt şi frumos. Are păr negru, tuns scurt, un nas mare şi drept, o faţă prelungă, palidă şi aspră, gura pală şi hotărâtă. Pliseul lui, scrobit şi călcat, îi urcă până la lobul urechii. Veşmântul negru, cu mâneci largi şi bufante la umeri, e ţinut şi strâns de o centură neagră cu cataramă de argint. E burghez, nu poartă sabie, ci doar un paloş cu măciulia, mânerul şi garda argintate, în teacă de catifea neagră, atârnat de şoldul stâng. Gentilomii şi ceilalţi luptători îl poartă pe dreapta, iar pe stânga ţin sabia, cu mânerul şi garda aurite. Astfel ei se pot lupta cu amândouă mâinile şi se omoară între ei din deşertăciune, ca nişte barbari.

Isaac poartă veşmântul după moda nouă, larg sus şi drept pe poale, până la genunchi, din postav negru. L-am văzut şi cu veşmânt larg de-a dreptul şi scurt: are picioare lungi, frumoase şi drepte, pe care chiar ar putea să şi le arate. Dar acum se văd doar ciorapii strânşi, negri şi încălţările din piele neagră. Un nod din panglică neagră pentru fiecare pantof. Şi pe umeri poartă o capă scurtă, în stil spaniol, din postav negru. Îşi ţine în mână pălăria de catifea neagră. În cealaltă mână ţine mâna mea. Sunt mâini albe, mari şi frumoase, subţiri şi puternice, care ştiu să strângă cu putere.

Isaac e fiul unui avocat din Verdun. A plecat de acolo de multă vreme. A învăţat la Geneva Dreptul şi Teologia şi a fost predicator. Dar sfinţii părinţi au hotărât că avea şi alte daruri şi l-au trimis după nevoile Bisericii, ici şi acolo. Pe vremea bătăliilor a luptat pentru

Biserica lui. Dacă s-ar şti asta aici, ar fi pierdut. L-ar spânzura. Şi mâine, poimâine, o să se afle. Poate chiar în noaptea asta.

Are douăzeci şi nouă de ani. Eu am douăzeci. Ne ţinem alături, mână în mână, în faţa statuii pe care neştiutorii o numesc *Triumful Morţii.* Dar nu-i aşa. Când monseniorul René de Châlons, prinţ de Orania-Nassau, a fost rănit în asediul de la Saint-Dizier, pe când tocmai sta să-şi dea duhul, s-a rugat de împărat să-i facă un mormânt care să-l arate aşa cum ar fi peste un an, ori cinci, ori mai mulţi. Astea-s poveşti trecute, de pe vremea bunicii, dar le ştie toată lumea din pricina statuii. Împăratul Carol Quintul îl iubea, monseniorul de Châlons fusese sfetnicul lui de taină şi se prăpădea de tânăr şi fără copii. Mormântul i-a fost făcut de meşterul Ligier Richier de la Saint-Mihiel, care s-a dus pe lumea cealaltă cu mulţi ani înainte de a mă naşte eu. Isaac mi-a spus că s-a prăpădit ca fugar la Geneva. Fiecare e liber să ghicească de ce acolo şi nu în Franţa.

Statuia înfăţişează un om mort şi putrezit. Rămân doar hârca şi oasele şi bucăţi de carne şi piele ici-colo, ciopârţite şi fărâmiţate. Cel ce fusese viu şi mândru, zace dedesubt. S-ar zice că este cu adevărat moartea triumfătoare.

Dar nu-i adevărat. Oasele şi zdrenţele de piele ale braţelor ridică în sus o inimă, iar găvanele ochilor o privesc.

Nu ştiu dacă muribundul fusese înamorat şi dacă această inimă o dăruia femeii, după obiceiul nobililor. Cred că mai curând a dăruit-o lui Dumnezeu.

Isaac clatină din cap şi zice cu jumătate de glas: „Şi asta e idolatrie. Oasele şi carnea putrezită nu sunt nimic. Ni s-a spus că Dumnezeu nu-i un Dumnezeu al morţilor, ci al celor vii. Ni s-a spus, de asemenea, că trupurile noastre vor fi trupuri spirituale, glorioase, incoruptibile. Asta nu înseamnă praf şi cenuşă. Frumoasă lucrare, dar bună să sperie copiii. Dumnezeu e spirit şi vrea să fie adorat întru spirit şi adevăr."

Iată cum e bărbatul meu. E frumos şi rece, drept şi aspru, dar când mă strânge de mână mă simt ca o sabie. Ştiu bine că am avea o căsnicie fericită. Arde ca şi mine pe dinăuntru. Mâna mea îl duce către ieşire, apoi mâinile noastre se despart. Nu trebuie cu nici un chip să ne bârfească lumea după ce ne vede. Va să trecem prin mulţime ca Sfântul Petru când a fost scos din închisoare. Ori ca acela mai mare decât el, prea mare pentru noi toţi, care a trecut

printre oameni pe când voiau să-l arunce jos de pe meterezele Nazarethului.

Astăzi, în noaptea asta, nu trebuie să ni se întâmple nimic. Avem tot timpul.

Deci în piaţa din faţa bisericii şi traversând-o, mă fac că-i vorbesc liniştit şi cu bunăvoie, atentă să salut în stânga şi-n dreapta. Şi Isaac îşi scoate tichia de catifea şi se înclină dinaintea celor pe care-i salut, cu un zâmbet bun şi blând, pentru ca ei să zică: „Era un străin frumos şi binecrescut cu fata jupânului Martial Lefèvre şi se întorceau de la liturghie, cum se cuvine. Nici un miros de erezie. Tot aşa cum târgul nostru n-o să se dea niciodată pe mâna bearnezului, chiar dacă ia Parisul, ceea ce n-o să se întâmple. Ducele de Parma e acolo cu spaniolii şi italienii, monseniorul duce de Mayenne are ţara sub mână, ligurii şi cei şaisprezece veghează, regatul Franţei va fi, din mila Domnului, catolic şi loren, mai degrabă decât bearnez şi eretic.

Gândul acesta mă face să râd:

„Femeia lui Tobias îl gelozea. Iute, iute domnule, mă grăbesc să ne căsătorim.”

El zâmbeşte cu gravitate şi-mi dă drumul încetişor:

„Tobias zice: Doamnă, să facem totul cu şart. Trebuie să fim cu bună-credinţă şi evlavie în toate cele.”

Iată de ce ne întoarcem acasă bine veseli de-a binelea şi aproape râzând.

2

Sunt Odet Lefèvre, fiul cel mare al jupânului Martial Lefèvre. Renée e cea mai mică dintre surorile şi fraţii mei şi ea vrea să se mărite cu un eretic. I-am spus tatei s-o închidă într-o mănăstire. „Mânăstirile nu sunt puşcării”, mi-a spus el.

Dacă n-o ştiam de bună catolică, aş fi bănuit-o de erezie. El e cel puţin un mijlocitor. Aşa se zice, ca o înjurătură, deşi cuvinţelul acesta nu aduce cu aşa ceva prin el însuşi. Adevărul e că vorbitorul vrea să mijlocească o împăcare între cele ce nu se împacă niciodată, cum ar fi apa şi focul. Există inşi ca el, care bat căile bearnezului, fie blestemat, ţap puturos ce e, fără credinţă ori lege, care nu ştie decât să râdă şi să glumească, să pută a usturoi şi să fure coroana monseniorilor de Lorena, scoborâtori din Carol cel Mare.

O să se convertească şi să se ducă la slujbă, râzând cu gura până la urechi, înfiptă între năsoiul acela lung şi barba de ţap, şi o să stăpânească Franţa, fiindcă monseniorul duce de Mayenne e prea scurt şi gras, prea greoi şi prea bleg.

„Vărul meu, ducele de Mayenne, e un mare şef de oşti, dar eu mă ridic mai ceva ca el.” E-adevărat că bearnezul şade mai mult în ciubote, decât în papuci. Ei, dacă marele nostru Balafré ar fi fost mai puţin curajos şi încrezător, acum am avea rege!

„N-ar îndrăzni!” A îndrăznit, un neica nimeni căzut în butea cu parfumuri, cu bărbuţa lui de ţap, cu pântecele ţuguiat şi perla agăţată de ureche. Băiat de târfă italienească!

„Ce mare e!” „ Mie nu mi se pare aşa mare.” Ba da, chiar întins pe năsălie, mort de patruzeci şi cinci de lovituri de sabie date de piticii tăi, e mai mare ca tine, neam de bancheri italieni, sodomit şi sifilitic! De ce n-aveţi şi voi parte de copii care să trăiască?

E răul italienesc. Afară de Sfântul Ludovic, regii noştri au fost cu toţii destrăbălaţi, dar buni de sământă. Numai de când e italianca acolo, mor devreme şi fără urmaşi. Ea are veninul în sânge, dar şi în creier.

„Bine croit fiu-meu, acum trebuie cusut din nou.” Bine croit, cusut din nou! Aşa crede ea că se fac lucrurile, în stil florentin. Să-l omori pe cel mai mare, cel mai bun, în plină întrunire a diatei, chiar în odăile regale, unde trebuia să domnească sfânta pace a regelui şi nimeni să nu îndrăznească a trage spada. Franţa e ţara încrederii şi a nobleţii, nu a loviturilor de pumnal date pe la spate. L-a omorât pe Henri de Guise fără judeţ, fără judecată, fără să se fi putut apăra ori dezvinovăţi.

Uite de ce beau. Nu-s decât mişei şi trădători la dreapta ca şi la stânga, în faţă şi mai ales în spate. Credea că vindecă buboaiele după ce l-a omorât pe cel mai bun, tocmai el, ieşit dintr-un aşternut plin de pitici şi căţei? In loc să vindece rănile, a adus sifilisul. Bine-ai făcut, frate Jacques Clément. Să guste şi bearnezul din toate astea, chiar şi eu ar fi trebuit să pun mâna! Da-ntr-o zi o să ne ridicăm peste tot şi-o să le retezăm scăfârliile tuturor nelegiuiţilor*, fără să mai luăm seama ce sfânt o fi în ziua aia, Bartolomeu ori Onofrei. Face unul cât altul, dacă-i vorba să faci un bine.

* Reformaţi sau protestanţi. Grup de confesiuni desprinse din catolicism: luterani (evanghelici), calvinişti, unitarieni, anglicani ş.a. (n.tr.)

Stau la masă, cu oala de vin lângă cot şi mă uit la prostănacul ăla mare cu vestă neagră, cu mutra lui lunguiaţă şi albă, fără barbă, ca un jugănit. Vrea să se culce cu surioara mea, Renée, de-asta-mi vine sângele-n cap, mă-nfurie, l-aş căsăpi la picioarele ei de târfuliţă, ipocrită de-o face pe sfânta, că are jăratic sub fustă. I-aş altoi şi ei douăzeci de lovituri de paloş în faţa nelegiuitului! E frumoasă ca o inimă şi rece ca un sloi de gheaţă, zexe, prost o fi cine-o crede! Mă apucă mila! Aşa mică şi căpoasă, aşa curată şi colţuroasă c-aş sparge-o într-o sută de bucăţele. O lovitură de măciucă în moalele capului ei bălai!

N-aş putea-o face, Dumnezeu mi-e martor! Când o văd, mi se scufundă inima în trup, mă pierd şi-aş putea plânge ca viţelul la poarta nouă. Nu, nu, nu i-aş face rău, nici cât negru sub unghie micuţei mele Renée. Mi-o aduc aminte, nu mai înaltă decât până la genunchiul meu, spunându-mi că a sosit o doică nouă. Se uită la mine de jos în sus, ca şi când aş fi turnul Sfântului Ştefan, arată cu mâna întinsă uşa odăii unde a intrat doica. Braţul ei mic, întins, şi celălalt braţ de-a curmezişul trupului… Face ochii mari, albaştri ca limpezişul cerului şi ciripeşte ca o privighetoare ori ca un îngeraş din ceruri: a-a-o-o-a-a! Altfel spus, uite pe cineva necunoscut!

Maştera, cum îi ziceam noi, cei de credinţă adevărată, are un chip de piatră. Ia mânuţa copilei într-a ei, fără nici o ruşine, cu mine de faţă. Taică-meu se uită amărât. Strig: „Dacă nu vrei să te măriţi cu un bun catolic, du-te la mănăstire!”

Ea, vitează ca un căpitan, zice: „E păcat să te călugăreşti fără să ai chemare. Tată dragă, foloseşte-ţi puterea de părinte.

El oftează: „Băiete, n-o să despart eu ceea ce a unit Dumnezeu.”

„Nu Dumnezeu, ci Necuratul!”

Tac. Vor să-mi fie ruşine, ca şi când aş fi un barbar, ca şi când n-aş şti că e vorba despre ceea ce se află în inimile noastre. Nu-s barbar, în ciuda a ceea ce am făcut. Aş fi putut face mult mai rău.

„O să te ruinezi, tată. O să fii dat la o parte, bănuit, vânat!”

Oftează. Taică-meu e ca un burduf dezumflat. O saltea din care se scurg paiele. E un om bun, dintr-o bucată şi drept. L-aş omorî bucuros, da-l iubesc prea tare. Săracu’ de el. Zice cu glasul jumătate:

„Mă încredinţez nobleţii monseniorului. Şi de-o vrea să mă asuprească sfetnicul lui, o să mă ascund în casa de la ţară şi-o să aştept acolo să îmbătrânesc şi să mor în pace.” Îi sclipesc lacrimile

pe la colţurile ochilor: „Dar am nădejde că ştie ce rari sunt negustorii buni."

Mă bufneşte râsul când îl aud pe cumsecadele de taică-meu. Râd şi de tristeţe, când mă uit la Renée. Apoi îmi mut ochii la nelegiuitul ei şi-mi trece râsul şi-mi vine să-l omor. Îmi iau ochii de la el ca să nu pun mâna pe paloş. Aici, sub acoperişul tatei, eu, primul născut, căsăpind viitorul soră-mi! Nu, asta nu se poate. Trebuie ţinută cinstea casei.

Aş putea să-l pândesc pe câmp.

Să fiu cu grijă să aibă vântul în faţă ca să nu simtă deloc pucioasa din feştila aprinsă. Dacă-i scap un glonţ de archebuză din vreun tufiş, soră-mea n-ar vedea nimic. Decât pe nătăfleţul ei mare dându-se cu roţile-n sus şi zbătându-se cât ai zice *Ave Maria*.

Dar nu. Ar şti chiar dacă nu m-ar vedea. Chiar dacă mi-aş pune sluga s-o facă şi aş rămâne acasă ca un fricos. Ar şti şi s-ar uita drept în ochii mei. La fel şi taică-meu. Împăciuitoristul. Ceea ce nu-i de iertat. Ori aşa, ori aşa. Ori negru, ori alb. Adevăr sau minciună. Dreapta ori stânga. Catolic ori eretic. Nu poate exista ceva între astea două.

Afară de taică-meu. Şi alţii ca el, mijlocitorii.

Anul trecut eram la Paris în slujba monseniorului duce alături de compania noastră de puşcaşi* archebuzieri, eu fiind însărcinat să veghez la tot ce se vedea şi să fac raport asupra a orice mi s-ar fi dat ordin să fac. Eu, omul de încredere, fiul cel bun al unui bun părinte, slujitori cu toţii ai Casei de Lorena. Cu rangul nostru mic, dar buni la orice încercare, buni la toate, cum s-ar zice, nişte câini răi, câini credincioşi.

Acolo l-am ascultat pe părintele de la Sfântul Andrei predicând despre regele de Navarra. Îl numea fecior de curvă şi bastard. Şi jupânul Boucher, în anteriu alb şi cu stihar, îi zicea balaurul roşu al Apocalipsei şi maică-si lupoaică bună să se lase umplută peste tot pe unde nimerea. „Regele Navarrei nu există, e o ţară slabă, pe care regele Spaniei a băgat-o în buzunar. Bearnezul nu e rege decât peste câteva mocirle şi mlaştini din Beauce. Câine, eretic şi plin de răutate, uite ce e. Şi dacă se face catolic, cine va să-l

* Puşcaşii puteau fi archebuzieri, muşchetari, carabinieri. (n. a.)

creadă? Să se facă, n-o să ţâşnească icrele din el mai departe ca acum!” Frumoasă vorbire, pe care n-ai s-o auzi niciodată la o predică aici, la Bar. Nici la Sfântul Petru, nici la Sfântul Ştefan. Nici nu poate fi văzut la noi careva dând palme unei femei în plină procesiune, cum am văzut că-i făcea consilierul Machault, numit de cei şaisprezece căpitani din cartierul Saint Eustache din Paris, unei cusătorese de la Croix-du-Trahoir pe care a trimis-o la puşcărie ca eretică şi din soiul mijlocitorilor, fiindcă-i ponegrea pe hoţi şi pungaşi.

Aşa sunt ei. Fă-te că vorbeşti singur de gaşca trişorilor, pizmaşilor, a îndrăciţilor, ori de tirania străină, fără să-i numeşti nici pe ei, nici pe regele Spaniei şi-au să-ţi sară la gât. Măgari cu samar, pe care-i chinuie greutatea.

În septembrie trecut l-au spânzurat pe Brissot la închisoarea Châtelet. Eram acolo ca să-mi fac raportul despre oamenii monseniorului duce, nu spun care. L-au prins la înghesuială pe la patru în zori, pe podul Saint Michel, pe unde trecea de obicei ca să se ducă la Palat şi l-au spânzurat în aceeaşi dimineaţă. Un om cu părul şi barba cărunte ca ale lui taică-meu şi prima căpetenie a Adunării Sfaturilor. „De ce sunt acuzat? Unde sunt judecătorii, avocatul apărării, martorii?

— Eşti gata judecat pentru trădare. Uite un preot să te spovedeşti şi un călău să te spânzure.

— Zău? Fără judecată?

— Judecata ta a şi fost.”

I-a rugat să-l pună la păstrare undeva, între patru pereţi, până când avea să termine cartea pe care-o începuse pentru instruirea tinerilor, atât de folositoare şi de trebuinţă pentru toţi. „Vrei să-ţi scapi pielea? Trebuie să mori numaidecât.” A strigat cu mare înfocare: „O, Dumnezeule drept, dreaptă fie judecata Ta! *Justus es Domine et rectum judicium tuum!”* * A început a-i curge, de spaimă, atâta sudoare, că din cămaşa lui curgea, când i-u scos jiletca, de parcă l-ar fi scos din Sena! L-a spânzurat chiar secretarul lui. Chiar el a fost călăul care l-a atârnat de tocul geamului.

L-au adus pe sfetnicul Larcher, l-au vârât în odaie şi, când a văzut trupul, a strigat: „O, Doamne, ai lăsat să moară omul acesta!” Şi a leşinat. Aşa leşinat l-au şi spânzurat.

---

* Drept eşti, Doamne, şi dreaptă-i judecata Ta. (lat.)

Şi mai apoi, consilierul Tarif, tras afară bolnav din aşternut, slăbit fiindcă sângera, l-au spânzurat pe jumătate mort. L-au agăţat într-un cârlig în Piaţa Grève, cu înscrisuri pe piept şi au strigat în mulţime că Parisul va să fie curăţat de trădători. Numai că oamenii tăceau şi se scurgeau ca hoţii prinşi asupra faptului. Erau aceiaşi care asmuţiseră şi strigaseră pentru nimic: „Ereticul! Câinele!” Şi de-acolo boşorogii s-au dus să-i înjunghie pe ceilalţi, în noaptea Sfântului Bartolomeu. Mă uit la taică-meu. Îmi aduc aminte de Brisson, căpetenia Sfaturilor, care a fost trimis la moarte de cei şaisprezece. Monseniorul duce de Mayenne a spânzurat trei din ei. Dar sunt din partida lui, nu trebuie să-i cauţi prea departe. E un om cumsecade şi un senior atât de mare, că-i dă mâna să fie generos, cum ar face-o fiecare din noi dac-ar putea. Dar fiecare trebuie să se teamă de puterea nebunilor, nu a poporului. Poporul suntem dumneata şi cu mine.

Oftez uitându-mă la tata, ca şi el adineauri. Se uită la mine amărât, ca orice părinte iubitor. Ori ca şi când el şi cu mine am fi fraţi şi el e cel mare. Las ochii în jos, mă întorc spre soră-mea a mică şi spre nătărăul ei mare. Ei nu oftează. Răcnesc: „Duceţi-vă dracului!” Şi, întorcându-mă, bombăn: „Să v-ajute Dumnezeu. Dar o să trebuiască să aruncăm în aer un zid.” De nu mă-mbăt în noaptea asta şi de nu s-o-ntoarce diavolul să mă-mpingă să trag paloşul în ultima clipită ca să tai ceva ce nu se mai poate coase la loc?

3

Sunt Abraham Lemaire, sergent şi om de temelie al căpitanului — pastorul Isaac Simon. Acum beau vin la masa din bucătărie cu ucigaşul ăsta bătrân, sergent la feciorul stăpânului casei, şi el ucigaş, da’ mai tânăr.

Pastorul are atâta încredere în mine, încât m-a luat în călătoria asta nebunească , de la armata regelui Navarrei, care împresoară Parisul, până în ţara asta mai rea ca o cloacă. Toţi sunt papişti turbaţi, care ar vrea să-i bage pe gât Franţei plăcinta lor lorenă şi apa lor sfinţită până s-o îneca. Da’ vor sfârşi-o chiar ei, curând-curând, înecaţi în sos bearnez cu usturoi din belşug. Până atunci însă cei de pe-aici ar putea să ne găbjească şi să ne spânzure. Nu-mi place laţul. Am văzut prea mulţi spânzuraţi legănându-se în gol, la capete de frânghii, ca legăturile de surcele. Dacă Prea Înaltul

are milă de mine, o să primesc un glonţ de archebuză în cap, ori o lovitură zdravănă de sabie şi, în sfârşit, o să am pace. Fiindcă sunt un lup cărunt, bătrân şi ostenit.

Pastorul e tânăr. Fără să ştie, mi-e ca un fiu. L-a cuprins nebunia fiindcă vrea să se însoare cu papista cea mică. Şi unde-au să se ducă? Unul din doi trebuie să se încovoaie şi n-o să i-o ierte niciodată celuilalt. Dacă nu abjură niciunul, ambele Biserici i-ar probozi pentru că trăiesc în păcat.

Şi dacă nu golim locul ăsta până în zori, e vorba de ştreang pentru el, ca şi pentru mine. Iar mie nu-mi place frânghia. E-adevărat că poţi oricând să-ţi iei zilele cu ea, dacă ştii cum s-o faci. Dar ce-o să se-aleagă de fată şi de credulul de taică-său?

Aş vrea să-i ajut, dar nu ştiu cum. Asta mi se întâmplă din ce în ce mai des: vreau să-i ajut pe oameni să nu se mai omoare unii pe alţii, dar nu-i deloc uşor. Dragostea e mereu o afacere încurcată, eu aşa zic, iar dragostea pentru aproapele tău e cea mai încurcată. Eu vă spun asta, care-s tot un ucigaş. Iar ăsta cu care beau e şi mai vinovat ca mine, fiindcă ne-au măcelărit mai mult ei pe noi, decât noi pe ei. Dar la ce-mi foloseşte aşa ceva? Aş putea zice ca fariseul: ”Mulţumescu-ţi Ţie, Doamne, că nu m-ai făcut la fel ca pe ucigaşul acesta.” Dar nu. Eu zic ca portărelul, fără a îndrăzni să ridic privirea: „Doamne, aibi milă de mine, ucigaşul”.

Bem şi trăncănim, dar nici eu n-ascult ce zice el, nici el ce zic eu. Ne facem că vorbim fiindcă n-avem ce ne spune. Lumânarea se micşorează. Bucătăreasa, slujnicuţele şi feciorii în casă s-au culcat. Aşteptăm să treacă miezul nopţii şi să se hotărască stăpânii ce au de făcut. Dacă totuşi junele Lefèvre nu se-mbată de-a binelea şi nu trage sabia. Ori nu-l strigă scurt pe paznic să ne oprească pe noi, cei doi eretici. Aşa cum l-am văzut, n-aş băga mâna-n foc pentru nimic. Eu sunt ăla care l-a doborât pe Monluc, bătrânul diavol, când l-am văzut de pe înălţimea zidului de la Rabastens, jos, sub nucul de-afară. L-am pus jos, dar nu l-am omorât. Şi ca să se răzbune a trecut prin ascuţişul sabiei tot ce-i căzuse în mână. De nu mi-aş fi lăsat pistolul nearmat, ai mei — şi cine ştie câţi nevinovaţi încă — ar mai trăi. Nu m-am lăudat niciodată cu isprava mea. Cu ce să mă laud? Sângele alor mei a căzut pe capul meu. Din ce i-am făcut însă, a rămas însemnat, cu o gaură mare pe obraz, de i se văd dinţii. Mare scofală! Toate astea îmi par acum nebunie curată.

Bearnezul e cumsecade, boieros şi compătimitor. Şi ştie să râdă. Vor sfârşi prin a-l omorî şi pe el, cum l-au omorât pe amiralul de Coligny şi pe prinţul de Orania şi pe drăguţul de rege. Iar într-o bună zi va să ne omoare pe toţi, ca de Sfântul Bartolomeu. Doamne, aibi milă de poporul tău, fiindcă-ţi suntem credincioşi şi răbdători, dar prea fricoşi.

M-am bucurat să ne răzbunăm. Domnul mi-a dăruit o pricepere mai mare decât a vânătorului ori păsărarului, ca de vrăjitor. Meşterul d'Aubigné a vorbit ori a scris, nu mai ştiu, despre La Loue, căpitan de călărime uşoară, care a pus laba prin trădare pe Châtellerault, s-a bătut în Normandia, a fost prins la Jarnac, dar a scăpat şi a luat Bortul. Puternic prin stăpâniţii de Necuratul la lumina zilei. Numai că meşterul d'Aubigné n-a ştiut toată tărăşenia, fiindcă eu nu-i spun şi el abia dacă ştie să scrie. Eu mai ştiu şi să pun capăt zilelor unuia şi altuia. L-am prins pe La Loue la Saint-Brès în 31 martie, după miezul nopţii, cum s-ar zice pe 1 aprilie. Dormea pe scaunul lui, la corpul de gardă. L-am trezit râzând: „Păcăleală de 1 aprilie!" A sărit şi a căscat ochii mai să-i iasă din cap. Atunci m-am încordat potrivind halebarda, cu arătătorul pe cătare ca să ochesc mai bine şi l-am ţintuit cu fundul pe scaun. A căzut înapoi, cu nasul în jos. I-am pus piciorul pe pântece ca să trag de ţepuşă şi l-am terminat, iar ceata mea râdea.

Pe jupânul Ponce de Ponce, alt tovarăş de-al meşterului Monluc, l-am doborât lângă Cognac, în faţa Boutevillului. Ei zic că a căzut prin trădare. Dar mereu există trădare. Ori măcar necinste. Cel tare îl nimiceşte pe cel slab, cel mai înarmat pe cel mai puţin, pânditorul pe pândit. Ce-i aia trădare? Un schimb bun de focuri cu pistoalele astea nemţeşti, cu ţeava lungă, care se mai cheamă şi pistoale de vânătoare cu repetiţie ori „păcăleşte-l pe ţintaş".

Am vegheat călare, fiindcă povara fierului era prea mare, treaz sub platoşă şi zale. „Aduceţi-l pe Lemaire." Dacă trebuie să-i doborâm treji, scoşi de pe linie şi din obiceiuri, trebuie să-l aducem aici pe bătrânul pişicher de galeră, Abraham Lemaire, care a învăţat atât de bine de la arnăuţi şmecheriile turceşti şi tătărăşti.

Da' uite că nu-mi mai place năuceala asta încremenită pe feţele lor, când pricep c-au s-o mierlească. Văd în minte ochii bulbucaţi de groază ai jupânului La Loue. După ce i-am văzut în noaptea aia, aveam să râd încă multe zile şi nopţi. Mă bucuram: „Mulţumescu-ţi, Doamne, că i-ai dat mâinilor mele. Sfarmă-le dinţii cu ghioaga de

fier, prăbuşeşte-i sub tălpile mele.” Psalmul acesta mai ales îmi plăcea.

Totuşi, pesemne c-am îmbătrânit şi mă simt ostenit după atâta amar de omoruri. Odinioară, pe întăriturile din jurul Parisului, cu ţevi şi poloboace pline de pământ, gabioane, baricade, am zărit pe celălalt mal al râului un biet pescar. L-am ochit şi-am tras. A căzut. Era tânăr. Tot în anul acela, din întâmplare, am mai zărit unul care pescuia în acelaşi loc.

„Ia te uită, obrăznicătura, asta e o sfidare!” La anii mei, după tot ce văzusem şi făcusem, am vorbit ca un gâde nărăvit la rele ori ca un puştan tont şi fără inimă. L-am ochit şi l-am omorât şi pe acela. La două zile după asta, oamenii mei au venit să mă bată pe umăr râzând: „Sergent, îl omorâseşi pe băiat şi acum tocmai l-ai omorât pe taică-său!”

Pesemne că tatăl venise să tragă la undiţă tot în locul acela dinadins, nu ca să sfideze pe careva, ci ca să-şi cheme moartea.

Ştiu ce-o să fac. O să-i ajut pe ăştia doi să fugă, o să rămân eu ultimul şi-o să fac cum m-o tăia capul. Poate aşa m-oi plăti măcar de unul din păcate şi-o să-mi fie iertată măcar una din greşalele mele.

4

Mă cheamă Tristan Poitier şi sunt locotenentul companiei de archebuzieri a căpitanului Odet Lefèvre, în regimentul de Lorena. Joc cărţi trăgând la măsea cu lupul bătrân şi trăznit întru morală pe care va să-l omor cu mâna mea în noaptea asta, de nu m-o omorî el pe mine mai înainte. Fiindcă, dacă rămâne el în viaţă, nici eu şi nici stăpânul meu, papistaşul domnişoarei Renée, n-am avea câştig de cauză.

De curând, şefii din garda scoţiană au pus să fie omorât muzicantul italian al reginei lor. Se ascundea între fustele iubitei lui şi cerea iertare. De ce atunci, un băiat de burghezi din Bar, nu l-ar omorî pe un preacurvar eretic şi apucător, căzut pe capul unei fete catolice, soră-sa, şi care, în plus, se află sub acoperişul tatălui ei şi al lui? Asta n-ar însemna decât dreptate şi apărarea sfintei noastre credinţe catolice.

Numai că acesta nu se ascunde între fustele domnişoarei Renée. Nu prea e muzicant. Cântăreţ poate, la predică, dar altminteri, de-a

dreptul tăcut, liniştit şi curtenitor. Un hoţ şiret. Apă adâncă. Mereu cu „Dumnezeu să te aibă în sfânta lui pază, frate”. Serios ca măgarul Papei, Doamne iartă-mă. Îl cunosc, mai avem printre noi din ăştia, ei sunt cei mai primejdioşi. E unealta ereziei? Poate, dar dintre aceia care propovăduiesc cu mâna pe suliţă. Poate că Odet, şeful, l-ar şti străpunge, dar n-am fi de-ajuns doi ca să-l isprăvim. De-asta trebuie să ne apărăm mai întâi de bătrânul ucigaş. Bătrânii sunt cei mai răi. Cei mai înrăiţi. Tinerii mai cad în genunchi, împreunează mâinile şi se roagă de iertăciune: „Aibi milă, camarade, pentru numele lui Dumnezeu! — Eu nu-s camaradul tău, neisprăvit de eretic, ţine, na, întru mila Domnului!” Camarad pe naiba! Nu suntem camarazi decât între noi, bunii catolici. E ca ziua faţă de noapte, albul faţă de negru, adevărul faţă de minciună, binele faţă de rău. Ori — ori! Nici o legătură între apă şi foc.

Am văzut o stampă cu cheiul Senei, unde un lup propovăduia unei haite de lupi: *Adevărata înfăţişare a noii credinţe.* Jupânul Abraham ăsta, cu numele lui ovreiesc, se dă de slujitor al Domnului, dar eu simt lupul sub blana de berbec. Ca o cătare de archebuză care te aşteaptă la cotitura drumului într-un desiş de pădure. Suflarea îi duhneşte de departe. Se simt erezia şi sângele. Nemaivăzutul slujitor! El nu înnoadă eghileţii la surtucul stăpânului său, ci mai degrabă curelele platoşei. Unul negustor şi altul slujitor, doi spioni morţi mâine dimineaţă şi săraţi după gust. Dacă nu ne gâtuie ei pe noi mai înainte. O să trebuiască să intrăm în viteză.

Am în vedere că tata n-o să ne-ajute. Fosilele astea nu fac nici cât o ceapă degerată. Aşa şi taică-meu. El nu-i olar decât după nume*. Olari din tată-n fiu, de când ne ştim, aşa că nici nu ni se mai cunoaşte alt nume. Pe vremuri taică-meu ne spunea ce mare pomană a fost când a murit meşterul Bernard Palissy la Bastilia, de bătrâneţe, de frig şi de foame, fără a mai vorbi de păduchi. Nu era nici un păcat că se prăpădise un meşter bătrân. Bastilia omorâse tipi mult mai mari ca el. Nici nu era vorba de olărit, ci de credinţă. De-altminteri, mi-e de meseria lui taică-meu, cum mi-e de orişicare ciob. Sunt cel mai mic şi n-am vrut să fiu meseriaş. Am fugit cu propovăduitorii credinţei şi de-atunci încoace am purtat suliţa şi mai

---

*Poitier este un nume franţuzesc provenit din poreclă şi înseamnă olar. (n. tr.)

apoi archebuza pentru rege şi sfânta credinţă catolică. Un rege, o credinţă, o lege.

Numai că regele a pus să fie sugrumat ducele nostru şi monseniorul cardinal de Lorena. Numaidecât fratele Jacques Clément l-a strâns de gât chiar pe rege. Iar acum i se zice regele Carol al IX-lea monseniorului duce de Mayenne, dar nimeni nu crede asta. O să-l bată bearnezul, se vede de la o poştă. Şi-l simt ca pe-o gogoaşă dezumflată. Dar, pe de altă parte, bearnezul e regele Navarrei, nu al Franţei. Şi dacă s-ar converti? Tot n-o să-l creadă nimeni. S-a mai convertit o dată, în noaptea Sfântului Bartolomeu, cu pumnalul la gât.

Pe cine să crezi?

N-am nevoie să văd de-aproape degetele bătrânului pungaş. Sunt eretice, blestemate, dar nu trişează. Pot să joc cărţi şi să beau cu el fără să-mi fie frică de o lovitură ca la Jarnac şi fără să mă gândesc tot timpul ce trebuie să fac la o adică.

Numai că nu pot. Mi-o ia mintea razna.

Un rege, o credinţă, o lege, ziceam noi pe când mă luasem după învăţătura şi toba codoşului de sergent care mi-a pus în podul palmei câţiva bănuţi de aur drept ademenire.

Un rege, o credinţă, o lege şi tot aşa înainte, mărşăluind prin ţara necredincioşilor.

Nici măcar nu vorbesc franţuzeşte ca noi, ci înşiră blestemata lor de limbă aiurea, tărăgănată, scâlciată, de bâlci. Despre noi zic că vorbim în vârful limbii. Dar vorba lor nu e şi ea tăioasă, chiar ascuţită? „Regişorul ăsta de rahat, Carol al IX-lea, penultimul, ar trebui făcut învăţăcel, să deprindă o meserie cinstită, din care să-şi câştige traiul!” Fie, că merita să-i scurtezi pe toţi de-un cap! Trimişii lor predicau prin pieţe ca să nu li se plătească nimic gentilomilor catolici. Şi ziceau că regii nu meritau să aibă nici o altă putere decât aceea care ar fi fost pe placul poporului. Că nobilii nu erau cu nimic mai presus de alţii. Ţăranii le cereau trimişilor boierilor să le arate în *Biblie* unde se vede că trebuie să plătească arendă şi ziceau că, dacă strămoşii lor fuseseră proşti şi fără glas, ei nu mai voiau să fie.

Atunci îi spânzuram.

Eram de faţă cu tovarăşii mei, cu suliţele în cumpănă, cu feştilele aprinse, pe locul pieţei Saint Livrade. Hughenoţii strigau: „Cum?! Ne omorâţi fără judecată?”

Prea bunul domn de Monluc, mic, negru şi vioi ca un gascon ce era, îi învăţa teama de Dumnezeu şi de rege. Ştia el prea bine că la judecată martorilor le-ar fi fost frică să nu fie alungaţi din târgul ori din satul lor, bătuţi ori ucişi. Şi că nu exista judecată, nici mare, nici mică, afară doar de religia fiecăruia. Nici un judecător ori scrib n-ar fi lăsat nimic scris care să nu fie în avantajul lui. Dacă omorau pe vreunul ori treceau prin foc şi sabie vreo biserică, ticăloşii de legiuitori — ori mai degrabă nelegiuiţi — veneau numaidecât să facă o cercetare şi pe dată găseau că de început începuseră catolicii, iar celorlalţi li se pricinuise tot răul. Astfel de viclenii, înşelăciuni şi subţirimi nu fuseseră inventate încă în vreun alt regat de pe pământ. Catolicii n-aveau nici o cale, decât să-şi părăsească avutul, ori să moară, ori s-o ia din loc. Boierilor care îndrăzneau să vâneze le omorau potera şi ogarii pe câmp. Nu adăstau să-şi lase nădragii în vine şi să se milogească să fie lăsaţi în viaţă pe la casele lor, cu arăturile lor . Cât despre rente şi fiefuri, nu le mai cereau. Cine îndrăznea să ţină partea unui hughenot, erau anunţate imediat toate bisericile şi, în patru-cinci ceasuri era mort ori fugar, ascuns de către cei cu care pactizase ori pitit la Toulouse, adică nicidecum în siguranţă.

Atunci hop şi noi în Guyenne sub stindardul domnului de Monluc şi doboară-i, şi spânzură-i! Şi rupe-i pe roată!

Eram la doi paşi în spatele domnului de Monluc la Saint-Mézard, când le-a cerut îndreptăţirea vorbelor lor. „Ce rege? Regii suntem noi", au răspuns. Acum uite-i pe „regi" prinşi şi legaţi în cimitirul unde sfărâmaseră o cruce de piatră. Rămăsese din ea o bucată înaltă de vreo două picioare*.

Intre el şi noi, soldaţii, mergeau doi călăi care-l urmau pretutindeni, înarmaţi cu securi. Aşa se zicea pe-acolo unor spade late şi scurte, cu tăişul ascuţit. „Aha, nenorocit de târâie-brâu, ai îndrăznit să mânjeşti cu limba ta desfrânată măreţia regelui tău? — Aoleu, domnule, aibi milă de păcătos! — Netrebnicule, vrei să-mi fie milă de tine, care ţi-ai necinstit regele?" Era întunecat de mânie, iar omul alb se spaimă. Domnul de Monluc îi dădea o scatoalcă şi ăla cădea greoi în genunchi, iar gâtul îi atârna de bucata de cruce. Atunci de Monluc striga unuia dintre călăi: „Izbeşte, necioplitule!" Vorba şi lovitura erau una şi fierul spărsese mai bine de jumătate

---

* Picior — unitate de măsură medievală pentru lungime, egală cu 30,5 cm. Din veacul al XVI-lea doar englezească. (n. a.)

de picior din piatra crucii. Ceilalţi au fost spânzuraţi de un ulm, peste drum.

Asta era dreptate, deşi sfărâmarea crucii îmi părea semn rău. E-adevărat că ei o sfărâmaseră la început, dar noi sfărâmasem ce rămăsese.

Sunt bărbat şi creştin şi nu urăsc nimic mai mult decât violarea femeii. Toţi avem mame, surori, neveste ori iubite. In asediul de la Penne spaniolii omorâseră zeci de femei spunând că erau luterani deghizaţi. Se zice că o făcuseră recruţii, fiindcă nici o deşcă bătrână n-ar face aşa ceva. Niciodată. Dar uite că, după atâţia ani de siluiri şi ucideri, anul trecut, la asediul de la Lagny, apoi de la Corbeil, din nou au fost femei violate şi ucise. Domnul nostru Iisus Hristos ne vede. Ce-o zice? Nu ştiu.

La Rabastens mai marele nostru a primit o lovitură de archebuză drept în faţă şi a rămas neom, de ţi-e şi frică să te uiţi la el. Există oare pedeapsă şi aici, pe pământ, de ispăşeşti încă înainte de moarte ca să rămâi cu mai puţine de plătit pentru ceea ce s-a întâmplat la Guyenne? Nu ştiu. El nu s-a pocăit niciodată. Vezi ucigaşi din ăştia bătrâni, nepocăiţi, ba chiar cinstiţi de mulţi şi care-ţi spun fără ruşine: era război pentru sfânta credinţă. Dreptatea era de partea noastră, nu de al lor. Orice-am fi făcut, asta era calea istoriei… Nu aşa zic? Vorbesc de istoria salvării sufletelor. Alţii vorbesc mai economic. Doar despre salvare. Nişte fiare sângeroase.

Nu mai ştiu ce să cred. Fiindcă şi marele nostru Balafré a fost omorât fără judecată. El, marele catolic, cel mai mare dintre toţi. Şi din ordinul cui? Din ordinul regelui său. O credinţă, un rege, o lege. Regele lui, fratele celui pentru care omorâsem noi pe oricine îndrăznea să ridice capul şi care, de Sfântul Bartolomeu, spânzurase fără vreo judecată atâţia hughenoţi, pe vasalii lui credincioşi şi pe supuşi. Ca pe jupânul Coligny de-o pildă, pe care-l numea „tată”. Între senior şi vasal, ca între rege şi supus, trebuie să fie unire, credinţă, cinste şi simţul dreptăţii. Nu-s decât un om simplu, dar mi se pare că, fără cinste un regat n-ar putea exista. O lege, da. Dar numai pentru unii şi pentru alţii nu? Atunci, după mine, e vorba de două legi.

Eu n-am omorât decât în fierbinţeala luptei şi doar ca să-mi apăr trupul. Dar cu sânge rece, niciodată. E de-ajuns să-i ceri unuia

punga şi cheia de la sipet, nu-i nevoie să strângi de gât un om neînarmat. Aşa că m-am îmbogăţit fără să fac nedreptăţi . Ca şi jupânul Ogier, de altfel.

Ăsta din faţa mea bea prea mult. Şi eu beau prea mult. Nu ştiu ce s-o alege de noi. Curând bearnezul o să ia Parisul şi puţin după asta va să vină la Bar să-l asedieze. Ce ne facem atunci? O să pierim pe baricade? Să predăm armele şi să ne aşteptăm sfârşitul fiindcă am omorât un negustor şi pe sluga lui?

Se face noapte şi pogoară liniştea, casa e încuiată, caldă şi liniştită. Peretele dinspre drum al casei e împodobit cu flori şi frunze tăiate în piatră, cu inscripţia *Dona nobis pacem*. *1554**. Uite că sunt cinzeci de ani de războaie. Şi o să mai fie încă unul, în care o să terminăm cu toţi tântălăii ăştia. Intr-o bună zi în Franţa o să fie un singur rege, o credinţă, o lege.

Trebuie să-l omorâm pe papistaşul domnişoarei Renée pentru binele sufletului ei. Numai că ea o să se arunce între noi. O văd, o cunosc. Iar dacă se aruncă între spade, va s-o facem bucăţi şi să se ducă la Ceruri fecioară şi bună catolică. Dacă însă moare în plină răscoală a sufletului contra Sfântului Duh?

Nu-mi place să omor femei. Numai violul e mai rău decât atât, mai cu seamă dacă le tai gâtul după aia. Dar chiar şi fără asta.

Va trebui bine gândit totul. Ce e de făcut, să fie făcut.

5

Mă cheamă Isaac Simon, sunt slujitorul Bisericilor lui Dumnezeu, am fost propovăduitor al dreptei credinţe şi acum comand în compania viteazului şi înţeleptului căpitan La Noue, făcută pe jumătate din archebuzieri şi jumătate din lăncieri. Şi eu sunt viteaz şi înţelept, fiindcă, din mila Domnului, m-am pus la adăpost. Mă număr printre puţinii pe care i-a plăcut să-i aleagă dintre mulţii chemaţi, aceia care vor auzi spunându-se în ziua Judecăţii de Apoi: „Nu te cunosc."

Doamne, tu mă cunoşti. M-ai ales când eram în pântecele maicii mele. M-ai chemat de tânăr şi te-am urmat fără să mă uit îndărăt. Am învăţat tot ce mi-au arătat slujitorii tăi. Am citit şi încă mai învăţ. Am făcut mereu după voia ta şi nu altfel. Mă las dus de voia ta. De

---

* Dă-ne nouă pace.1554 (lat.)

va să fiu rănit, ucis ori chinuit pentru Sfântul Tău nume, facă-se voia Ta şi nu a mea, fiindcă eu n-o am.

Acum vrei să mă însor cu fecioara asta pe care mi-ai dat-o şi să zămislesc cu ea copii care să te slujească. Tu m-ai împins să vin aici, ceea ce, după socotelile omeneşti e o dovadă de curaj, dar nu şi de înţelepciune. Pacea lui Iisus însă e deasupra oricărei înţelegeri omeneşti. Din mila ta, sufletul mi-e liniştit. Fie că trăiesc, fie că mor, trăiesc şi mor în pace, fiindcă ştiu că mă iubeşti. Tot ce mi se întâmplă vine de la tine şi e darul tău.

Doamne, Renée e darul tău. Chiar după priceperea omenească, e de-ajuns să te uiţi la ea şi s-o asculţi, ca să bagi de seamă că aşa e. Văd, Doamne, că vrei să trăim împreună ca bărbat şi femeie şi să avem copii pe care să-i creştem ca să Te cinstească, fiecare la locul lui şi după puterile lui, fiecare atâta cât va trăi şi, dacă Tu vrei aşa, chiar după moarte.

Dar tremur în faţa voii Tale tăinuite, Doamne. Dacă voia Ta e să murim amândoi în noaptea asta, ori ca moartea să ne despartă, facă-se voia Ta şi nu a mea.

Dacă totuşi voia Ta e să trăim, trebuie să fiu potolit. Numai că primejdia sufletului împăcat e să fie potolit când trebuie să fie iute. Aşa cum, pentru bunătate, primejdia e stângăcia ori prostia. Tu mă înveţi să fiu fără prihană şi deci n-aş vrea să par nedrept cu nimeni. Dar tot Tu mă înveţi să fiu ager şi bun mijlocitor şi aşa sunt.

Toată casa doarme, în afară de tatăl care-o iubeşte pe Renée şi-şi iubeşte fiul. Nici fiul nu poate dormi, trebuie să stea treaz, fiindcă n-are idee ce-ar trebui să facă, nici măcar nu ştie ce vrea. E beat, pendulează între dragoste şi ură. La parter, bieţii soldaţi bătrâni aşteaptă să vadă dacă e de bine ori de rău, după comenzile pe care le vor primi. Viaţa lor s-a dus, a unuia cu eşarfă albă, pentru apărarea Bisericilor tale, Doamne, a altuia cu eşarfă galbenă, pentru târfa Babilonului. În noaptea asta fiecare o să comită cea mai bună ori cea mai rea dintre faptele vieţii lui irosite.

Facă-se voia Ta, Doamne, pe care nici un muritor n-o ştie. Fie ca ea să se împlinească, precum în cer, aşa şi pe pământ.

Dacă vrei să trăim, luminează-mă, îndrumează-mă şi dă-mi puterea pe care n-o am decât de la Tine. Fă ca mâna mea să fie din nou sigură şi tare, ochii limpezi, mintea îndrăzneaţă, inima hotărâtă. Ştii că niciodată n-am dat eu primul, n-am lovit un om fără apărare ori un nevinovat. După ştiinţa mea, Doamne. Numai Tu ştii

adevărul. Dar am făcut totul după conştiinţa mea, uite-o, păcătoasă şi vinovată, pusă goală-goluţă în faţa ta. Loveşte cu mâna mea păgânul, Doamne, aşa cum ai lovit filistinul şi amalecitul*. Supune-i tălpii sfinţilor Tăi, Doamne, sfărâmă-i ca pe ulcelele olarului cu sceptrul Tău de fier. Dar Tu eşti iubitor şi iertător, Doamne. Ce vrei Tu nu e pieirea, ci inima sfărâmată şi zdrobită. Nu vrei moartea, ci iertarea. Sacrificiul care-ţi place este închinarea întru recunoştinţă.

Dă-mi bărbăţie, minte şi iubire. Dă-mi harul să spun fiecăruia, în noaptea asta şi mereu, vorbele care să-i deschidă inima către Duhul Sfânt. Pune, Doamne, în mine o inimă nouă, de carne. Nu-mi lua harul Tău.

Daca asta e voia ta, o să-i înduplec mai înainte de a trage pumnalul din teacã de douã degete. Da, Doamne, dacă asta e voia ta, este şi ce-aş vrea eu. Numai dacă şi tu, Domnul Dumnezeul meu, vrei aşa. Iar dacă nu, fie. Facă-se voia ta, azi şi în veac de veac.

Şi dacă vrei să trăim, Renée şi cu mine, iacătă ce-o să fac, Doamne. Pe dată ce nedemnul Tău slujitor, Henri, o să fie rege, o să-mi iau femeia şi avutul pe care l-am câştigat din mila Ta şi care-i al Tău. Şi-o să plec unde-oi vedea cu ochii. Fiindcă văd în inimi şi pricep că n-o să fie nicicând milă ori iertare pentru sfinţii Tăi. O să ne ducem să trăim la Geneva, Doamne, ori mai bine la Delft, ori la Frankfurt. Nu la Geneva, Doamne. Cu voia ta, o să mă duc într-un târg unde sunt mai multe credinţe şi unde oamenii nu se omoară unii pe alţii în numele fiului Tău Iisus, mântuitorul nostru al tuturora. Văd că mă aperi, mă copleşeşti cu darurile tale de toate felurile şi în toate cele. Dacă vrei, Doamne, fă-mă biruitor. Dacă vrei. Numai facă-se după voia ta şi numai a ta, iară nu după cum vreau eu.

Şi acum, Odet Lefèvre, ascultă-mă dacă vrei.

---

* Filistinii au fost triburi indo-europene, iar amaleciţii triburi semitice, supuse, conform *Bibliei*, de regele David al evreilor în veacul al X-lea înainte de Hristos. (n. tr.)

CAPITOLUL AL TREILEA

CEA MAI FRUMOASĂ

Mă cheamă Bertrand de Mirabel, am douăzeci şi patru de ani, sunt cadet în garda înaltei Doamne şi o iubesc pe cea mai frumoasă dintre femei. Chiar acum stau cu ochii pironiţi pe faţa ei frumoasă şi blândă, stau de vreun ceas şi o să mai stau încă multă vreme.

Stau în picioare, cu spatele la zid, dar nu sprijinit, Doamne fereşte! Nici gând. Mă ţin drept, totuşi nu înţepenit; nici cu capul plecat, nici prea mândru; cu un aer viteaz, dar modest, mai degrabă rezervat, ba chiar mai mult, supus şi prea plecat; cu pălăria la subsuoara stângă, cu suliţa în mâna dreaptă, ceea ce o face să mi se vadă, fină, ieşind dintre dantelele bogate. Oţelul gravat al mânerului se termină cu un ciucure aurit. O ţin sprijinită pe piept, ca să nu mă apuce un cârcel. Să ţii arma depărtată, cum o ţin elveţienii şi gărzile franceze puse pe la uşi şi pe coridoare, cu braţul întins, nu se face într-un salon, unde ar lua prea mult loc.

Serviciul gradelor inferioare e mai obositor, în ciuda aparenţelor, fiindcă au de-a face de destulă vreme cu sabia ori cu mingea*. La joc ori la atac, ce-i drept, oricine ştie, ori de ce parte ar fi, să ude leoarcă mai multe cămăşi. Dar măcar de ele te poţi schimba între două asalturi. Tragi pe tine o cămaşă curată şi-o iei de la capăt: atenţie! Acum! Una! Şi una! Sau: gata? Ţine! Englezii, care vorbesc ceea ce eu aş numi frangleza**, spun, când trimit mingea, *tenis* în loc de *ţine*! Gândurile mi-o iau razna, dincolo de chipul meu neclintit, dar atent: trebuie să am aerul treaz, gata la orice, vioi. Nu eşti de gardă ca să dormi pe tine. Fie că vine vreun oarecare Ravaillac, idee smintită şi de râs, ori că un lacheu are o criză de friguri, îşi pierde capul şi ameninţă oamenii cu vreun cuţit pentru fructe, eu trebuie să-i arăt într-o clipită vârful halebardei ori sabia goală. Proaste vise, fiindcă nimeni n-ar îndrăzni să-l atace pe rege.

**Jeu de paume* (fr.) — joc medieval francez, strămoş al tenisului. (n. tr.)

** În fapt, acesta este un jargon vorbit astăzi în Franţa, care foloseşte şi termeni englezeşti. Denumirea de *frangleză* pentru acest jargon a fost introdusă în 1964 de lingvistul René Etiemble, prin lucrarea *Parlez-vous franglais?* (n. tr.)

Oricine se apropie, e mai degrabă gata să cadă pe spate leşinat de atâta măreţie şi strălucire. Cât despre un atentat la adresa Doamnei Surori, gândul acesta te face să râzi ca de o muscă nebună care mi s-ar aşeza pe nas şi m-ar gâdila de m-ar face să chicotesc.

Uite neajunsurile serviciului de interior. Cel puţin Elveţienii îşi pot schimba poziţia. Şi pe urmă, ei nu gândesc. Ori dac-o fac, pesemne că nu se gândesc decât la un singur lucru: valea lor, casa lor sau iubita lor.

A mea e iubita altuia, din păcate mai mare în rang. O, dacă n-ar fi decât prinţesă! Prinţesă ca Doamna? Uite că iar stă să mă pufnească râsul, la fel de cotropitor ca nevoia de a strănuta în locul ăsta.

Gândul de a o pune jos pe Doamna e de un haz deşănţat. Trebuie să fi văzut-o, pătrată, bărbătoasă, roşie la faţă ca un crâşmar neamţ. Zdravănă altminteri ca Artaban şi ca toţi prinţii ăştia electori, marcgrafi şi landgrafi, cu nevestele lor cu tot, fiindcă cine se-aseamănă, se-adună. Nimeni n-ar îndrăzni. E bună ca un codru de pâine de ţară, măreaţă în veşmintele ei, curată în totul şi vrea curăţenia cea mai mare de jur împrejurul ei. Trebuie s-o auzi blestemându-i pe mârlanii, chiar boieri, care-şi fac nevoile pe străzile Parisului, ca şi obiceiul unora de a-şi goli oalele de noapte pe geam. Să mori de râs, nu alta. Deloc proastă, la urma urmei, deloc, şi scriind nemţeşte ca Doamna de Sevigné franţuzeşte, dar cu bunătatea naţiei sale. Am citit la Heidelberg din scrisorile trimise surorii ei, cealaltă fiică a Prinţului Elector, care m-a onorat cu amiciţia ei maternă. Aveam şaisprezece ani, zicea că sunt păpuşa ei, adică *mein Püppchen.* Scrisorile Doamnei sunt de-un caraghioslâc nemaivăzut. Niţel pătrăţoase, ca şi ea, dar bune la gust ca nişte cârnaţi zdraveni din Palatinat. Chiar după ‚politeţurile' pe care le-au comis aici ai noştri la ordinul domnului de Louvois, fie blestemat acolo unde e, bănuiesc ce ‚simpatic' a rămas. Bieţii supravieţuitori s-au deprins să cultive viţa de vie şi să înghită cârnaţi, dar castelul de la Heidelberg, la fel de mare şi de frumos ca şi cel de la Blois, a rămas în ruine.

Nici nu s-ar putea visa la o stăpână mai bună, sunt gata s-o slujesc. Dar stăpână? Nici măcar nu-mi mai vine să râd, deşi n-aş putea zice altfel. Cum dracu' a putut Măria Sa s-o ia pentru stirpea ei, nu pricep, fiindcă toată lumea îi ştie gusturile. De-asta dă atât de

rar cu nasul pe-aici, buzişoarele şi peruca mai mare ca el — care-i mic — nu sunt de zărit, după cum nici podoabele care sclipesc peste tot pe trupul lui. Rămâne la Palatul Regal ori la ţară, la Saint-Cloud, împreună cu iubiţii lui curtezani, ca să nu zicem slujitori de la grajduri. Dar a avut curajul eroic de a-i face copii Doamnei. Nişte sodom…, nu, nici gând! Cinste sângelui regesc. Nişte umfl…Iarăşi! Pesemne că domnii ăştia au o bărbăţie care biruie orice, chiar şi nodurile dintr-o scândură de nuc.

Asta mă face să oftez, fiindcă e ceva atât de depărtat de mine, de iubirea mea desăvârşită şi peste putinţă!

Dacă era regină, aş fi cutezat. Chit c-aş fi fost bănuit, fără îndoială înşfăcat într-o zi spre a muri în Place de Grève*, în genunchi precum în faţa ei, cu mâinile împreunate ca în faţa ei, dar nebiruit: fără buturugă ori călău, dacă vreţi, n-am deloc nevoie de asta, luaţi-mi capul dintr-u zburătură. În rest, mai bine m-ar trimite în Canada ca să nu mă mai aprind pe zi ce trece şi să mă împung în săbii cu domnii de Frontenac, de Cadilhac şi alţi gasconi din colonii, nu că Mirabelii ar fi mai puţin sudici ca toţi ăştia. Mi-aş da duhul fără să scot o vorbă, fiţi siguri de onoarea mea, o să-mi ţin limba după dinţi şi n-o să mă fălesc deloc pentru c-am urcat în ceruri…adică în pat; aş şti s-o fac. De-ar fi ea regină! Dar ea nu-i nici măcar regină şi mă simt pierdut. Ori salvat. Oricum, cuprins de nebunia din iubire. Mă văd ca din afară, plutind prin aer. Îmi văd chipul palid, ascuns până la gene sub peruca lăsată şi peste obraji; gulerul colant pe jumătate căzut peste jaboul încărcat de dantele şi care văd că începe să se cheme cravată din pricina husarilor croaţi sau crabaţi care-şi înfăşurau gâtul într-o basma ca să ne alerge pe noi în bătălia asta cu nume flamand. Pe care, de altminteri, au pierdut-o, asta se înţelege de la sine. Imperialii mai au până să ne înveţe pe noi meseria de biruitori.

Mă văd aşa cum sunt, cu trupul strâns în uniforma de gală a Curţii; cu balena de oţel sub cravată, după cum cere Măria Sa, Doamna Soră; cu jiletca descheiată până în dreptul burţii, după modă, ca să se vadă jaboul de dantelă; pantalonii bufanţi, roşii, ciorapii albi, pantofii cu catarame de argint şi bot pătrat; vârfurile

* Piaţă centrală din Paris unde, în Evul Mediu, erau ucişi prin decapitare cei al căror verdict era pedeapsa capitală. *Grève* înseamnă nisip, deoarece în piaţă se aşternea înainte de execuţie un strat de nisip spre a absorbi sângele victimei. (n. tr.)

picioarelor desfăcute în unghiul prescris de maestrul de dans; şi înălţat pe tocuri roşii. Un manechin, un automat şi, ascuns pe dinăuntru, nevăzut, nebănuit, eu, Bertrand de Mirabel, iubindu-i mai ales sufletul, iubind-o pe cea mai frumoasă, iubind-o cu o dragoste neîngăduită.

unghi faţă de celălalt. Am scăpat de greu, cu obrazul tot neclintit, atent. Simt furnicături în picioare. Îmi schimb poyiţia: mă sprijin pe celălalt picior, cu dreptul dus în faţă, îndoi puţin genunchiul obosit, dar am călcâiele tot apropiate, decât numai piciorul care se odihneşte vine în stare de alarmă.

E cald. Din fericire regelui îi place aerul curat şi a cerut să se deschidă toate ferestrele. E o noapte cu lună plină, fără vânt. Flăcările candelabrelor stau nemişcate şi tremură doar la trecerea vreunui lacheu care duce câte un platou cu şerbeturi; sau care vine să schimbe platoul cu pateuri aşezat pe o măsuţă lângă cotul regelui şi din care Majestatea Sa mănâncă distrat, dar fără oprire. Totuşi e un mare senior, cu ditamai peruca, haine de Curte cu evazeu şi mâneci largi, pe care le flutură o clipă. Mişcă aerul, flăcările lumânărilor se agită, apoi iar ard neclintite, nepăsătoare.

Se aud doar glasurile jucătorilor, destul de joase, şi clinchetul banilor de aur. Vin de la masa regelui, înconjurată de un halo de la lumina lumânărilor care cade pe şuviţele argintii ale perucilor. Domnul duce de la Rouchefoucauld, care-i un dobitoc bătrân, lucru de necrezut dacă te gândeşti că tatăl lui — ori unchiul? — avea atâta duh că a făcut să se vorbească despre el încă de pe când era regele copil. Ăsta de azi face tot atâta cât unul din copoii lui de vânătoare, poate nici atâta, numai că regele ţine la el, aşa cum ar ţine la un câine bătrân.

Celălalt e domnul de Dangeau, umflat, încrezut, masiv, faţă în faţă cu regele: acum face pe căţelul culcat pe burtă, ba chiar e şi, cum mă pricep la câini şi-i iubesc, ştiu că acum le fac o nedreptate.

Al treilea e domnul de Chamillart, bunătatea şi blândeţea întruchipate, nobleţe de robă şi chiar de butic, de pe vremea când noi, Mirabelii, eram aliaţi cu Jean de Grailly, senior de Buch, războinic al regelui Londrei şi Prinţului Negru, guvernator de Aquitania şi Bordeaux, în lupta contra regelui Parisului, adevărat că toţi trei francezi, fiindcă nu în engleză a spus regele Eduard „ruşine să-i fie cui se gândeşte la rău”. Chiar de-ar fi zis „Pff! Ruşine!” Chiar şi-atunci, *pf* ar fi fost în franceză. Şi ce i-a răspuns dama

căreia i-a strâns jartiera? Fără îndoială, în frangleză: „Mersi mult, sir."

Domnul de Chamillart i-a plăcut regelui pentru precizia loviturilor lui de biliard şi fiindcă i-a făcut rost de un maseur parizian de-a dreptul savant pentru alifiile lui şi având metode contra moliciunii, ceea ce-i îngăduia regelui să-şi mai potolească poftele lumeşti.

Şi, cum a crăpat Louvois, uite c-a ajuns ministru. Se zice c-a plâns milogindu-se de rege să-l cruţe, ştiindu-se sub înălţimea îndatoririi, şi el l-a iertat, fie binecuvântat, că e cumsecade. Regelui îi place să mărească aşa cum gândeşte, plecând de la nimic ori de la lutul cel mai netrebnic: „Asta n-are a face, fiule, o să fie foarte bine dacă asculţi poruncile mele."

Ea vorbeşte cu voce joasă la capătul salonului şi toată lumea râde în jurul ei. Ce minunate mişcări ale buzelor face când vorbeşte! Şi ce duh neasemuit! Are spiritul tuturor celor din clanul Montemart, cu turnura lor de frază, numai a lor. Dar ea o are în cel mai înalt grad. Surorile Montemart sunt ca diamantele coroanei şi ea, cea mai frumoasă, străluceşte în vârf. Cum nimeni nu se gândea nici să vorbească, nici să râdă altfel decât cu jumătate de glas, n-am auzit nimic din ceea ce tocmai spusese, dar toată lumea râde la vorbele ei neasemuite.

Regele întoarce capul, vede că ea e cea care a vorbit, fiindcă râde mai puţin ca altele, nefiind dintre cei ce râd întâi şi cel mai tare de propriile lor glume; îi zâmbeşte cu bunătate şi simpatie şi se întoarce la jocul lui. Aruncă o ocheadă şi spre alte mese de joc, la cercul doamnelor, unele pe fotolii, altele pe taburete, zâmbeşte ca să le dea curaj, dar regele zâmbeşte de fapt fiindcă ea este minunea, liniştita, reţinuta şi cuviincioasa minune a lumii întregi şi steaua secretă a Curţii; apoi fiecare se întoarce la jocul lui, afară de înrăiţii şi morocănoşii care nici nu ridicaseră deloc ochii din cărţile lor. Există mojici până şi la masa regelui, până şi la Marly; şi mai sus ca Marly nu e decât cerul. Sper că măcar acolo nu sunt primiţi.

Chiar el nu-i dintr-ăia. E întâiul gentilom al Franţei, cel mai mare rege al Europei, nu prea se văd alţii ca el. Poate e ca chiorul în ţara orbilor. Un prea bun părinte iezuit mi-a spus mai deunăzi că chiar în vremurile noastre ar fi un mare rege la Curtea Chinei şi că l-ar chema Cang-Xi; şi altul în Persia, Şahul Abbas; ori o fi în India? Doi sau trei la fel în zilele noastre, cu toţii mari de-adevăratelea, prin meritul lor şi al regatelor lor. Dar îndrăzneşte să-i spui asta stăpânului nostru.

Nu-l iubesc. Tremuri în faţa lui şi te târăşti. Nu-s decât un mucos de cadet, acolo, dintr-o familie sărăcită; dar nu-mi place nici să mă târăsc, nici să tremur.

Nu-i un scârţar. E politicos până la a-şi ridica pălăria când trece o slujnică, o simplă slujnică, nu o domnişoară ori o doamnă de rang din suita prinţesei, se pleacă făcând o reverenţă care-i îndoaie genunchii întru prosternare. Ştie să fie cuceritor, să râdă, ştie de glumă. Are subţirime şi chiar minte. Îi place s-o facă pe bunul Dumnezeu, mai rar pe Dumnezeu cel bun, fiindcă adesea îl încearcă teama şi îndoiala. Cine-i de vină? Noi toţi, care tremurăm în faţa oricărui pitic al miniştrilor lui când ne spune: ”Domnule, aşa vrea regele.” De fapt, ei sunt cei care vor, ei îi dau să iscălească şi el iscăleşte.

Să trecem şi peste asta, dar pune să fie deschise scrisorile supuşilor lui. E asta purtare de nobil? După noi, supuşii, e o mârşăvie. Aşa l-a asasinat pe Fouquet, din pizmă josnică. Mai demult asta a fost soarta lui de Semblançay şi alţi finanţişti, dar, cu blândeţe vorbind, n-a fost nici o ispravă în ce-a făcut.

Îl văd aici, la zece paşi în faţa mea, cu înfăţişarea lui frumoasă şi măreaţă, ca un Jupiter *Optimus Maximus* * care ar juca vreun joc de cărţi. Dar în încartiruirea de la Heurtebise, cu toată oştirea pe picior de luptă şi încinsă de ardoare şi de fidelitate, cu prinţul de Orania în căuşul palmelor noastre şi încremenit de groază văzând cât de sus ajunsese regele, zice cu răceală că, deoarece domnul de Louvais e contra, iar domnii mareşali sunt de aceeaşi părere cu el — îi şoptise mai întâi, pricepeţi, el, omul de cabinet, cu tot cinismul celui care sfărâmă vieţi dintr-o trăsătură de condei — se ia după voia tuturora; şi şi-a întors calul cu capul spre coadă, părăsind oştirea.

Sunt lucruri care s-au întâmplat cu multă vreme în urmă, în copilăria mea, dar aud încă vorbindu-se despre ele, cu voce scăzută, în familia mea; iar gazetele din Olanda le istorisesc cât de tare le place, lumii întregi.

Mi-e cald sub blestemata asta de perucă, având eu deşertăciunea să-mi păstrez părul propriu, în loc să mă rad pe cap ca un om cu bun simţ. Mi-e cald în veşmintele astea şi ard de dragoste pentru ea; nu zic de dorinţă. Nu râvni la femeia altuia, nici

---

*Jupiter, stăpânul zeilor în mitologia latină, ale cărui atribute, cel mai bun (Optimus) şi cel mai mare (Maximus), au fost preluate de împăraţii creştini şi de Papă. (n. tr.)

la iubita lui; deci n-o râvnesc. A râvni înseamnă să vrei să ai, să-ţi însuşeşti, să stăpâneşti, să mănânci pe cineva, să te înfunzi în trupul lui. Eu rămân rece, şi nemişcat, şi arzător, şi îngheţat, şi mort de foame şi de sete, dar stăpânite. N-o râvnesc. Numai gândul la asta mă îngrozeşte. Sunt atras de ea ca pilitura de fier de magnet. Ca acul busolei de steaua polară, rece şi de neatins.

Ce caută ea aici? Nu ştie că prezenţa ei e ruşinoasă? Minunea e că nimănui nu i se pare acesta subiect de bârfă. Aşa e ea, nimeni nu se gândeşte la rău. Nu pentru că ar fi de vază, ori că e o vrăjitorie la mijloc, ci fiindcă e în firea lucrurilor. Ar putea sta într-un bordel adevărat şi nu şi-ar schimba nici ţinuta, nici tonul, nici vorbirea. Şi nu din nerozie ori neştiinţă a mersului lumii, fiindcă se vede bine că nu-i o oiţă albă. Albă da, dar nu lebădă: ci doar înţeleaptă şi chibzuită, ea însăşi, neasemuita domnişoară de Rochechouart.

Nici pentru asta nu-l iubesc pe stăpânul nostru. Din cauza lui, ori mai degrabă a destrăbălării lui nemăsurate, fiindcă a văzut-o, nu îndrăznesc să zic cunoscut-o. Mi-ar place mai mult, de dragul ei, să nu fi pus niciodată piciorul la Curte: numai că uite-o, imposibil să n-o recunoşti, ca pe soare.

Regele n-a ţinut făgăduiala făcută de bunicul său, prea bunul rege Henric. Îi chinuie pe nenorociţii de eretici cum a fost chinuit Iisus Hristos. Eu nu-s jansenist*, sunt credincios creştin, supus duhovnicului meu; dar mi se pare că, judecând sănătos, dacă duc o viaţă creştinească, toţi cei care-l recunosc pe Papă ar trebui să se ducă la Ceruri, ca noi toţi. Şi dacă un turc e un om sfânt, trebuie s-o sfârşească ars? E treaba regelui să judece asta şi să-l contrazică pe bunicul lui, un gentilom la fel de bun ca el şi care n-ar fi dat dosul la Heurtebise, ci mai degrabă i-ar fi strivit pe duşmani! Are aerul măreţ ca nimeni de pe pământ, dar când e vorba să facă ceva, abia dacă se ridică la piciorul broaştei. Şi când metresa lui nu mai vrea să fie târfă şi fuge la mănăstire, el, Cel Mai Creştin, îşi trimite dragonii să-i spună maicii stareţe că au ordin să spulbere

---

* Jansenismul, doctrină lansată de *Jansenius (* supranumele lui *Cornelius Jansen*, teolog olandez, 1585 – 1638) , care s-a opus deopotrivă arbitrarului regal şi iezuitismului. Răspândită mai ales în Franţa, prin Port Royal (mănăstire din Paris). (n. tr.)

totul, nu numai porţile, dacă nu le-o dă îndărăt. Cum s-ar zice, nu cu vorbele astea, fiindcă se exprimă nobil, dar de fapt „o să te duci la mănăstire dacă-ţi place, dar numai după ce-o să mă înfrupt destul din trupul tău". Cât despre sufletul nenorocitei, el nu era al regelui, ci al lui Iisus Hristos.

După ce o avu pe doamna de Montespan, pe care uite-o aici, şi se culcă o vreme cu amândouă în paralel, şi cu încă alte douăzeci, la nimereală, în sfârşit se îndură să-i dea drumul. Şi fiindcă domnul de Montespan o făcu pe încornoratul scandalizat şi strigă în provincia lui şi făcu un circ nenorocit, ceea ce nu era deloc de mirare şi-ţi făcea mai degrabă ruşine decât milă, atunci stăpânul vinovat îi trimise, cu ajutorul mânjitului lui de Louvais, vreun tâlhar de comis, vreun tiran de intendent mărunţel de provincie, din ăia care spun: „ Domnule, aşa vrea regele", ca să-l sperie pe bietul încornorat ameninţându-l cu oarece fortăreaţă, unde ar crăpa fără să mai iasă din temniţa sa, ca Fouquet la Pignerol. Ah, nenorocitul de cavaler! „Buna mea slugă, mă culc cu nevastă-ta, du-te de dormi în cocină şi, dacă te plângi, te bag într-o colivie din care n-ai să mai ieşi decât cu picioarele înainte."

Uite-o pe Montespan, frumoasă ca ziua, zâmbitoare, şi batjocoritoare, şi suverană. Şi dacă te arunc şi pe tine pe grămada de gunoi? Aveam la Mirabel o grămadă de gunoi alături de barbacana* de lângă podul cetăţii, unde aruncam pisicile moarte.

Poate sunt jansenist fără să ştiu. Mâine o să-i mărturisesc părintelui.

Râd. S-ar zice că sunt cele trei Graţii, fiindcă doamna de Thianges nu-i mai puţin frumoasă decât surorile ei. Dar numai una e savantă, i se zice teoloaga şi e de nebiruit întru doctrină. Dac-o vezi, ameţeşti. Atâta frumuseţe şi graţie risipite! Dar precis ea are dreptate. Nu-i risipă, ci jertfire. Eu, care-o iubesc, ştiu. Sunt ca ea, mai smerit, bădăran** tânăr cum mă aflu, dar destul de copt ca să

---

* Întăritură pentru apărarea unui capăt de pod (termen medieval). (n. tr.)

** Termenul evocă piesa *Bădăranii* de Carlo Goldoni (1707 – 1793), comedie de moravuri care cuprinde tipologii umane din Italia aceleiaşi perioade de timp ca şi povestirea de faţă. (n. tr.)

*** Aluzie la romanul *I promessi sposi* (Logodnicii) de Alessandro Manzoni (1785-1873), a cărui acţiune are loc la Milano în aceeaşi perioadă ca şi acţiunea acestei povestiri. (n. tr.)

judec bine. Sunt cu vreo câţiva ani mai tânăr, dar dacă ea n-are încă treizeci de ani, eu n-am încă douăzeci. N-o iubesc ca un adolescent care s-a pierdut cu firea. Am destulă experienţă. Nimic mai uşor decât să mi-o închipui aşa cum e, cu trupul alb şi perişorul de la subsuori şi de prin alte părţi; ştiu foarte bine ce-ar trebui să facă un bărbat şi ce să-i facă lui o femeie, şi cum, şi pe unde şi toate împreunările şi tresăltările cărnii. Ştiu chiar cum aş putea-o seduce. Îi dau pe sub mână scrisorile acelei sărmane portugheze cucernice către domnul de Chamilly. Cine le vede, rămâne năuc: femeile sunt înnebunite. Dar, cu siguranţă, ar fi o mare prostie. Ce nimicire ar fi! Ce ruină a sufletelor după, ce mustrare de cuget, ce nimicnicie! E sănătoasă iubirea între oameni care se iubesc sănătos, promişi unul altuia şi cu promisiunea ţinută. Dar dacă există o altă promisiune****?

Se ridică, schimbă reverenţe şi sărutări pe obraji. Ea sărută mâna Doamnei, care nu se scoală din fotoliu, dar o trage spre ea şi îi trânteşte pe obraji două pupături răsunătoare. Se întoarce şi se pleacă adânc în faţa fotoliului pe care şade regele. El depărtează cărţile, cu dosul în sus, ca să nu strice jocul, se ridică şi îi face o reverenţă mai adâncă decât celorlalte doamne, ca s-o deosebească, fiindcă şi el o iubeşte, ca oricine o vede şi-o ascultă. Se uită spre uşă. Ne întoarcem ochii spre domnul mareşal Duras, căpitanul de gărzi de serviciu în seara asta, sprinten şi subţire în ciuda vârstei, cu sabia goală în pumn şi spre frumoşii domni de Montaut, de Joyeuse, de Montesquiou, de Caumont, de Ségur, d'Albert, cu toţii gărzi de corp; şi eu, prezent în casă din datorie şi bună cuviinţă. Doamna Palatină* e singura prinţesă căreia stăpânul îi permite să fie urmată de gărzile lui în palatele lui, unde trebuie să se încreadă doar în ai lui, din respect pentru puterea şi majestatea sa.

Sunt frumoşi, tineri, galanţi, mari seniori. Regele şovăie. Prea sclipitori, prea strălucitori. Se uită la Doamna, care zâmbeşte cu bunătate şi dă din cap. Regele se aşează la loc şi-şi reia cărţile. Doamna mi se adresează cu voce tare: „Domnule de Mirabel, dă-i mâna doamnei de Fontevrault."

---

* Palatinatul, comitat pe Rin, capitala Heidelberg, a fost disputat în timp între Bavaria, Franţa, Baden şi Darmstadt. La origine numele uneia din cele şapte coline ale Romei. Pe vremea Imperiului Austro-Ungar, palatinul era primul dintre marii ofiţeri ai coroanei maghiare. Toate contextele termenului au puternice aluzii autobiografice. (n. tr.)

Asta pentru că sunt cel mai mic dintre toţi şi de faţă doar prin permisiunea şi graţia particulară făcută soţiei fratelui său, la care de la sine înţeles că ţine. Sunt palid, mut şi supus, aparţin unei case vechi, dar mică şi săracă. Deci nu-i un pericol. Înaintez, trecând suliţa în mâna stângă, strângându-mi pălăria sub cot; îi ofer mâna ridicată sus celei mai frumoase, care pune vârful degetelor pe ale mele şi merge ca o regină, cu foşnet de stofă albă şi neagră.

Străbatem salonul şi anticamera; toată lumea se apleacă până la pământ; ea se înclină în dreapta şi-n stânga, cu un zâmbet dulce, cu fruntea strânsă de marginea albă a vălului. Fără îndoială are ţeasta rasă. Doi lachei aleargă înainte, una din trăsurile regelui vine, lacheii dindărăt sar jos, unul deschide portiera, celălalt desface scăriţa, un pâlc de cavalerie uşoară se urneşte, iese din umbră la trap, se opreşte în spaţiul luminat de ferestre şi de poarta deschisă. Slujba regelui merge ca un orologiu, la Marly mai ceva ca la Versailles. Prin portiera deschisă se vede o faţă palidă încadrată de alb şi negru, care se apleacă şi zâmbeşte.

„E sora Lazăr, are un nume de bărbat, mort şi reînviat, dar e femeie, cea mai grozavă dintre toate. Vă simt, domnule, credeţi că eu sunt cea mai frumoasă dintre toate, dar ascultaţi-mă, ea e cea mai bună. O cunosc.”

Îşi ia mâna de pe a mea, mi-o retrag şi eu, îmi iau pălăria, o ţin în dreptul inimii şi mă înclin cât pot de adânc.

„Ridicaţi-vă, domnule”, zice ea făcând un semn abia văzut tuturor celor dimprejur. Abia văzut, dar de o autoritate senină şi îndepărtată, care face ca toată lumea să se retragă de-a-ndăratelea şi să lase un cerc gol, neîndrăznind să se uite decât în jos.

„Ei bine, vorbiţi, îmi spune zâmbind.

— Doamnă, ştiţi totul.

— E-adevărat, ştiu totul. Vă văd de multă vreme, de departe, dar limpede. Nimeni altcineva decât mine n-a priceput şi vă mulţumesc pentru înţelepciune. Hai, spuneţi-mi că mă iubiţi.

— Ştiţi bine, doamnă, că vă iubesc.

— Vorbiţi ca Simon Petru* soţului meu. Şi eu vă iubesc, domnule.”

---

* Referinţă biblică şi autobiografică. Aşa cum pescarul Simon din Capernaum a devenit Petru, învăţăcelul lui Iisus (iar doamna din povestire, călugărindu-se, îl are drept soţ pe Iisus), Petru (autorul) se află în postura lui Simon, a cărui iubire transcende cotidianului. (n. tr.) Astfel de referinţe unifică demersul cărţii şi diversele

Rămân înfipt pe loc, ca şi când mi-ar fi dat o lovitură de sabie de-a lungul trupului. Ea râde uşurel: „ Înţeleptule Mirabel, care ştii bunele purtări… Trezeşte-te, dobitocule! Nu-ţi fie teamă să mă priveşti în faţă, de aproape, măcar o dată.”

E ca şi cum croatul îţi înfige baioneta în stomac şi te face să te îndoi, o retrage, o ridică şi-ţi crapă capul dintr-o lovitură dată de sus în jos, dacă n-ai cumva o calotă de fier sub pălăria cu pene. Mă ridic deci. Sus Mirabel, trebuie să sari. Nu se moare decât o dată, uite ocazia.

„Doamnă, vă iubesc din tot sufletul, o să vă iubesc până la ultima suflare şi chiar după, deoarece cred că Dumnezeu mă va primi cu dragostea ce v-o port.

— Din tot sufletul, zici? Trup şi suflet?”

E rândul meu să zâmbesc, ceea ce n-aş fi crezut niciodată.

„ Nu, doamnă, sunt înţelept, aşa cum aţi avut bunătatea să spuneţi. Am priceput că n-aş putea să vă iubesc cu trupul chiar pe domnia voastră, cea care sunteţi. Ar fi nemaipomenit de bine şi de frumos, dar cu siguranţă o pedeapsă aici, pe pământ, chiar în inima mea şi a voastră, în trupul meu şi al vostru. Fără a mai vorbi de veşnicie. Nu, doamnă, liniştiţi-vă. Aşa cum am avut onoarea să spun, vă iubesc.

— Ce bun gust, la vârsta dumitale, murmură ea cu o dulceaţă de înger. Nici cea mai mică greşeală de gust, domnule. Soţul meu v-ar spune: ‘ Nu eşti departe de împărăţia mea.’ Dar cred că v-o spune cu gura mea… cu gura mea nevrednică”, adaugă pierzându-şi zâmbetul acela care-mi dă ameţeli. Reia:

„Să nu crezi că am darul clarviziunii. Văd mulţi oameni de toate felurile şi de toate treptele. Mă gândesc mult, am citit mult şi am învăţat mult din puţinul pe care l-am trăit eu însămi. Te-am văzut şi te-am ghicit de departe, de la un capăt la altul al salonului. Dacă te-aş fi cunoscut altădată, mi-ar fi plăcut să-ţi fiu soţie, dar pe-atunci erai un copil şi, de altfel, de stirpe prea măruntă ca să capeţi acceptul familiei mele. Sunt orgolioşi sărmanii, asta va pierde-o pe sora mea Montespan dacă nu-şi dă seama la vreme. Dar o să-şi revină, am încredere în inima ei bună şi în nenorocirea inevitabilă care-o aşteaptă. Un cavaler dintr-o casă mult prea mică, Mirabel, mulţumesc lui Dumnezeu, care-mi îngăduie să te iubesc. Te iubesc,

---

ei povestiri sunt doar faţete ale unei unice iubiri aflată în situaţie limită, posibilă oricând pe axa timpului. (n. tr.)

prostuţule, mai mult decât îl iubesc pe rege, pe care chiar îl iubesc, fiindcă e bun; mai mult decât o iubesc pe Doamna, pe care o iubesc din toată inima de când mi-a mărturisit cât a suferit, ca o simplă ţărancă, ba chiar ca un biet animal, când şi-a pierdut copilaşul. Te iubesc mai mult decât pe surorile mele, fiindcă eşti bărbat şi mă placi, prostuţ mare ce eşti. Iisus Hristos mi-e martor aici, între noi doi, că te iubesc, şi el vrea asta cu-adevărat, fiindcă ştie că te iubesc în el."

Se opri, contemplându-mă cu un zâmbet îngeresc. Rămăsesem acolo, încremenit, pătruns, un mort viu*, răpit la ceruri. Doresc oricărui bărbat şi oricărei femei să simtă ceea ce simţeam eu în clipa aceea.

Zâmbetul ei se schimbă, deveni spiritual şi şmecher: Se pare că preafericitul Robert d'Arbrissel se întărea culcându-se între două cearşafuri, gol ca-n palmă, cu oiţele sale, femei ori fete, goale ca şi el, dar el cu o barbă mare, ele cu capetele rase şi nespălaţi deloc, nici el, nici ele. E sfinţenia altui timp decât al nostru şi vezi că râd de el, dar cu afecţiune, cu dragoste şi veneraţie, fiindcă îi iau în serios şi ştiu că erau cu adevărat sfinţi şi mai buni ca noi. Suntem un păcătos şi-o păcătoasă, tu şi cu mine… Te cheamă Bertrand**, nu-i aşa? Da, iar numele meu e Maria-Magdalena, după religie un Lazăr şi eu, ca şi celălalt, sărmanul căruia câinii îi lingeau rănile. Am o inimă simplă, lăudat fie pentru asta cine mi-a dat-o, şi tu ai o inimă simplă, dar nici tu, nici eu n-am avea curajul şi credinţa maestrului Robert şi a oilor lui. Dacă te întreabă cineva despre ce am vorbit, nu vreau să minţi: spune că ţi-am povestit despre preafericitul Robert d'Arbrissel şi că ţi-am spus să-l iubeşti pe soţul meu şi să te rogi pentru mine, că mă voi ruga şi eu pentru tine. Îţi spun asta acum şi aici. Iubeşte-mă, o să te iubesc. Însoară-te şi iubeşte-ţi femeia, o să vă iubesc pe amândoi; şi o să vă iubesc şi copiii. Pune un genunchi în pământ şi sărută-mi mâna."

Ceea ce făcui, înălţat în altă lume, al ei pe veci. Ea făcu semnul crucii asupra frunţii mele acoperită de perucă şi pe dată se întoarse de la mine şi zise cu voce tare, câtuşi de puţin aspru, ceea ce îmi

* În *Luceafărul* Eminescu spunea : „un mort frumos cu ochii vii" . (n. tr.)

** Aluzie la Aloysius Bertrand (1807-1841), care a scris mici poeme în proză cu titlul *Gaspard de la Nuit,* unde sintetizează căutările sale mistice asupra naturii artei, făcând o sinteză a romantismului, dar şi anunţând simbolismul şi suprarealismul. (n. tr.)

aminti, spre marea mea surprindere, de maică-mea strigând după oamenii ei sau după ţăranii de la Mirabel: „Hei, nişte făclii! Mişcaţi-vă, ce naiba! Dormiţi
de-a-npicioarelea?”

Şi mie, cu răceală: „Du-mă la trăsură, domnule visător, te rog.”

Mă supun, transportat, râzând în mine însumi de fericire, dar cu mina neclintită, cu aerul respectuos, supus şi gata de a o sluji. Întrevăd aruncătura de ochi, ageră de să-ţi facă frică, a bunei surori din fundul trăsurii, o ajut pe iubita sufletului meu să urce; se aşează şi-şi adună pulpanele veşmântului, atât de scandalos de văzut la Marly, mai mult ca la Versailles, mă dau înapoi şi fac ô reverenţă, aplecându-mă şi mai jos, măturând lespezile cu penele pălăriei, ţinând suliţa la capătul braţului întins, cum se cuvine în serviciul din afară. Lacheii strâng apoi scăriţa, închid portiera şi se căţără în dosul trăsurii, vizitiul biciuie caii, stegarul ridică mâna, cei din ceata de cavalerie uşoară îşi mână la trap, după trăsură, frumoşii cai cenuşii şi totul piere în afara peronului luminat de ferestrele castelului.

Rămân înclinat adânc; după aceea mă îndrept şi urc treptele silindu-mă din toate puterile să-mi schimb înfăţişarea: trebuia să par neclintit, viteaz şi prea-plecat, dar mai ales supus şi ascultător, gata să-i apere pe stăpâni la orice nevoie, oricât de puţin aşteptată ar fi fost.

Ea se ducea să doarmă în oraş, într-un pat mic şi tare, pe o saltea subţire de paie, între patru pereţi goi, sub un crucifix negru. Unde, n-aveam nici cea mai mică idee; în vreo casă a ordinului ei. Nu m-am interesat niciodată, aşa-mi era de indiferent să ştiu unde sunt găzduite, când, din întâmplare, vin la Curte, stareţele din mânăstirea de Fontevrault.

CAPITOLUL AL PATRULEA

MÂNDRA

Mă cheamă Jean de Latxague de Pardaillan de Lacoste, mezinul dintre şapte fraţi şi surori, săraci cu toţii - fraţii oşteni, o soră măritată şi două călugărite - bayonnezi după tată - stirpea noastră avându-şi sălaşurile lângă Ahetze şi Ustaritz - bretoni după mamă, o domnişoară de Kersauzon; şi dacă bunul Dumnezeu a vrut ca eu să fiu încă viu în seara asta, o să mă întorc în Franţa şi o să-i cer mâna domnişoarei de Nesmond. Ea mi-a spus: ”O să te aştept. N-o să mă mărit decât cu tine.” Şi cum eu tăceam, înviorat de iubire, ea m-a pironit cu privirea, a pălit de mânie şi mi-a şuierat: „Te îndoieşti?” cu o voce de să te bage în sperieţi. Ar fi un caporal de mateloţi de i-ar merge vestea. Amintirea mă face să râd de plăcere. Pe dinăuntru, fiindcă trebuie să arăt un chip înlemnit, deşi sunt cel mai tânăr şi mai mic printre domnii fraţi care au douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, ori chiar mai mult.

Toţi par înlemniţi şi tac. Nu se aude decât şuieratul vântului printre catarge, vuietul mării şi trosnetul lemnului corăbiei. Toţi se uită departe, unde englezii vin drept spre noi, cu vântul dinspre babord, cu toate pânzele întinse. Sunt paisprezece contra opt. Suntem pierduţi. La Brest, la Academie, eram puturos la matematică; nu ştiu de-i bună socoteala mea, dar, la opt contra paisprezece şansele mele de a rămâne în viaţă ar fi de unu la doi. Doamne, facă-se voia Ta; totuşi, ai, rogu-Te, milă de mine, păcătosul.

În cel mai rău caz ea o să se mărite cu altul; şi eu nici măcar nu voi fi mângâiat-o.

Şi ăştia trebuie că se gândesc fiecare la iubita, la nevasta, la copiii lui; nimeni nu suflă o vorbă. Toţi aşteaptă ordinul. Domnul de l’Etenduère şade cu noi în bătaia vântului, sprijinit de bastingajul babordului şi se uită cum vin englezii. Cu picioarele răşchirate, cu mâinile la spate, n-are nici măcar de gând să se uite cu ocheanul. N-are decât să aştepte şi să se ţină tare. La stânga lui, domnul du Hamel cu ocheanul la ochi, ca să facă şi el ceva. Mâinile îmi sunt îngheţate şi fiori reci îmi trec pe sub piele.

Timonierii au noroc: au de făcut ceva care-i absoarbe cu totul, când cu ochii la compas, când drept înainte. *Tunetul* înaintează cu greu, cu arborada goală sub gabiile înghesuite una lângă alta. E de-ajuns ca ei să ţină vasul pe linie şi să ţină mersul lin. Bătrânul nu vrea să ia iniţiativa. Vrea să bareze calea englezilor. Îi aşteptăm, cu velele strânse fiecare pe vergă.

„Dacă nu mă întorc, eşti iertată de promisiune", i-am spus domnişoarei de Nesmond.

Şi-a strâns buzele, palidă de mânie. M-am grăbit să subliniez: „O să mă întorc şi-o să te silesc să-ţi ţii cuvântul" . Ea continua să mă ţintuiască, fremătând: „Crezi că-i nevoie să-mi aduci aminte?"

E mică, firavă, albă şi trandafirie, atât de blondă încât părul îi pare plin de promoroacă, chiar dacă nu e. Chiar când poartă un decolteu mare, nu prea are multă carne de arătat; mai mult coaste şi scobituri, dar acoperite de o piele neprihănită; şi când se înfurie se roşeşte până la gropiţa dintre clavicule. Ochi ca marea, deschişi, strălucitori. Mă atrage ca un magnet. Simt cum picioarele mă duc singure către ea. Dar mă opresc la doi paşi, înţepenesc şi încerc să-mi sting focul din priviri, ca să n-o fac să râdă pe dama de companie. Iubita mea îşi pierde cumpătul, se face toată trandafirie, cu năsucul în aer, jignită, trufaşă, dar zâmbitoare. Ştie la ce mă gândesc şi asta o pune pe jăratic. Spre deosebire de gheaţa flambată, la ea şi la mine gheaţa e în afară şi focul înăuntru. Prea buna damă de companie ascunde un zâmbet, cu nasul în cartea ei, mult mai puţin surdă decât pretinde. Şi pe ea o cheamă domnişoara de Nesmond, fată bătrână, urâtă, bună ca pâinea caldă şi devotată cum se cuvine, ca dovadă că ne lasă să ne iubim. La doi paşi unul de celălalt, cu focul nevăzut între noi, în salonul palatului Nesmond, unde e umbră în plină zi.

Aici e un soare orbitor, marea sclipeşte între noi şi duşmanii ce vin legănându-şi pânzele care se umflă, împinse de vânt.
Flamurile albastre şi roşii se ţin drepte, corabia neagră e vârstată cu galben ca pântecul viespilor, galbenul e întrerupt de pătratele negre ale sabordurilor deschise, unde se văd deja şirurile de tunuri.

Deodată, o puzderie de flamuri ţâşneşte la verga vasului amiral, ca un buchet de flori între degetele unui meşter de iarmaroc. Cât să numeri până la cinci: acelaşi semnal înfloreşte la verga fiecăruia din cele treisprezece vase din spatele lui. Vasul nostru amiral preia

semnalul. Următoarele şase vase fac la fel. O clipă, al şaptelea pare să şovăie, ca şi cum timonierii lui i-ar fi schimbat brusc direcţia. Dar nu. Mai întâi se depărtează, părăseşte linia, celelalte îl urmează.

Domnul căpitan du Hamel ia ocheanul de la ochi şi se uită fără o vorbă la şeful lui. Domnul amiral de l'Etenduère întoarce capul către el şi ridică mâna stângă.

„Aşteptaţi", îi spune. Vorbele ne ajung la urechi peste teugă, aduse de vânt.

Primul dintre vasele duşmane ridică un întreg stol de flamuri. Un nor de fum ţâşneşte din carena lui. După o clipă ajunge la noi şi tunetul scurt, înfundat, al loviturii de tun.

Departe, dincotro vine vântul, măruntă, o fregată răspunde semnalului cu zece felinare aprinse pe velatura albă. Virează, ia lărgime. Pânzele i se îngustează, apare marele pavilion roşu. Se depărtează, cu parâmele babordului spre noi, înclinată sub vânt.

Bătrânul se întoarce cu spatele către vânt şi ne măsoară cu ochii. Privesc cu coada ochiului a doua coloană duşmană. Ea încrucişează de departe, oblic, urma noastră de spumă. Domnul de l'Etenduère se uită cu ochi jucăuşi la căpitanul nostru, aflat alături, apoi la ofiţerii care-i stau în faţă. Eu sunt în rândul al doilea, sprijinit de bastingaj, între al doilea locotenent şi oamenii nemişcaţi din jurul primului tun de la tribord cârmă.

Domnul de l'Etenduère e bătrân. Trebuie că e puţin trecut de patruzeci de ani. Riduri subţiri îi brăzdează obrajii. Nu-i nici mare, nici mărunt, nici frumos, nici urât şi merge ca un răţoi. Are picioarele groase, înfăşurate în ciorapi de mătase albă. Veşmântul albastru e dungat de galoane aurite.

„Domnilor, căpitanul a crezut o clipă că duşmanii şi-au trimis jumătate din escadră după convoi. Îi preţuiţi prea mult, du Hamel. Sunt viteji, dar nimic mai mult. Cavalerul Hawke e îndrăzneţ, a dovedit-o acum trei ani în largul coastelor Toulonului, când a îndrăznit, el singur, să ţină piept la cinci adversari şi a cucerit un vas spaniol, singurul care s-a luat în ziua aceea. Amiralul lui, vice-amiralul şi unsprezece căpitani de vas din douăzeci şi nouă au ajuns pe mâna justiţiei, englezii fac bine lucrurile astea, şi domnul Hawke a devenit amiral. E deci viteaz, dar nu e descreierat. Ne încearcă, isteţii de englezi. Vor să ne prindă între două focuri. Convoiul e salvat."

Are un zâmbet şiret, dar rece. Domnul du Hamel, la fel de bătrân ca el, foarte serios şi foarte slab, cumsecade, îl măsoară îndoit, se uită şi la linia a doua a vaselor englezeşti, care chiar atunci îşi schimbă ţinta şi ajunge paralelă cu noi. Domnul du Hamel se întunecă. Tocmai a priceput că şeful de escadră are dreptate. Domnul de l'Etenduère observă asta şi i se ascute privirea. Reia:

„Salvat până în Antile, se-nţelege. Escadra asta n-o s-o mai întâlnească. Ne însărcinăm noi să facem asta până la noapte. Dar aţi văzut şi voi: fregata lor care prinde cea mai mare viteză a luat-o spre insule ca să anunţe escadra că suntem aici. N-o s-o putem birui. Nu putem face nimic mai mult decât să ţinem piept aici." Îl bate pe umărul stâng, cel fără epolet, pe domnul du Hamel:

„Hai, du Hamel, nu mă mai amestec în nimic. Vasul tău îţi aparţine."

Şi întorcându-se către tambuchi: „Catalan! Fotoliul meu!"

Căpitanul se uită la el ciudat, îşi muşcă buzele fără să răspundă.

Valetul domnului de l'Etenduère şi un matelot desculţ aduc fotoliul aurit, căptuşit cu velur roşu, brodat cu aur. Timonierii se uită pe furiş, cu coada ochiului, la Bătrânul care-şi ridică pulpanele veşmântului albastru, se aşează, îşi încrucişează picioarele şi-şi pune sabia pe genunchi. Se uită la noi părinteşte, pe jumătate cu regret, pe jumătate cu milă.

Lângă mine, cel mai tânăr locotenent, cam ca frate-meu cel mare, pare să-şi dreagă vocea ori să-şi înghită un suspin în adâncul gâtlejului.

Bătrânul întoarce spatele celor două linii de vase negre cu dungi galbene sub turlele lor de pânze albe. Îi întoarce spatele lui *Hercule*, cel mai aproape de *Tunet*, şi care pare uriaş, cu flancurile umflate, străbătute de două linii albe, întrerupte de saborduri negre, pătrate, din care ies gurile tunurilor. Cum este şi el purtat încet de gabieri, se pot vedea în spate *Gloria, Suveranul, Grozavul, Eroul, Războinicul, Nobilul.*

Eram opt. Acum două ceasuri, de când a putut să numere şi să-şi dea seama ce-i cu duşmanii, Bătrânul a detaşat *Curajosul* pentru paza convoiului. Acum îl urmăreşte cu privirea, e deja la orizont, la linia dincolo de care corăbiile negustorilor coboară de după rotunjimea globului. Dacă am fi fost acolo, n-am fi văzut decât corăbii lunecând pe tot oceanul şi la fel, dincolo de orizont, alte pânze. Convoiul numără două sute şaizeci de corăbii încărcate cu

grâu pentru insule. Fregatele sunt dincolo de bătaia ochiului. Bătrânul le-a trimis. Nu-s prea solide.

Domnul de l'Etenduère îşi scoate ceasul din buzunarul de la vestă. Locotenentul secund tresare: a uitat să facă măsurătoarea. Fără o vorbă aleargă să-şi ia sextantul, urmat de patru aspiranţi care se află aici ca să înveţe meserie. N-au decât şaisprezece, şaptesprezece ani. Cel mai tânăr n-are încă nevoie să se radă.

„ Mă rog de iertăciune, domnule", zice domnul du Hamel Bătrânului, fulgerându-l cu ochii pe vinovat. „Ai grijă să nu se mai întâmple", răspunde domnul de l'Etenduère strângându-şi pleoapele. Domnul du Hamel se înclină, cu mâna la pălărie: „Vinovatul o să fie pedepsit în seara asta."

Ne uităm toţi, cu gura căscată, fiindcă şi el are scânteia asta în colţul ochilor. Domnul du Hamel tocmai a glumit pentru prima oară. Poate şi pentru ultima. Fiindcă în seara asta locotenentul secund, aspiranţii, căpitanul şi domnul de l'Etenduère însuşi poate nu vor mai fi.

Tăcerea, vântul, zgomotul talazurilor care lovesc laturile spre proră şi apoi şiroiesc scurgându-se înapoi sunt o încântare: scârţâitul iscat de trupul corăbiei şi de catarge e o plăcere de auzit. E bine la adăpost, într-un vas mare, puternic, din stejar cu fibra deasă, având şaizeci şi patru de tunuri de bronz cu ghiulele de fier.

Aş fi vrut să fiu pictor, dar n-aş fi îndrăznit niciodată să-i spun asta tatei. Oricât geniu ar avea, pictorii nu sunt niciodată decât nişte meseriaşi. Dar îl pizmuiesc pe domnul Vernet că pictează porturi, vase, cerul şi marea în măreţia lor. Îi invidiez pe maeştrii olandezi care ştiu să pună pe pânzele lor lumina galbenă din zilele ceţoase, marea neclintită şi luminiscentă, corăbiile şi bărcile, mateloţii cu tichii roşii.

Ziua asta e diferită de ceea ce se vede în pictură. Soarele e strălucitor, marea indigo, crestele de spumă sunt albe, luminoase. Puntea străluceşte de curăţenie. Arabescurile din lemn sculptat sunt fie de un brun luminos, ca părul castaniu, fie aurite de briză. Pictura albă a liniilor sabordului de pe *Hercule, Gloria, Suveranul*, din spatele nostru, îmi pare luxoasă, la fel de frumoasă ca flamura cu flori de crin de sus, de pe catarg.

Nimic nu-i la fel de frumos ca o escadră franceză în linie de bătaie pe un soare deplin, sub o briză răcoroasă. Dacă mai trăiesc, o să-mi cumpăr pensule şi culori. Nu înseamnă că mă las de meserie dacă pictez pentru plăcerea mea. O mulţime de oameni de

seamă fac muzică, ori se amestecă în chimie, în astrologie şi chiar în matematică. Fără a mai vorbi de cei care s-au distins în Litere. Eu aş vrea să pictez ca domnul Vernet. Le Lorrain ar fi prea mult pentru mine. Dar Vernet poate că nu. Şi la urma urmei, dacă pânzele nu-mi reuşesc, nu-s obligat să le arăt ca să mă umplu de ridicol.

Primul dintre vasele englezeşti e aproape la nivelul *Nobilului*. Coloana cealaltă e mai înceată, mascată de prima, care o intersectează, oricât de moale ar fi vântul.

Domnul de Nesmond e unchiul iubitei mele. E simpatic şi glumeţ şi are o mutră de băutor de vin roşu. Mi-a spus, când am avut învoire:

„Zi, cavalere, câţi ani ai de-adevăratelea?” „Douăzeci, domnule amiral.” „ Faci mare tapaj pentru nepoată-mea, nu, nu-mi răspunde. Ştii că n-are nimic? Noi în familie numim ramura lor a bădăranilor. Stai, nu te şifona: unde nu-s arginţi, nu-i nobleţe. Ea şi cu tine o să faceţi o căsnicie bazată pe foame şi sete. Ea o să fie foamea şi tu, cu aerul ăsta de pierzător, o să fii mai degrabă setea. Deşi o să vezi şi asta cu un ochi mai degrabă flămând. Ar trebui să-ţi placă să slăbeşti.”

Râdea mulţumit de gluma lui. „Nu lua în răspăr glumele mele proaste, îmi placi mult, nu mă gândesc la rău...” şi râzând împăciuitor: „Ştii, cine-i ascuţit la limbă are caracter urât, dar ia mai în glumă vorbele mele. Tu eşti negricios, ea e albă şi blondă, o să aveţi copii bălţaţi. Sau numai ca unul din voi? Oricum, nu graşi. Sau măcar destul de slabi.” Ridică braţul: „Nu, nu, Rodrigo, nu pune la suflet, fii răbdător. Contele de Gormaz se roagă de iertare.”

În numele Himenei*, a trebuit să râd cu bătrânul bufon, dar printre dinţi. A redevenit serios şi mi s-a părut că odaia lui de lucru, cu tapiserii încă şi mai închise la culoare decât în salon, s-a întunecat: „Domnul fie cu tine, amice, întoarce-te sănătos şi nu uita să vii să ne vezi. O să fii totdeauna binevenit. Dar nu uita că nu mi-ai cerut nimic şi că nu ţi-am promis nimic. Ai făcut bine, trebuie să aştepţi să te întorci sănătos. Am obligaţii faţă de răposatul frate-meu, tatăl frumoasei tale. Hai, ţine-te tot aşa, o să mă îndupleci.”

---

* Himena (Chimène) – eroina piesei *Cidul* de Corneille, iubita lui Rodrigo. Aminteşte de numele zeului căminului din antichitatea greacă, Hzmeneu. (n.tr.)

Ce zi mohorâtă a fost aceea, dar abia azi, amiaza asta strălucitoare pe mare o să hotărască asupra ei. Tremur de frică şi de îndrăzneală. Mincinos cel ce zice că nu cunoaşte frica, dar netrebnic cel care-o mărturiseşte. E imposibil să rămânem vii; dar cu neputinţă să pierim. Sunt prea viu ca să mor. Grenadierii şi puşcaşii de pe gabii îşi întind gâtul spre marele vas vârstat cu galben şi negru care ajunge la *Nobil* dinspre babord. La celălalt babord, primul vas englez n-are încă pânzele sus. Domnul de l'Etenduère rămâne aşezat, uitându-se înainte, unde nu sunt decât catargele, teuga, bompresul şi, dincolo de astea, marea liberă, cu valurile pierzându-se la orizont.

O lovitură de tun mă face să tresar. Mă întorc pe călcâie. Un nor de fum se risipeşte între primul vas englez şi spatele *Nobilului*. Domnul de l'Etenduère se uită la mine şi-mi zâmbeşte cu bunătate, niţeluş ironic şi niţel trist. Simt că roşesc de ruşine, dar el dă din cap ca şi când ar zice: „ E bine, e bine."

Un nor gros, cenuşiu ţâşneşte şi se umflă între şirul englez şi încheietorul nostru de escadră. Luciri roşiatice tresar prin fum şi, după o clipă, bubuitura artileriei umple văzduhul. Sub picioarele mele *Tunetul* e încă solid şi tăcut, puntea nu vibrează. Mai avem o ultimă clipă de aşteptare.

Pe la opt seara, eram înecaţi în zgomot şi fum împuţit, prin care se vedeau, roşii, corăbiile în flăcări şi bubuiau fără răgaz loviturile de tun încrucişate. Toţi oamenii vii pe care-i vedeam în acest adevărat cuptor aprins aveau feţele negre de funingine.

Tunarii, goi pe jumătate, erau muiaţi în sudoare amestecată cu funingine. Îmi vedeam uneori mâinile, negre şi pătate de şiroaie de sânge uscat. Nu ştiu cum mă rănisem. Poate târându-mă pe puntea sfărâmată ori tăind cu cuţitul parâmele înnodate. Mâneca stângă era sfâşiată, nu ştiu de ce, nici de când. Mâneca de la cămaşă era fâşii şi murdară de funingine ca a unui coşar.

Vorbesc despre lucrurile astea pentru că nu îndrăznesc să ajung la cele care sunt vrednice de atenţie: oamenii care fuseseră vii. Ei erau acum cadavre, întregi ori bucăţi; trunchiuri fără cap; trupuri tăiate în două; braţe şi picioare smulse de ghiulele.

Nu mai aşteptam moartea. „ Facă-se voia Ta", repetam, când în gând, când vorbind singur ca un moşneag, când în inima mea, dar rugându-mă pe nerăsuflate.

Feţele moarte ale camarazilor şi superiorilor mei, desfigurate, golite de sânge, cu ochii ieşiţi din orbite ori smulşi de ghiulele, de sfârtecături de fier, de lemn, ori crăpaţi de explozia grenadelor, o să le văd până la sfârşitul zilelor.

Trebuie să fii curajos şi să-ţi faci datoria. Suntem cu toţii slujitorii şi soldaţii stăpânului nostru, regele, tatăl şi apărătorul naţiunii. Şi nu e nici o îndoială că între englezi şi noi asta e ce contează. Ei ne dau un exemplu bun, ca nişte dulăi curajoşi, care chiar omorâţi nu deschid botul, ci rămân cu fălcile încleştate acolo unde au muşcat când erau vii.

Două mari luciri roşii se aprind între babordul *Tunetului* şi tribordul vasului englezesc. Ultimul ofiţer în viaţă urcă pe teugă strigând răguşit, speriat:

„Domnule comandor, nu mai putem folosi împingătoarele ca să împingem încărcătura şi ghiulelele, nu mai e destul loc între flancul nostru şi al lor."

Careva, aflat în umbra punţii, întrebă:

„Ei cum fac? - Au împingătoare care se îndoaie. N-am mai văzut aşa ceva" gâfâi ofiţerul.

Deodată primi de la cineva invizibil o izbitură aşa de puternică, încât făcu doi paşi înapoi rotindu-se şi scoţând un strigăt.

Braţul lui, umărul, latura stângă a pieptului dispărură într-o clipire. În locul lor, între gât şi mijloc, apăru un fel de măcelărie, de amestec de oase şi carne de dat la câini. Nu sângera.

Ochii i se făcură mari, fără să vadă. S-ar fi zis că se uită în el însuşi. Căzu în şezut şi alunecă pe o parte. Într-o clipă sângele începu să curgă în valuri din acea rană groaznică.

Cel care tocmai vorbise era domnul de l'Etenduère, aşezat pe punte şi sprijinit de habitaclu. Cadavrul lui Catalan, valetul lui, zăcea alături. Picioarele groase ale Bătrânului zăceau pe puntea teugei, printre dărâmături, unul la un pas, altul la doi paşi de noi, cu ciorapii de mătase albă năclăiţi de sânge, cu un picior încă încălţat într-un pantof cu catarama de argint, celălalt descălţat. Domnul de l'Etenduère îşi pierduse frumoasa perucă de mare boier, albă şi foarte buclată. Capul lui ras avea o chelie mare şi însângerată. Cravata ciopârţită era şi ea plină de sânge, jiletca zdrenţuită şi pătată de sânge, pantalonii rupţi şi înroşiţi. Domnul Clément, chirurgul vasului, îngenuncheat, se ocupa de el. Rănitul săltă capul şi-l privi în faţă.

„Vreţi să ştiţi adevărul, domnule?” întrebă chirurgul cu pletele desfăcute şi atârnând, cu haina pătată de sânge şi de sudoare.

Tună o explozie dinspre dunetă. Licărul roşu şi limba de flăcări învăluiră în fum vasul englez, la cinci braţe* de babordul nostru. O scurtătură de lemn traversă ca fulgerul puntea la un pas de noi, într-o jerbă de aşchii de lemn. Obrazul şefului nostru reapăru pe dată înstelat de tăieturi albicioase. După o clipă urma se umplu de sânge, care curse din abundenţă pe bărbia şi pe sub gulerul rănitului. Acesta continua să-l privească pe chirurg.

„Cu asta aveţi opt”, zise domnul Clément.

Jiletca domnului de l'Etenduère era muiată în sânge în jurul găurilor ciopârţite.

„Învaţă”, îmi spuse Bătrânul întorcându-şi privirea de la faţa rătăcită a domnului Clément. „Iartă-mă, ţi-am uitat numele, dacă l-am ştiut vreodată. Mi se întunecă mintea.”

I-am spus numele. Clipi. Avea o paloare verzuie, cu vârful nasului alb.

„A, da, mulţumesc. Cavalere, uită-te împrejur. Ce vezi?”

Patru lovituri de tun, patru guri de furnal ţâşniră la babord. Patru lovituri înăbuşite zguduiră coca şi puntea se legănă uşor sub picioarele mele.

Nu mai vedeam catargele. *Tunetul* era ras, puntea blocată de vergile sfărâmate, de pârghiile arboradei, de pânzele strânse, pârlite şi înnegrite, de tunurile răsturnate, de morţi şi de muribunzi. Cioturile catargelor urcau până la înălţimea unui stat de om deasupra acestei harababuri negre şi roşii.

De o parte şi de alta, cele două vase, englezul şi al nostru, nu aveau mai mult de două catarge fiecare, rupte în dreptul gabiei, cu pânzele mari zdrenţuite, cu celelalte în bucăţi. Izbucni o salvă dezordonată la babord. Imediat după aceea o jumătate de duzină de lovituri de tun bubui la tribord. Ghiulele lovind în plin lemnul, zdruncinară vasul sub noi. Cineva scoase un urlet ascuţit de agonie.

Dincolo de bompres zării două corăbii în întregime fără catarge şi alte trei din care niciuna nu mai avea decât un catarg. Sabordurile deschise roşeau intermitent, punctele roşii ale loviturilor de tun se

---

* Braţul ca unitate de măsură marinărească are 1,83m. (n. tr.)

oglindeau în apă şi pale de fum se umflau, se învârtejeau şi se împerecheau pentru o clipă.

Mă aplecai spre domnul de l'Etenduère şi-i spusei ce vedeam. El lăsă să-i cadă în piept bărbia sângerândă. Chirurgul îi puse mâna sub maxilar şi-i înălţă capul. Bătrânul zise cu o voce de nerecunoscut:

„Unde e du Hamel?”

„Domnul du Hamel e mort”, zisei.

Clătină din cap şi zise fără să mă privească – nici nu se punea problema:

„Nu sunt în stare să prade convoiul.

- Nu domnule amiral, au pierderi mari.

- Ia drapelele”, zise. Şi ochii i se treziră:

„Tu eşti ăla căruia îi era ruşine să-şi arate frica”, îmi spuse. „Hai, hai” , mă îndemnă cu gura năclăită.

Îl lăsai acolo, făcui un ocol ca să nu calc pe trupurile timonierilor întinse în fum în jurul roţii de la cârmă, sfărâmată şi răsturnată, şi-mi căutai drumul până la marele drapel de la pupa. Mergând observai de la babordul nostru pe englezii care se strigau între ei, cu braţele întinse, luminaţi de lucirile focului de la bateria din rândul de sus. S-ar fi zis că sunt oameni care se zbat în jurul unui incendiu. Mă stăpânii şi mă dusei să tai coarda cu cuţitul şi să pun la loc sigur steagul găurit de gloanţe şi schije.

Palatul de Nesmond e într-un colţ al străzii, nu departe de cheiul Senei. Ajunsei la ea plin de noroi până la ochi, într-o dubă de poştă încă şi mai plină. Lovii cu ciocănelul în poartă, împinsei lacheii din stânga şi din dreapta şi mă oprii deodată la peron. N-o să mă pierd cu firea, îmi spusei. Respirai adânc şi mă adresai valeţilor care mă urmau cu o politeţe cuviincioasă. Asta-i opri scurt. Le cerui să-l anunţe pe domnul de Nesmond. Nu-i o chestiune de treaptă socială. Le-aş fi vorbit la fel şi celor de la Versailles şi ei m-ar fi ascultat. Mai mult chiar: stăpânilor lor, sfetnicii ministrului, cu acelaşi efect.

La piciorul scării apăru domnişoara de Nesmond mătuşa, fâlfâind ca o puicuţă neagră speriată. Mă prinse de umeri, fiindcă nu sunt mai mare ca ea, mă privi în faţă, pierdută, cu bătrânii ei ochi înecaţi în lacrimi.

„Fur-o, fur-o, fugiţi amândoi în Olanda, o să vă dau tot ce am!” îmi spuse ca o nebună.

Îi făcui o reverenţă:

„Ce vreţi să spuneţi, doamnă?” îi replicai zâmbind, dar aţintind-o cu privirea. Mă lăsă şi se dădu un pas înapoi ca şi cum i-aş fi dat o lovitură în pântece. Se dădu încă un pas înapoi, cu mâna la gură, ca o ţărancă. Atunci o iertai, îi luai cealaltă mână, pusei un genunchi în pământ şi sărutai această mână bătrână, grăsuţă şi roşie. Mă ridicai şi zisei:

„Iertaţi-mă. Sunteţi un înger. Fiţi sigură. O să vedeţi. Totul e bine.”

Rămase cu gura căscată şi zâmbi tulburată:

„Cum sunteţi de iute în ceea ce faceţi!” zise cu o voce din gât.

„Ca un căţărător pe catarg de covertă”, îi răspunsei vesel, făcui o reverenţă de adio şi mă răsucii pe tălpi, fiindcă un lacheu cobora ca să mă ducă la domnul de Nesmond. Îl găsii îngreunat şi ursuz. Mă inspectă cu privirea:

„Te-ai schimbat, amice.” Îl privii în faţă. El zise: „Cavalere.” Nu zisei nimic. „Ai dreptate, n-am procedat ca un amic. Dar nu-ţi datoram nimic, nu te uita aşa la mine – trebuia să mă gândesc mai întâi la fata fratelui meu. O astfel de partidă nu se întâlneşte de două ori într-o viaţă. N-aveam dreptul s-o refuz.”

Strânsei din dinţi. Tuşi.

„Ai ştiut din scrisori? La Brest?”

Mă stăpânii încă o dată, ca şi pe peron. Îi zâmbii graţios, cu o reverenţă pe jumătate, cu pălăria în dreptul inimii:

„Domnule, nu-s genul care protestează, sunteţi singurul judecător şi fără îndoială aţi făcut ce era mai bine. Păstraţi-mi bunăvoinţa dumneavoastră şi permiteţi-mi să vin să vă prezint omagiile mele...” Şi arătându-i toţi dinţii ca un lup, adăugai: „ Şi să beau un pahar cu domnia voastră. Se spune că e bine pentru femei când bărbaţii sunt cei ce beau.”

Ezită, tulburat, descumpănit, se hotărî să râdă eliberat. Râsei şi eu şi mă retrăsei cu reverenţe, râzându-i în nas, şi el îmi răspunse la fel, cu pântecele revărsat în jos, behăind prosteşte.

La reşedinţa domnului perceptor, întrebai dacă doamna primeşte şi-mi spusei numele. Lacheii mari şi arătoşi începură prin a mă măsura, dar pe dată privirea lor şovăi şi reţinerea dispăru.

De acum înainte aveau să mă recunoască.

E un palat măreţ, în întregime nou, aurit, cu parchet lustruit şi lambriuri şi deasupra uşilor picturi de Boucher, dacă ghicesc bine. În sfârşit, doamna perceptor. Cu ceva mai multă carne. Ori un pic mai puţin slabă.

Ce caporal ar fi fost! Mă priveşte curajos, în faţă. „Bine-ai venit, Jean”, zice.

O minunată rochie de mătase *café au lait*, o zgardă cu diamante, broderii aurite peste tot. Asta face să-mi treacă furia, simt nevoia să râd, înduioşat, şi să-i spun: „Te văd ca pe un ban de aur, un dublon spaniol”. Dar nu fac nimic, fiindcă am iubit-o cu pasiune şi ştiam că n-are puterea să reziste. Dacă l'Etenduère coboară steagul, ce să-i mai ceri celei mai mici din ramura bădărană de Nesmond ?

„N-am ştiut că ţi-am promis mai mult decât puteam să fac. Nu eram propria mea stăpână. Aparţineam familiei, defunctului meu tată, tutorelui meu. Asta era, ori mânăstirea. Aşa stând lucrurile, îmi place mai mult să-l încornorez pe omul ăla, decât să nu-i fiu credincioasă lui Iisus Hristos. E un biet tip, un ţopârlan, nu e rău. M-a călărit ca pe un cal, am fost istovită două zile. De la iubitul meu aştept altceva. Acum sunt însărcinată, l-am gonit din patul meu, o să te primesc pe tine. O să fii prietenul casei.”

Avu o privire care mă sperie şi râse şi ea.

„Te îndoieşti de asta?” îmi aruncă pălind de mânie trufaşă.

„O să te facă bogat, ori o să-ţi tăbăcească pielea, zise abţinându-se să nu râdă, fiindcă mă vedea pe mine gata să râd. Ah, ce frumos eşti! - adăugă pe un ton flămând, ca şi când aş fi fost o friptură. Să ştii, te-aş mânca într-o clipită”, mai zise cu poftă. Privind cu dispreţ pe cineva pe deasupra umărului meu, îmi vorbi cu voce scăzută:

„Domnii ăştia ca el nu se bat în duel.”

Şi cu voce tare, către noul venit:

„Iată-vă, domnul meu. Uite-l pe prietenul meu din copilărie, cavalerul de Lacoste.

Perceptorul o privi, mă privi şi ceea ce văzu îl făcu să se gândească dacă n-ar fi mai bine să zâmbească. Zâmbi deci cu toată gura, veni la mine cu braţele deschise şi mă primi în stil mare:

„Cum aşa! Un ofiţer al domnului de l'Etenduère, eroul!”

„Da, domnule, acuma ştiu cum sunt făcuţi eroii. Au pulpele groase şi faţa nu contează a cui e. Numai *Luptătoarea* s-a putut retrage, englezii fiind prea greu încercaţi ca s-o poată vâna. Convoiul a fost pe jumătate salvat, pe jumătate prins în Antile. Nici nu mă îndoiesc

că în viitor un vas de luptă francez va purta numele *l'Etenduère.* Oficialităţile sunt cunoscute pentru dragostea pe care o poartă binelui public.

„Cavalere, ne plictisiţi, zise perceptoarea cu un râs zglobiu. Vă ordon să ne vizitaţi mai des, o să vă dăm tihna care vă lipseşte. Pentru început, luaţi masa cu noi cu ce-o fi, domnul, soţul meu, ţine casă deschisă. Deschisă pentru domnia voastră în primul rând. Nu-i aşa, domnule?"

„Da, doamnă", făcu grăsanul înclinându-se.

Nu-l plângeam. Avea cel puţin *o căsuţă* cu una ori mai multe ibovnice înăuntru.

„Mulţumesc, doamnă. Mărturisesc că mi-e o foame de lup."

„Hai, înainte de a mă mânca chiar pe mine. Daţi-mi mâna. Şi dumneata, domnule perceptor, ia cealaltă mână a perceptoarei matale."

Înaintarăm ceremonioşi către sufragerie. Eram atât de veseli, încât până şi lacheii făceau grimase ca să rămână serioşi. Râsul e molipsitor ca frica, ori contrariul ei, furia. Stăpânul casei îmi aruncă oi privire amuzată şi admirativă. O preţuia atât de mult pe nevastă-sa, că nu simţea deloc greutatea coarnelor, deşi era prea fin ca să le ignore.

„Ce femeie!" îmi zise.

Îi răspunsei cu entuziasm: „Doamna ar fi un caporal faimos. Trebuie să dăm numele ei unei fregate."

„Numele meu?!" strigă ea.

„Da, doamnă, zisei depunând un sărut pe mâna ei, care o strânse cu vârfurile degetelor pe a mea. *Mândra*".

„Ce prost, îi spuse ea soţului. Astea sunt galanterii de marinar. Cu permisiunea dumneavoastră, domnule, cavalerul se va aşeza la dreapta mea."

CAPITOLUL AL CINCILEA

ÎNTÂLNIRE LA SIMIANE

Mă numesc Alexandre-Philippe-Henri de Saint-Sévère. Sunt un senzual, ca dovadă că mă gândesc la ceea ce mă gândesc. Încă şi mai mult: sunt un pasionat, ca dovadă că mă gândesc la femeia asta. Dacă bărbatul ei, va fi fost, cum sper, ucis azi, ea o să fie numai a mea. Dacă trăiesc, o să mă duc s-o caut la Simiane. Am cunoscut-o pe când nu era decât domnişoara de Simiane. Şi când ne-am văzut ultima oară, la Paris, mi-a spus: „O să te aştept la Simiane.” E casa alor săi, pe drumul de la Marsilia, la Aix. Sănătos ori nu, chiar rănit, chiar mutilat, o să iau o căruţă de poştă spre Marsilia şi dă-i bice, surugiu!

Dacă nu mai trăieşte domnul de Sabran.

„ La ce te gândeşti Saint-Sévère? mă întreabă el.

E numele şefului şi prietenului meu. Are patruzeci şi şase de ani, e închis, serios, plicticos şi se plictiseşte. Eu îl distrez.
I-am distrat pe-amândoi, de când ne cunoaştem. Eu sunt vesel, deschis şi fericit. Pe mare, după ce sunt date ordinele, nu poţi decât să aştepţi. Căpitanul se plimbă singur, cu faţa în bătaia vântului, ofiţerii se aţin nemişcaţi, bătuţi şi ei de vânt. Domnul de Sabran, care se plictiseşte, îmi face semn, eu îmi potrivesc pasul după al lui şi ne plimbăm, opt paşi înainte, opt paşi înapoi, cârmind la capăt, fiecare de cealaltă parte a bordului, ca să nu ne întoarcem spatele şi să întrerupem discuţia.

Râd: „La ce mă gândesc? Domnule căpitan, mă gândesc la... iubita mea.”

Îşi ridică sprâncenele: „Aicea?”

„Tot timpul, domnule căpitan.”

Râde şi dă din cap: „Câţi ani ai? Optsprezece?”

„Treizeci şi doi, deşi nu vreau să vă contrazic.”

Se uită la cele paisprezece vase englezeşti care vin cu vântul în spate, cam alandala. Englezii sunt marinari foarte buni. Dacă sunt

mai mulţi ca noi, trebuie să desfăşurăm toate pânzele şi să venim în întâmpinarea lor cât mai iute, fără a ţine seama de linia de bătaie. Împotriva celor şapte vase ale noastre, bompres lângă pupă, babordurile lipite, chiar cele mai iuţi nu pot pluti decât mai încet şi ne vor scufunda doar ei, câte doi pe câte unul.

Vântul e răcoros, dar asta nu-i încă decât briza. E o plăcere s-o tragi în piept, să simţi cum îţi mângâie faţa. Marea sclipeşte, mişcătoare, albastră, albită de creste mici de spumă. Vasul nostru e ultimul în linie, adică primul pe care-l vor lovi. Celelalte se leagănă cu graţie, cele mai frumoase construcţii din lume, cu liniile lor albe întrerupte de pătratele negre ale sabordurilor, cu himerele din spate sculptate şi aurite, cu uriaşele pânze albe umflate de vânt. Francezii sunt cei mai buni arhitecţi navali din lume, vasele noastre sunt cele mai frumoase, prind cea mai mare viteză, deşi nu-s la fel de solide ca ale englezilor, făcute aşa ca să rămână pe mare pe orice vreme, chiar în mările primejdioase, sub cea mai dură canonadă. Dar tunarii noştri sunt la fel de buni ca ai lor.

Se vorbeşte de temperamentul arzător al francezilor. Dar pe mare bretonii şi provensalii noştri sunt la fel de reci, de răbdători şi de neclintiţi ca englezii, la fel de perseverenţi, de pricepuţi, de îndârjiţi la abordare. Numai că suntem totdeauna unul contra doi, unul contra trei sau contra patru. Şi mereu avem ordin să evităm bătălia, să fugim, să salvăm vasele noastre, mai costisitoare, atât de greu de înlocuit. Franţa e bogată, dar indivizii sunt săraci, regele e cheltuitor, Curtea lui costă prea scump francezii, iubitele lui încă şi mai mult, doar slujbaşii birului se îmbogăţesc, în vreme ce slujitorii ministrului nu sunt nici marinari, nici oameni de front. Domnii ăia de la Amiralitatea din Londra sunt. Ei l-au împuşcat pe Byng pe puntea corăbiei lui pentru că, aşa cum spune domnul de Voltaire, „ea nu-i mai aproape de duşman decât e duşmanul de ea”; şi „ca să-i încurajeze pe alţii”. E un fapt. În vreme ce noi, plecaţi din Toulon cu douăsprezece vase cu zeci de tunuri, atâta ne-a zgâlţâit Boscawen când a încercat să captureze fregatele noastre în trecătoarea de la Toulon, încât a trebuit să se ducă spre Gibraltar ca să-şi adune la loc puterile, în vreme ce noi am trecut prin strâmtoare ajutaţi de ceaţă. Dar din ea iese un vas englezesc, ne recunoaşte, trage o lovitură de tun de alarmare, cârmeşte spre babord şi fuge la escadra lui. Fugim şi noi. În număr mult mai mic. Stăpânirea ne condamnă la apărare.

Norocul încă nu ne părăseşte, se face noapte, mergem spre nord-nord-vest spre a întâlni flota care va fi atacată în largul coastelor Angliei. În dimineaţa asta cinci din vasele noastre de linie au pierit. Prostie, mişelie ori greşeala căpitanilor, fiindcă domnul de La Clue nu ştie să se facă iubit de căpitanii lui. Dar un amiral nu-i făcut ca să fie iubit, e făcut să fie ascultat. Ar trebui să li se facă proces acestor domni, să-i osândească şi să-i spânzure. Nu s-ar întâmpla nimic. Suntem un popor simpatic, ne conduce un rege simpatic, înconjurat de femei şi stăpânit de dregători luminaţi şi politicoşi. În dimineaţa asta la opt, când au apărut la orizont corăbii, am sperat – pentru o clipă – că erau laşii noştri, în ciuda loviturilor de alarmare cu tunul, măcar o dată în calea liniei lungi de fregate engleze care se înşiră şi se amestecă de la Toulon până aici. Acum e unu şi jumătate. Ei vin în linişte, noi aşteptăm în linişte.

E un spectacol măreţ. Mă simt bine în pielea mea, cu ciorapii bine traşi, încălţat cu o minune de pantofi făcuţi de Jourdain, cu tocuri joase, după moda nouă, părul ondulat cu migală şi panglicile înnodate de valetul meu, care-i tunar la tunul douăzeci şi şase de la tribord. Ceasul de aur din buzunarul meu e o capodoperă a lui Lépaute, ceasornicarul regelui, foarte plat, cu portretul doamnei de Sabran în miniatură în interiorul capacului. Sunt destul de mare, am o talie bine strânsă, piciorul bine desenat, o figură deschisă, mă exprim liber şi prevenitor, aerul meu e fericit. Chiar sunt fericit, norocos, binecuvân- tat din naştere.

„La ce te gândeşti, Saint-Sévère?"

„La mine însumi, domnule căpitan."

„Nu la iubita ta?"

„Pe ea o am mereu în dosul frunţii. Mereu mă gândesc la ea, chiar când mă gândesc la altceva."

Arborada scârţâie, lemnele vasului sunt vii, vântul ne poartă cuvintele.

„Fericită femeie, zice domnul de Sabran cu băgare de seamă. De n-ai fi ucis într-o jumătate de oră. Ţi-e frică? Bineînţeles, te întreb cu toată preţuirea pe care ţi-o port.

Se uită la mine curios. Şi eu mă privesc cu un fel de uimire.

„La drept vorbind nu, domnule căpitan..."

„Fericit muritor", zice el privindu-mă gânditor.

„Ah, iubesc tot ce gust cu simţurile şi-s incapabil să mă imaginez mort ori mutilat."

Şi el, tot scrutător:

„O să-ţi faci datoria."

„Ei, domnule, ştiu foarte bine că onoarea e o nălucă şi datoria o legendă..."

„Nu crezi în Dumnezeu, Saint-Sévère," îmi spune cu o umbră de mustrare.

„Sunt filosof, domnule, ştiţi prea bine. Epicureu, ateu. Dar o parte a filosofiei cere să păstrezi tăcerea asupra adevărurilor nesuferite celorlalţi. O altă parte, să nu te expui dispreţului. Vă vorbesc aşa ştiindu-vă creştin, viteaz şi bun. Domnia voastră mă dispreţuiţi şi vă e milă, dar veţi respecta destăinuirea mea."

„Ce bine mă cunoşti, Saint-Sévère... Cu toate astea, mi-ai părut mereu om de onoare şi omul datoriei."

„ Asta fiindcă dezonoarea ne împiedică să ne bucurăm de viaţă, domnule căpitan. Ca un mâncăcios căruia nu i-ar place decât oamenii care scuipă în talgerele cinei lui alese, mă port ca un om întreg şi de cinste ca să pot trăi ca un pofticios. Curăţenia trupului la împerechere e o plăcere din cele mai mari şi o prevedere contra sifilisului: la fel, onoarea şi datoria mă apără de înjosire, de jigniri şi de dueluri unul după altul, cu atât mai plictisitoare cu cât se pot termina rău", sfârşii eu râzând.

Continuăm să ne plimbăm opt paşi spre balustrada sculptată şi aurită, opt paşi către coronamentul de la cârmă.

„Tocmai de asta eşti curajos, deşi politicos şi prevenitor cu onoarea altuia", zice domnul Sabran pe un ton uşor, care-mi pare ciudat. Dar înainte să-mi vie un răspuns nu prea bleg, el reia:

„Bărbaţii nu te urăsc şi femeile te iubesc."

„Toate, domnule. Dar eu iubesc doar una, nu voi fi iubit-o niciodată decât pe ea, arzător, din toată inima."

„Ţi-aş tăia bucuros gâtul, Saint-Sévère."

„N-ai vrea s-o pedepseşti astfel pe cea pe care-o iubim."

Întoarce capul şi se uită la englezii ajunşi mai aproape. Îşi scoate ceasul din buzunar. E făcut de Caron, alt ceasornicar la modă, al cărui fiu e profesorul de muzică al Doamnelor, surorile regelui şi îl cheamă de Beaumarchais*.

„Mai putem vorbi zece minute. La ora două vor fi lângă noi. Spune-mi, tu şi cu ea sunteţi în pictura despre lecţie de la negustorul de tablouri de pe chei, al cărui nume nu-mi vine în

---

* Beaumarchais (Pierre Augustin Caron de, 1732-1799) - autorul *Bărbierului din Sevilla* şi *al Nunţii lui Figaro*, era într-adevăr ceasornicarul regelui. (n.tr.)

minte? Tipul ăla mare cu perucă blondă eşti tu, Saint-Sévère? Şi alături domnişoara de Simiane?”

„Nu, nu, Sabran, n-aveam încă vârsta. Negustorul se numeşte Gersaint. E o asemănare întâmplătoare, ori mai curând nici nu e, decât văzută de ochii domniei tale. Nu vă urăsc, domnule căpitan. Aveţi şi domnia voastră vrednicia de a nu mă urî. Sunt prins în capcana întâmplării. Amândoi suntem. Toţi trei.”

„În privinţa asta nu pot nimic, te urăsc, băiete, în ciuda voinţei şi a compătimirii mele, fiindcă vorbeşti şi spui prea mult, probă că ţi-e frică de moarte, ca şi mie de altfel, fiindcă altminteri mi-aş fi ţinut limba după dinţi. Cel puţin, nădăjduiesc iertare şi mulţumire...dar după starea inimii, o să mă duc în iad. Fie ca Dumnezeu să te pedepsească, sărmane prieten... ori mai degrabă nu, fiindcă te-aş întâlni acolo unde tocmai ţi-am spus că voi fi. Ei, gata cu vorbăria, hai să ne facem meseria.”

Se întoarce către ceilalţi, mari şi mici, tineri şi maturi, slabi şi graşi:

„Domnilor, oprim avangarda englezilor ca să acoperim retragerea escadrei. Dacă nu mai sunt în stare să comand vasul, o să ascultaţi de domnul de Saint-Sévère. Lui îi încredinţez comanda până la sfârşit. Dacă nici el nu mai poate, vă cunoaşteţi fiecare rangul aşa ca să ţineţi cumpăna până la sfârşit. Părinte! Unde e părintele? Chemaţi-l pe sfinţia sa, avem muşterii pentru el.”

În clipa aceea trecu ceva pe deasupra capetelor noastre cu un şuierat de vânt în pădure, o singură răbufnire scurtă de vânt. Vela mare tresări, se văluri ca şi când ar fi lovit-o un pumn uriaş. Îşi reluă forma umflată de vânt, dar cu o gaură în mijlocul ei pe care n-o avusese înainte. Buni meseriaşi! Mai întâi trag să doboare catargele ca să ne taie retragerea şi să ne ţină la cheremul lor. Pe urmă au să tragă în corabie, să ne omoare. Dinspre tribordul celui mai apropiat vas englezesc, rotund ca un obraz, învârstat cu negru şi galben, tocmai se risipeşte norul de fum iscat de lovitură. Era o lovitură de potrivire a tirului. Urmarea va veni în câteva minute, când vom fi în bătaia armelor lor. Gabierii noştri strigă de la locurile lor, împinşi de pofta de a ucide. Îmi scot ceasul E ora două.

Domnul de Sabran strigă la mine cu vocea lui de comandă:

„ Domnule de Saint-Sévère, zi să se strângă pânzele!”

Stau ‚drepţi’. Răcnesc ordinele. Par să ne taie calea? Tovarăşul din faţa noastră, *Neînfricatul*, cârmeşte ca noi. Toată linia o să ia

poziţie, marea liberă se va lărgi şi între noi cele şase nave ale domnului amiral de La Clue, care se vor ivi, minuni de frumuseţe.

„Cârma babord, până la capăt!” comandă şeful meu. Timonierul întoarce cu toată forţa mânerele roţii de la cârmă. Nu departe cele trei catarge şi teuga din faţă, bompresul au o ezitare, se mişcă apoi încet, catargele fac acelaşi lucru. Laturile corăbiei, cu toate sabordurile deschise, treizeci şi şapte de guri de foc încărcate şi aţintite, apropierea englezilor care vin spre noi cu vârful înainte, unde nu există decât două puşti mitralieră. Astea sunt giuvaeruri de meseriaş, pe care continentalii le uită. O lovitură trimisă în flancul adversarului poate cel mai bine să răstoarne un tun peste trăgători; ori să sfărâme catargul. O ghiulea care ia puntea în lung, din faţă spre spate, ori din spate spre faţă, ar răsturna un şir de tunuri şi ar tăia în două oamenii aflaţi în calea ei.

Dar o să vină şi rândul nostru. Se vor aşeza câte unul la fiecare capăt al nostru, cu pântecele contra punţilor de la pupa şi de la prora şi ne vor toca mărunţel de la un cap la altul, în vreme ce alte vase vor lua în plin bordul de lemn al navei, pe fiecare parte. Cu meşteşug, ca între oameni care-şi cunosc bine meseria. Îi supraveghez pe matelοţii care se caţără pe catarge, desculţi şi pe cei care, pe punte, trag la vâsle după fluierul caporalilor. Arunc o ocheadă şefului meu, a cărui faţă e de gheaţă şi ne supraveghează pe toţi. Ochii ni se întâlnesc, dar pare să nu mă vadă. Se gândeşte doar la treaba lui.

N-o să pierd căruţa de poştă către Marsilia. O să închiriez un cal. O să ajung mai repede la Simiane.

O să iau o căruţă de poştă la Marsilia. N-aş în stare să mă ţin prea mult în şa. Va să fie o vreme nemaivăzută, cu un cer curat şi strălucitor, cu un soare orbitor, marea scânteietoare, mai multe licăriri de aur, decât valuri albastre. Castelul If o să pară albastru închis pe fondul acestei sclipiri orbitoare de lumină. Drumul luminos, presărat cu pietre albe. La dreapta, printre pini şi măslini, bucăţi albe de stâncă, ca oasele vechi. În viaţa mea nu voi fi văzut o dimineaţă atât de frumoasă, îmbătătoare, uşoară, vie ca şampania. S-ar zice că marea, cerul şi pământul vor fremăta de bucurie împreună cu mine, fiindcă mă duc să mă întâlnesc cu doamna de Sabran. Oare ar fi bine s-o iau cu mine, la verii mei din Aix, dincolo de Cours? Să ajung la ea printre două şiruri de platani ca aceia de pe marginea aleilor parcului, cu vile aristocratice la

stânga şi la dreapta, cu faţadele şi obloanele verzui, ca şi când soarele, trecând prin frunziş, le-ar fi dat verdele palid şi castaniul aurit a platanilor, pe trunchiurile lor albe, pătate cu acest verde acvatic. Să descind în curte: să dau mâna doamnei de Sabran, puţin sus, cum ne învăţa pe vremuri maestrul de dans: să urc peronul, scara impunătoare, să intru în umbra uriaşului salon, unde lumina ajunge străbătând frunzişul platanilor; s-o prezint s-o prezint pe doamna de Sabran, văduvită, rudelor mele. Şi, în sfârşit, să fiu singur cu ea într-o odaie mare şi răcoroasă, cu un pat mare, cu mătase lucioasă şi arătând ca zăpada.

Era opt seara când domnul de Sabran, chiar el, a dat ordin să coborâm pavilionul. Primise unsprezece răni şi văzându-l mă miram că încă era viu. Pe punte muriseră toţi, ori agonizau. Nu-mi place să văd oameni murind. Încă şi mai puţin ucenici de zece ani şi aspiranţi de doisprezece ori cinsprezece ani. Copii făcuţi bucăţi; bărbaţi curajoşi şi devotaţi care zac mutilaţi şi se uită la tine muţi, răbdători, fără să întrebe: „Trebuie să mai rezistăm?" Şi rezistă. Sabran ştia asta. La urmă, când i-au dus, a fost din milă pentru ei, nu din laşitate şi nici din sfârşeală. Făcuse tot ce se putea face, îi cruţă pe ultimii. Nu se gândea la el însuşi. Şi cred că nu se mai gândea nici la mine. Nu se făcuse încă noapte, sus de tot se vedea cerul albastru printre norii negri şi groşi de pulbere. Sunt atât de senzual, că-mi place până şi mirosul de pulbere: băieţel, la vânătoare cu taică-meu, îmi plăcea să miros ţeava puştii după ce se trăsese. Dar în seara aceea, în largul Lagosului, voluptatea mea era alta: o beţie a bucuriei de a fi supravieţuit şi beţia de a fi ţinut piept până la capăt ordinelor acestui pisălog, acestui arţăgos melancolic, acestui Alceste.

În jurul nostru nu erau patru tunuri, ci erau cinci, găurite, dislocate, fumegând, care mai lansau când şi când lovituri, câte una, două , trei sau patru, în salve mici, slăbite, probă de câte piese întregi mai aveau, toate celelalte fiind răsturnate, sfărâmate, într-un amestec cu carnea omenească, deloc mai prejos decât acela care însângera punţile.

Gabierii plecaseră şi în clipa când şeful meu spusese cu jumătate de voce „coborâţi drapelele" se auzi o trosnitură şi marinarul de pe velă se clătină şi căzu încet, apoi repede, sfărâmă bordajul şi trecu pe jumătate prin el.

Oameni înnegriţi de fumul pulberei, în zdrenţe, plini de sânge, se repeziră, cu sabia scoasă, ca să taie frânghiile care-l prinseseră pe marinarul stâlcit. Două lovituri de tun roşetice izbucniră între babordul nostru şi englez şi două lovituri de baros gigantic ne străpunseră coca. Jos se auzea fierbând apa care intra prin găurile făcute de ghiulele. Vasul încă mai plutea, dar începuse să ia apă. Se auziră strigăte pe puntea englezului: încetaţi focul! În sfârşit văzuseră pavilionul coborât.

Erau prea atinşi de ghiulele şi ei, pierduseră prea multă lume ca să poată doborî toate cele şase vase ale domnului de La Clue, cele mai bune voliere, opera arhitecţilor francezi, rămânând astfel intacte. În noaptea aceea, *Majestuosul* şi *Furiosul* o luară către apus şi scăpară. Dimineaţa, domnul de La Clue îşi pierdu speranţa şi strângându-şi pânzele o luă printre Lagos şi capul Saint-Vincent, unde-şi puse la adăpost cele patru vase rămase. Fără a ţine seama de neutralitatea Portugaliei, englezii le prinseră şi puseră două pe linia de plutire, arzându-le pe celelalte două.

Am fost luat prizonier; când tot ce era de făcut a fost făcut, între naţiunile civilizate se economisesc loviturile inutile şi lipsite de omenie. Există deci destui prizonieri pe cuvânt de-ai lor la noi şi de-ai noştri la ei. Din asta schimburi cu promisiunea de a nu mai lupta până la încheierea păcii, dracu' ştie când.

Simiane e pe dreapta, o casă frumoasă cu două aripi şi două şiruri de ferestre înalte, cu proporţii elegante, aşa cum numai arhitecţii noştri ştiu să deseneze şi care sunt imitate în toată Europa, chiar şi în colonii. La ea duce o alee lungă de castani, stufoşi, plini de maiestate, ca şi cum fiecare din ei ar fi o pădure, dar una în sărbătoare. Grădinarii muncesc pe răzoare. De la peron încolo nu mai ştiu nimic, nici ce-am spus, nici ce-am făcut, până când, în fine, m-am aflat faţă în faţă cu doamna de Sabran.

Dar, începând din clipa aceea, totul devine clar, distinct şi de neuitat. Mai văd şi-acum canapeaua şi fotoliile, după ultima modă, aproape rococo, cu tapiseria având subiecte după *Fabulele* lui La Fontaine, înconjurate de flori şi fructe pe un fond de roz cenuşiu.

O văd numaidecât pe doamna Sabran. E mare, chiar foarte mare pentru o provensală. Înconjurată de o masă de plete şatene, răsfirate; are pielea albă, ochii albaştri, un nas arcuit, destul de delicat ca să nu fie şi de luat în seamă. Un decolteu mare, îmbietor

şi bine conturat, braţe care nu strâng în glumă şi mâini dumnezeiesc de frumoase. Mândră, serioasă, temerară.

„Bună ziua”, zice. Fremăta, ţinându-şi respiraţia. Marii ei ochi albaştri erau umezi. Buzele îi tremurau.

„Luaţi loc, domnule, şi povestiţi-mi tot.”

Mă privea atent. Deodată se nelinişti, se întunecă.

„Vă găsesc schimbat”, zise.

Purta o rochie albă, încărcată de dantele: ai fi zis un fruct într-o masă de frişcă bătută. Se pot întâlni astfel de rochii mai degrabă în insule, decât în Franţa.

Tremuram de poftă, rochia asta spumoasă îmi da impulsul s-o răvăşesc şi să dezgolesc femeia din mijlocul dantelelor. Aşa cum o ştiam, nu purta mare lucru pe dedesubt, afară de ciorapii albi, foarte fini, dintre care unul, cu un pantof alb, apărea de sub dantele.
Cu picioarele încrucişate, cu coatele pe braţele fotoliului, cu sabia între genunchi, cu mâinile împreunate, rămăsei aşezat, drept, privind-o într-un fel care făcu să-i şovăie privirea. Ochii i se înceţoşară ca de o beţie.

„Văd că încă mă iubeşti! Zise cu o voce din gât, care se întrerupse o clipă.

- Mereu o să te iubesc”, răspunsei, cu gura deodată uscată.

Ne privirăm zâmbind, cu ochii pasionaţi. Am fi putut să ne răsturnăm la pământ ca pe câmp, dar eram prea voluptoşi ca să nu ne stăpânim. Impetuozităţile sunt bune pentru bădărani şi ţoape, chiar şi cei de calitate. Abţinerea e o voluptate în plus şi o înţepătură pătrunzătoare şi ucigaşă.

„Mor de dorul tău”, îi spusei zâmbind, transpirat de efortul pe care-l făceam să mă stăpânesc.

Ea zâmbi, graţioasă ca o mare fregată:

„Îmi vorbeşti ca unei muribunde. Mai întâi priveşte-mă.”

Acest „mai întâi” îmi dădu ameţeli. Mă stăpânii. Apoi îi povestii.

Lumina se schimbase, era roz dincolo de încrengătura arborilor din parc, învăluiţi în roz. În salon urca o umbră cu tonuri de verde. Lambriurile luminau slab ca oglinzile în această penumbră.

„Alexandre”, zise doamna de Sabran cu voce joasă.

„Da, iubito.”

Ea se înfoie, cu ochii scânteietori:

„Nu-mi spune aşa!

- Totuşi asta eşti, doamnă. O să fii mereu, pentru totdeauna. Numai tu.”

Doamna de Sabran se domoli, atinsă de supunerea mea. Reluă:

„A fost deci un mod de a-l face să se sinucidă şi de a te sinucide odată cu el?”

Dădui din umeri:

„Ori ca să-ţi faci datoria ca om de onoare şi să acoperi retragerea escadrei. Sau amândouă. Nu-mi cere să hotărăsc, n-aş îndrăzni. Dacă aş opta pentru gelozie, m-aş bănui de micime.

- Datoria? Când e unul contra cinci?

- S-a mai văzut, doamnă. Foarte rar, e drept. Acum doisprezece ani, domnul de l’Etenduère. Şi încă vreo doi sau trei şi nu ştiu dacă erau cu toţii încornoraţi.”

Avu un râs nervos:

„Glumeţ caraghios!” zise.

Râsei, nu prea vesel:

„Da’ de unde. Spun lucrurilor pe nume.”

Şi ea, cu durere, cu o voce mică, de fetiţă, ca şi cum o fetiţă tristă s-ar fi ascuns pe undeva prin trupul ei mare şi atât de frumos:

„Şi nu-s veşti prea bune, aşa-i?”

Suspinai:

„ Deloc, iubito. Cum tocmai ţi-am spus, speram că va fi ucis. Nu din ură, nu l-am urât niciodată, ci fiindcă voiam să mă însor cu văduva lui.

- *Voiai*? Strigă.

- Pardon. Vreau. În căruţa de poştă mi-am închipuit cum te-aş duce la Aix la verii mei şi de acolo la mine la ţară ori la Paris. Uite, ca Perette şi oala ei cu lapte de pe tapiseria canapelei ăsteia. Nu plânge, iubito. Nu-l uram, dar acum îl iubesc pe omul ăsta. Spre marea mea mirare şi într-un mod ciudat. Mort sau viu, ar fi la fel. Eu, care nu cred în onoare – o vanitate – nici în datorie – e de-ajuns să te gândeşti la birourile marinei ca să crapi de râs de la prima vorbă. Dar să-l înşel – viu sau mort – cu nevasta lui, mi s-ar părea îngrozitor.

„ Stai, nu spune nimic, te iubesc la fel ca înainte. N-am în cap decât să mă zvârcolesc în pat cu tine, o să mă gândesc toată viaţa că nu fac altceva decât dragoste cu tine. Pe mare, n-o să mă gândesc decât la tine. Pe uscat, tot la tine. Să nu te mai ating, o să-mi facă la fel de rău pre cât lui gândindu-se că mă culc cu tine. Nu-mi închipui fericirea decât trăind cu tine. Dar ar fi o trădare şi o

înşelăciune. Aşa că spun lucrurilor pe nume. La prima lovitură de tun a englezilor, mi-a venit ideea să iau numaidecât un cal de la Marsilia. Dar, când am ajuns la Marsilia, m-am amăgit convingându-mă pe mine însumi că nu-s în stare nicidecum să mă urc pe cal. Nu-i adevărat. Mă temeam de ceea ce-ţi spun acum."

Ea mă privea fix, cu buzele albe, trasă la faţă. Deodată izbucni:

„- Nu mă mai iubeşti!

- Ştii bine că te iubesc, zisei blând.

- Nu m-ai iubit niciodată!

- Ştii bine c-o să te iubesc mereu!"

Se foi pe fotoliu, îşi frânse degetele.

„Onoarea!"

Ridicai capul:

„Ştii bine că nu cred în ea. Nu-s un om de onoare, sunt voluptos, pasionat, îndrăgostit de tine pentru totdeauna.

- Atunci? Strigă ea.

- Atunci nimic. Să ne iubim nu-i ceea ce credincioşii numesc păcat. Bărbatul tău ar aproba-o. Dar să ne culcăm amândoi ar fi. Aş vrea să-l comit...

- Ai vrea! Adică de fapt nu vrei!"

Fu rândul meu să spun cu durere: „Dacă vreau ceva pe lume, asta e. Asta şi nimic altceva. O ştii, sărmana mea iubită mică!"

O fetiţă sărmană, aşa superbă şi femeie în toată firea cum era. Se foi din nou pe scaunul ei, ca o fetiţă.

„Doamne, ce să fac, ce oare?"

Zâmbii a râde:

„Ce rugăciune pioasă!

- N-ai inimă!

- Inima şi tot ce mai am, iubire, totul e acolo şi tot e al tău. Hotărăşte. Ce spui, aia o să fac.

- Eu să hotărăsc? Tu eşti bărbatul!

- Dacă aş fi bărbat, aş hotărî contra noastră. Dar nu sunt. Nu-s decât ... nu ştiu..."

Şi începui să râd şi eu cu amărăciune:

„Un filosof, un libertin, un ateu. Un voluptos iubit de femei, chiar şi de aceea, unică, pe care el o iubeşte. Uite, dacă aş fi bărbat, i-aş trece peste pântece nenorocitului de soţ, mort sau viu, n-aş face decât să râd de el şi ţi-aş deschide braţele şi tu mi-ai deschide ce-ai vrea. Dar, îţi repet, nu sunt bărbat. Nu valorez nimic."

Ea pufăi de o mânie rece, pe care-o uită numaidecât. Îi venise o idee, îmi dădui seama după privirea ei absorbită. Ieşi pe dată, mai degrabă ţâşni dincolo de această scurtă visare şi-mi spuse năvalnic, cu o convingere niţeluş comică:

„Dacă ar şti, el ar fi de acord!”

Rămăsei mut de surpriză. Repetă aceste cuvinte încă şi mai pasionat. Dădui din cap în tăcere. Atunci tăcu şi ea şi mă privi fix, cu un aer buimac, muşcându-şi buzele.

„Iubire, dacă vrei părerea mea, trebuie să ne prăbuşim împreună. Nu ştiu în ce, dar s-o facem. Să ne lăsăm duşi. Totuşi, hotărăşte tu. Ce spui, aia o să fac.”

Rămaserăm aşezaţi fără să ne privim, pierduţi, dincolo de ceea ce am fi ales. S-ar fi putut chiar ca ea să sfârşească prin a mă detesta într-o zi, iar iubirea ei pentru mine să moară lamentabil. Eu ştiam că voi iubi-o mereu, în acelaşi fel în care-o iubisem totdeauna: cu pasiune, voluptos, cu o dragoste din ce în ce mai complicată.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

PORTRETUL DOMNULUI SÉRIZIAT

1

Numele meu n-are importanţă, fiindcă e vorba numai de locotenentul Maire şi de amorurile lui îmbârligate.

Cât despre mine, sunt de tot mărunt. De altminteri, puţin îmi pasă. Nu mă interesează deloc persoana mea, dar de a altuia îmi pasă peste fire. Iau aminte la chipuri, la frumuseţea lor, la expresiile lor diferite şi tainice. La trupuri, la gesturi şi la veşminte. La suflete şi la meandrele lor, ale destinelor. Cercetarea asta îmi dă fiori de plăcere.

Aş zice că e unica plăcere, de n-ar mai fi tablourile, arhitecturile frumoase şi muzica italienească. Mă cufund în frumuseţe şi în aventura a ceea ce este, mă pierd în ea şi, cum va s-o zică un poet într-o zi, *m'e dolce il naufragrar in questo mare*: ce blândă-i pierderea mea în aste unde!

Am fost răsfăţat de hazardul naşterii şi întâmplărilor. De n-am însoţitor averea, sunt totuşi îndestulat. I-am moştenit pe-ai mei, ba, una-două, şi neamuri mai îndepărtate.

Am supravieţuit serviciului militar în vreme ce, din clasa mea de la bunii Părinţi ai Paraclisului, au căzut toţi, afară de mine. Şi, bineînţeles, cei câţiva nenorociţi de feciori de familie bună care, trăgând la sorţii vieţii un număr prost, şi l-au înlocuit cu vreun ţăran tânăr plătindu-le părinţilor lui preţul cuvenit.

Se zice că mareşalul Massena spunea într-o zi unui trecător care-i vizita palatul: „Amice, e plătit scump. Petrece-ţi douăzeci de ani, fără să dai înapoi, în faţa unui nebun furios care trage cu pistolul în tine de la douăzeci de paşi şi-o să vezi cum e."

Ce uita el să adauge e că o sută de mii de oameni, ori de zece ori pe-atâta, au plătit preţul ăsta şi n-au avut nici bastonul de mareşal, nici palatul. Şi ei nu erau nici cei mai puţini bravi, nici cei mai puţin cinstiţi.

Prin urmare trebuie să-i înţelegi chiar şi pe feciorii de familie bună. Tinerii burghezi nu mi se par de dispreţuit. Îi plâng. Duc o viaţă de invidiat, pentru care nimeni nu-i invidiază. Cel mai strălucit exemplar al speciei ăsteia e prietenul meu, domnul Sériziat, de care va fi vorba mai la vale.

În schimb, viaţa mea era o încântare. Din tot escadronul nostru de cavalerie, ofiţeri plus soldaţi, n-am rămas decât eu şi Maire.

Minunatul, admirabilul locotenent Maire. De-aş avea un fecior, aş vrea să-i semene întru totul locotenentului Maire. De-aş avea o fată, aş vrea să se mărite cu locotenentul Maire. Ar fi fericită şi, de-aş avea două, aş vrea ca ele să-l iubească pe locotenentul Maire şi să fie iubite de el. Şi să se însoare cu una din ele. Ar fi tustrei nefericiţi, dar ce poveste de dragoste! Cu dus şi-ntors, ce-i drept! Din fericire pentru copiii ăştia din închipuire, sunt prea epicureu ca să aduc pe lume nişte bieţi nevinovaţi care nu mi-au făcut nici un rău.

Printre darurile nemeritate cu care m-a dăruit întâmplarea, număr şi drumul meu în Anglia pe vremea scurtei păci de la Amiens. După doi ani, pe când mă întorceam, a trebuit s-o iau de la capăt.

Brigada noastră înjumătăţită era în garnizoană la Vicenza, în Italia. Am petrecut acolo zile şi nopţi de neuitat. Palladio poate nu-i pe gustul tuturor, dar e pe al meu. A fost din Vicenza şi recunoscător oraşului său natal, ceea ce se vede. Mă plimbam, cu mâinile la spate, în jurul palatului Chiericati, ori chiar, după dialectul locului, Chieregati, cuvânt care vrea să zică pe scurt „birourile” municipalităţii. Le desenam. Mă aşezam pe băncile de marmură în amfiteatru ale Teatrului Palladin, în faţa acestor culise care dau o dulce ameţeală imaginaţiei: palate, alei, răspântii. Şi-mi reprezentam comediile de capă şi spadă care ar fi putut avea loc din pricina lor.

Ziua luam îngheţată şi sirop de migdale la cafeneaua Barelli. Seara, cina şi biliardul la birt, apoi vizitele prin saloanele nobilimii. Noaptea, după caz, singur ori cu cineva. Şi totul reîncepea dimineaţa târziu, cu cearcăne sub ochi: exerciţiul şi evoluţiile pe baterii şi escadroane în câmp, dincolo de vechile lucrări gen Vauban care înconjoară oraşul. Apoi îngheţatele şi cafeluţele la Barelli, cu ţigările cu care mă obişnuisem la Londra. Îl învăţasem şi

pe Maire, tânăr atunci, mai tânăr ca mine, şi serios, şi savant, vreau să zic la socotit lungimea tirului pe câmpul de bătaie.

Într-o zi, colonelul ne convoacă în marele salon al palatului Limercati, rechiziţionat cu forţa pe pungi de piese de câte douăzeci de franci cu efigia Primului Consul pe ele. La început, armata din Italia jefuise şi, ceea ce-i acelaşi lucru, contribuise la distrugerea deplină. Acum, răspândea ca Jupiter peste Danae o ploaie de aur, dar şterpelit. Asta se vede din ordinul, exprimat clar în prima proclamaţie a generalului de armată, sunt şapte sau opt ani de-atunci, care e foarte frumoasă şi s-ar putea rezuma astfel: „Soldaţi, sunteţi flămânzi şi desculţi; omorâţi-i pe nemţălăi, luaţi totul şi luaţi-le şi fetele!"

Iată-ne deci stând pe frumoasele fotolii aurite, uitându-ne la colonelul care-şi drege vocea, se smârcâie şi icneşte. Era un om tare de treabă şi deci al naibii de stânjenit. Fiindcă uite ce voia să ne spună: „Domnilor..."

(‚Cetăţeni' - de ceva vreme fusesem scutiţi de tutuiala civică şi alte comicării, graţie revenirii pronunţate de marele nostru om).

Se opreşte, mai tuşeşte niţel, reia: „Domnilor, Primul Consul vrea să se numească împărat şi republica să fie un imperiu. Ne cere tuturor părerea. Cum vă pare?"

Tăcere. N-am văzut niciodată – adică n-am auzit o asemenea tăcere „de moarte" sau „consternată" sau „în- cremenită", sau cum vreţi, nu de asta-i vorba. Nici măcar nu ne uitam la colonel. Simţea nevoia, asta se vedea, să tuşească din nou şi să zică: „Da, da, vă înţeleg. Ce vreţi, aşa e." Dar nu putea. Ori nu îndrăznea. „Ei bine?" zise cu un glas plângăreţ. El, care în luptă era hotărât ca un bătrân roman. În clipa aceea am priceput că există curaj şi curaj.

Eram prea filosof şi, de altminteri, locotenent prea mic ca să casc ciocul. Dacă Bonaparte voia să fie numit Marele Mogul, ce mă privea?

Pentru alţii era altceva. *Gallia omnis divisa est**, cum am învăţat de la Sfinţii noştri Părinţi. O falnică învăţătură pe care ne-au dat-o acolo, fie zis în trecere, nu mă gândesc la latină, ci la gâdele josnic de Lebon, de Fouché şi trec mai departe. De altminteri, de ce să le reproşez, când Papa, nu ştiu care, i-a

---

* Galia e împărţită între toţi. (lat.) – citat din *De Bello Gallico* (Despre războiul galic) de Caesar. (n.tr).

interzis pe iezuiţi? Ca şi cum al nostru, ca papă, ar fi dat un şut în fund gărzii lui consulare. Secături. El nu era.

Deci Galia e încă împărţită, cum atât de bine zice prima frază a *Comentariilor* defunctului confrate al lui Bonaparte. Existau oameni care voiau regele. Existau şi oameni care voiau Republica – între alţii toţi artileriştii, fără excepţie. Dar un împărat? De ce nu un calif? Ori, pentru că există un Papă, de ce să nu-l numim Papă? Avea o armată în spate.

„Domnilor”, behăi colonelul. E destul de caraghios şi puţin trist să vezi un leu care behăie ca un miel. Compătimirea pentru el şi iubirea pe care i-o purtam cu toţii ne făcu să dăm din cap, destul de ruşinaţi. Da, foarte bine, dacă vrea el, vrem şi noi. Să fie împărat.

Da' uite că mititelul de Maire se ridică, era un mărunţel negricios, serios şi rece, subţirel în vesta lui cu brandemburguri, cu mantaua pe un umăr, cu partea de jos a pantalonilor din saftian căzând peste pinteni.

„ Colonele, dacă mi s-ar cere părerea, aş spune că nu sunt de acord.”

Iarăşi tăcere, dar înmărmurită.

„Ai? Ce, ce, ce?! zise colonelul.

- Nu sunt de acord”, zise Maire foarte respectuos, dar hotărât.

Colonelul înghite, nimic altceva, dar cu mare greutate, ascuns până la frunte în cravata lui neagră. Purtam deja gulerele acelea până la urechi, dublate cu piele şi uriaşii epoleţi umpluţi cu câlţi. Civilii cred că-i o cochetărie militară, dar o să le şoptesc la ureche cum stă treaba. S-a făcut din pricina prea multor lovituri de sabie ungureşti date la gât ori între gât şi umăr. Primele te decapitează pe jumătate, ceea ce-i de-ajuns ca să mori în două minute, cu creierul golit de sânge. Celelalte secţionează un muşchi însemnat, iar braţul îţi cade paralizat. Ăsta-i dedesubtul cochetăriei.

„Hm, hm, da” zice colonelul uitându-se la mulţime cu privirea pierdută. Dar nu-i el degeaba de zece ani şeful semi-brigăzii, ţinându-se nemişcat în şa în faţa oamenilor care trag cu puşca ore întregi fără întrerupere. Care trebuie să rămână acolo, înţepeniţi în şa, ori strângând zăbala dacă se cabrează caii şi să-şi supravegheze inamicul, să socotească distanţele şi să se arunce prosteşte cu capul înainte după vreun aghiotant cu calul plin de spume şi să execute ordine care le par cel puţin ciudate.

Asta dă un fel de aplomb mecanic. Devii insolent în ciuda firii tale, a faptului că erai om de treabă. Prin urmare colonelul ne zise:

„Hm. Aprobat în unanimitate. Hm. Sau aproape. Mulţumesc, hm, domnilor.”

Asta a fost tot. Ieşind, încă buimăciţi şi zicându-ne ca bădăranul care tocmai şi-a omorât tatăl din greşeală: „Ce-am făcut, Sfântă Fecioară, ce-am făcut?” - târându-ne săbiile pe pardoseala de marmură a palatului Limercati - şeful de escadron îl ia pe Maire de braţ. De cealaltă parte, îmi potrivesc pasul cu al lor, dar nu-mi acordă atenţie. Sunt un flăcău de treabă, care se aţine mereu pe-acolo, vorbeşte puţin şi plăteşte cheltuielile când descoperi, cu mare şi sinceră uluire, că nu mai ai decât vreo câţiva firfirici de aramă în pungă.

Şeful nostru de escadron e o pasăre rară, învăţat şi aproape benedictin. I s-a interzis accesul la Vatican fiindcă într-o zi a făcut o pată de cerneală pe o *Evanghelie* din veacul al IV-lea.

„Ia zi, locotenente, de ce nu eşti de acord?

- Pe legea mea, domnule, dacă mi se cere părerea, mi-o spun”, zice Maire niţeluş agasat, dar tot modest şi respectuos.

„Bine, bine, dar de ce, te rog?

- A, dacă-i vorba de motive, nu-s de lepădat. Să fii primul magistrat al Republicii, cel mai mare căpitan din lume şi membru al Academiei şi să vrei să te faci împărat? L-aş fi crezut mai mândru. Şi să-ţi dai sora mai mică după după hoitul ăla putrezit de bătrân de Borghese, care cere să i se zică prinţ, ceea ce în italiană e destul de comic, ca şi când ai spune „prinţul Burghez”! Nu-s decât un biet locotenent, şi fără îndoială prost, dar mă dezamăgeşte. Îl iubeam pe omul ăsta.”

Şeful nostru de escadron, care se numeşte domnul Courier, se abţine să nu râdă şi ne părăseşte în grabă ca să pufnească în legea lui.

Pe urmă a descris episodul într-o scrisoare către un amic de-al lui. Ea a circulat prin Paris, fiindcă omul are un fel de geniu în a încropi poveşti şi scrie o franceză în cristal de stâncă.

Prin urmare râde singur depărtându-se, i se aud hohotele, italienii se întorc la trecerea lui, apoi îşi reiau plimbarea. Unul îi zice femeii lui: Francezii ăştia sunt scrântiţi.

„ Hai să luăm o ceaşcă de cafea la Barelli”, îi zic lui Maire.

Se lasă dus, cu un aer preocupat.

„Ce te-a apucat? Te credeam mai filosof”, îi zic, braţ la braţ, cu săbiile bătându-ne pintenii.

„Cum, ţie ţi-e egal?” zice, dar ca şi cum s-ar fi gândit la altceva.

„Bineînţeles că mi-e egal. Mă gândeam că ar fi putut, tot aşa de bine, să se numească Papă ori Marele Cofta, asta m-ar impresiona la fel, adică deloc.”

Maire dă din cap, impacientat:

„Zi ‚pe onoarea mea’, ca să nu te cred mincinos, fiindcă nu te cred. Un flăcău de treabă ca tine, om de suflet şi asta ţi-e indiferent? Generalul Washington a refuzat să fie ales pentru a treia oară. Instituţiile sunt cele care trebuie să fie puternice şi vii, nu oamenii. *Constituţia*, nu eu, cred că a zis tot el. Şi, în calitate de căpitan, n-ajunge nici la glezna lui Bonaparte. Ascultă, tatăl meu era prietencu Robert Lindet, convenţionistul. Ştii ce i-a spus domnul Lindet? Că s-ar fi putut face revoluţie cu o găleată de cerneală şi fără nici o picătură de sânge. Că în ’91 aveam o *Constituţie* de-a dreptul bună, i-a spus Lindet tatei şi că n-o să avem curând una ca aceea. Ce ne-am face dacă un Capet ar fi preşedinte ereditar? Ce valoare are o condamnare la moarte prin vot majoritar, dacă toţi votanţii sunt persoane publice, adică terorizate? N-ar permite asta unei Republici să-i masacreze pe vendeeni, pe lyonezi şi să numnească Lyonul un oraş eliberat? Şi să-i facă prizonieri pe regalişti la Quiberon cu promisiunea de a-i lăsa să-şi salveze viaţa, deşi i-ar masacra mai târziu? Hai să vorbim de omul nostru: să-l ridici şi să-l omori pe ducele d’Enghien după un proces gen Fouquier-Tinville, asta e demn de un francez? E demn pentru el?

Vorbeşte mai încet”, şoptii îngrozit.

Se opri brusc şi mă făcu să mă împleticesc, încurcându-mi picioarele în sabie:

„Vezi? Să-ţi fie frică să vorbeşti cu voce tare, asta e demn de noi? Uite, dacă mă face căpitan, îi trimit brevetul înapoi rugându-l să se ducă-n numele...Fiinţei Supreme!”

Mă privi ridicând capul atât de brusc, încât îi căzu calpacul.

„ În loc să înfăşurăm fundul circarului ăsta de abate Sieyès, care i-a rasolit o *Constituţie* cu un mare elector, abatele însuşi, şi să zicem că spusele abatelui, mai mult decât constituţiile sunt făcute să dureze şi că se schimbă la fel de puţin pre cât mi-aş schimba eu scheletul şi la fel de rar? E un soldăţoi, ştii? De geniu, de acord, dar om de stat? Ce vreţi domnilor, Republică ori Imperiu, supă ori ciorbă? E ceea ce netrebnicii ar numi, fără îndoială, alegerea societăţii. Şi totdeauna va fi vorba de birocraţi. Ei, dac-ai şti ce-am visat pentru el! Preşedintele republicii, preşedintele republicii Italiei, preşedintele Confederaţiei Europene, Marele Proiect al lui Henric al

IV-lea, ori al lui Sully, ori al îndrăcitului de Vauvert. Şi acum să se retragă, să lase locul lui Lucien, în loc să-l trimită în exil în Statele Unite fiindcă a avut prea mult caracter ca să divorţeze de burgheza lui de americancă. Şi să vegheze de departe, dar cu grijă la întărirea operei lui. Ei, uite, nu-i de-ajuns că saltimbancii ăştia de la tribunat, că secătura asta de David au înghesuit pălării, şi togi, şi penaje. N-am chef să mor. Nu-i decât un saltimbanc. Un italian. Nu-i iubesc pe italieni, doar de o italiancă îmi place, drept care am fost de acord să mă duc la Barelli să mă întâlnesc cu ea.

- Ziua şi la cafea?

- Da, domnule, nu noaptea în dormitorul ei. Am motivele mele. Uite-o că mă aşteaptă.”

2

Aveai de ce să cazi pe spate. Marchiza Limercati însăşi, în palatul căreia semi-brigada noastră tocmai se încartiruise. Măruntă, cu pletele negre ondulate à la Titus, cu tenul smead, nasul fin şi semeţ arcuit, asemenea celui al corsicanului nostru şi cu delicioasa ei soră, Paulina. Un tulburător gât arcuit, mâini prea mari, pălăria la modă, cred că se chema cabrioletă, cu un fel de cioc galben de şoim în faţă: şi un zâmbet abia desenat, delicat, rece şi strălucitor. Zâmbetul ăsta îmi amintea de altul, pe care l-am căutat multă vreme în minte şi, în fine, l-am descoperit cu stupefacţie: al primului Consul, care-l avea fermecător ţi întru totul la fel. Asta îmi dezvăluie cât era omul nostru de italian.

Fără îndoială că doamna Limercati nu venea din insula lui, dar cu siguranţă nu era nici lombardă. Ele au ochii mai blânzi, mai umezi, zâmbetul mai plin de duioşie. Romană? Nu. Napolitană nici atât. Poate geneveză? Nu ştiu.

Dar ce femeie! Irezistibilă, graţioasă, tăsnet! Eu, care mor după blondele planturoase, am fost copleşit. Dac-aş fi vrut să iubesc o femeie în viaţa mea, aceea ar fi fost Iulia, Giulia locotenentului Maire. Maire! Adolescentul ăsta serios care nici n-avea nevoie să se radă. Cu zece ani mai tânăr ca ea. Era ceva de să nu-ţi crezi ochilor şi urechilor. Există totdeauna semne şi minuni.

Maire îşi săltă colpacul şi-l puse sub braţul stâng: se înclină precum un mare senior, el, fiul unui proprietar din Champagne, cumpărător de bunuri naţionale, adică şterpelite emigranţilor, dintre care o parte fuseseră obligaţi să fugă cu ce era pe ei, iar patria-i pedepsea pentru dezertarea lor trădătoare.

„Doamnă, permiteţi-mi să vi-l prezint pe prietenul meu M...., care nu pricepe italiana. Mă iubeşte, deci o să vă iubească. Ba chiar vă şi iubeşte, fiindcă m-a văzut, adică o să mă urască. Dar nu vorbeşte decât franţuzeşte."

Închipuiţi-vă, vă rog, că era aproape un mucos cel care-i vorbea aşa unei mari doamne. Şi că tocmai se ridicase pe labele dinapoi, grav ca un ideolog, ca să-i spună colonelului că nu era deloc de acord ca primul Consul să se numească pe sine împărat. Adăugaţi că Doamna Limercati îşi ridică spre mine ochii ei mari, de un cenuşiu brun, adânci, limpezi şi de nepătruns ca ochii unei acvile. Ghiciţi tulburarea mea, perplexitatea nemaipomenită şi încântarea.

„E chiar adevărat că nu înţelegeţi italiana?" mă întrebă cu o graţie şi o elocvenţă melodioasă, care făcură să-mi cadă inima în stomac. Dar privirea de acvilă rămase suverană, senină şi rece.

Minţii cu hotărâre:

„Nici o vorbă, doamnă, dar iau lecţii de o săptămână. Dintr-o întâmplare fericită şi extraordinară, cucernicul fără ocupaţie care-mi dă lecţii m-a făcut să învăţ două versuri de Ariosto care-mi par că vi se potrivesc.

- Aşezaţi-vă, domnilor. Ei, care-s versurile?"

Maire îi făcu semn lui Barelli. Eu reciati:

*O quante son tra noi incantatrici, o quanti/ Incantator tra noi, che non si sanno...** O, ce mai vrăjitori şi câte vrăjitoare printre noi/ Şi despre ei nimica nu se ştie... Versiunea mea tradusă nu face doi bani, dar ghiciţi sper că, privindu-vă, simt toată forţa originalului.

- *Signora incantatrice*, zise mărunţelul Maire cu un aplomb nemaiauzit, dacă nu vreţi să ne ucidem între noi de dragul ochilor dumneavoastră frumoşi, lăsaţi-l să citească ziarul şi să-şi fumeze ţigara. E un obicei împuţit, pe care l-a deprins la londra şi care mă face să sper că, în ciuda meritului său evident, o să vă placă mai puţin decât cerşetorul nebun după dumneavoastră.

- *Mascalzone**, îi răspunse graţios doamna Limercati. Şi către mine:

- Împuţiţi, domnule, vă conjur, de dragul meu... şi al prietenului dumneavoastră. (Asta era ca să mă răcorească, din precauţie, n-avea nevoie de stăruinţe plicitsitoare). Şi în vreme ce citiţi minciunile reptilelor domnului Fouché, vă rog să ne iertaţi că n-o să

---

* Versuri din Dante - *Divina comedie.*

* Maimuţoiule (it.)

vorbim deloc franţuzeşte, dar vreau să-l dojenesc pe domnul aici de faţă şi o fac mai bine în lombardo-veneţiană.”

Mă înclinai, mă întorsei pe jumătate, deschisei foaia publică şi-mi aprinsei ţigareta. Ghicisem că de fapt camaradul meu voia un martor şi un paratrăsnet, dar nu ştiam de ce: doamna Limercati nu cunoştea nici chestiunea, nici cauza. De altfel, ea nu se îngrijea deloc de asta. Ea n-avea grijă de nimic. Ba totuşi: „Mă vrei, da sau nu? *Mi vogli bene*? (Ceea ce în italiană înseamnă ‚Mă iubeşti?’ şi nu pe jumătate. Da? Mincinosule! Mizerabilule!”

Cel mai nostim e că vorbea pe un ton de conversaţie uşoară, cu acelaşi zâmbet graţios, de fapt pasionat, plin de ură şi ucigător, astfel încât persoanele aşezate la mesele vecine ar fi putut crede că ea cocheta cu foarte tânărul ofiţer francez. Dacă era un nebun, acela era el, fiindcă erau *tutti pazzi, questi Francesi*[**], dar era o nebunie uşoară, inofensivă şi schimbătoare.

Nebunia ei însă nu era mică: „De ce nu te retragi din armată? - Cum, la douăzeci de ani? - Ce importanţă are? La treizeci, la o sută! Vino cu mine la Veneţia. Ori la Livorno! Vrei? De ce nu la Livorno? Ori la Neapole, am rude apropiate la Neapole, o să fim primiţi împreună peste tot. O să te fac să fii cavalerul meu. Nici măcar n-ai nevoie să trăieşti pe cheltuiala mea, ce, eşti sărac? Vezi bine că nu. Eşti bolnav? Te-ai tăvălit cu vreo târâtură? Nu? Atunci de ce? Mucosule, neputinciosule, *moccioso, babilano*! Totuşi mă iubeai aşa de tare!”

Micul ticălos rânji cu duritate:

Suaviter in modo, fortiter in re.[*]

Ea păli şi mă speriai pentru ea, ca şi pentru el.

„O să pun să te ucidă! *Ti farò ammazzare*!

- Giulia” zise cu voce scăzută, cu un zâmbet politicos.

Zâmbetul ăsta era lipit peste altul, întristat, poate sfâşietor şi nemaipomenit de tandru.

Îi făcui semn lui Barelli să-mi aducă hârtie şi cărbune şi începui să desenez palatul acela ai cărui proprietari nu putuseră să-i plătească lui Palladio decât faţada şi două coloane în adâncime pe flanc. Ar fi trebuit scris un tratat despre Palladio. El e acela care, după Michelangelo a folosit monumentalul în chip sublim, cum ar fi,

---

** Nebuni cu toţii, francezii ăştia (it.).

* Cu blândeţe la vorbă, cu înfocare la faptă (lat.)

pentru prima oară, coloanele înalte de două sau mai multe etaje – anticii înşişi n-ar fi îndrăznit asta niciodată. Nu e decât unul din faptele de glorie reuşite de maestrul din Vicenza, dar e secretul acestui palat cu o faţadă de-a dreptul superbă, care n-are pe laturi decât două coloane, uriaşe, e-adevărat, iar între ele ferestre la fiecare etaj.

„Giulia", şopti amicul meu Maire cu unul din acele zâmbete politicoase care te-ar fi putut face să crezi că e o conversaţie amabilă.

„Giulia", repetă el, cu voce pasionată, gravă, cu o iubire aproape sumbră şi cu totul invizibilă pe faţa lui şi pe a doamnei Limercati. „Te iubesc, m-aş vinde diavolului pentru tine dacă aş crede în Infern, tu eşti femeia de neuitat, greşeala vieţii mele e că nu te urmez pretutindeni unde ai vrea să mergi şi aş vrea să fiu ucis în viitoarea campanie, de altfel iminentă.

Ne vom bate cu imperialii şi sper să fiu ucis. Atunci ai să mă ierţi. Vreau să mor ca să nu te dezamăgesc."

„Ba nu, *cospetto*, rămâi în viaţă şi nu mă dezamăgi!" strigă ea cu voce joasă şi înclină amabil capul ca să salute pe doamnele şi domnii care luau loc la mese.

„ Dacă rămân în viaţă o să te dezamăgesc şi ai să crezi că nu te iubesc, n-ai să ştii cât te iubesc de fapt. Dacă sunt ucis, ai să mă crezi şi ai să mă ierţi, vei face pace cu mine.", şopti Maire cu zâmbetul unui om care-i face complimente nesărate unei femei frumoase. Ea îşi propti direct pe faţa lui ochii de acvilă şi şuieră cu un zâmbet politicos:

„Nu vreau să te iert. Vreau să te iubesc. Nu vreau să fie pace între tine şi mine, ci iubire. Răspunde: e da sau nu?"

El suspină şi-o privi umil:

„E da."

„E nu! Iubeşti altă femeie!"

De data asta ea nu se putu domina. I se aruncară priviri curioase de pe la alte mese. Mă întorsei puţin mai mult şi plonjai în schiţele mele.

Maire se gândea uitându-se la doamna Limercati cu un zâmbet duios.

„Nu există altă femeie.", zise cu dulceaţă, cu evidentă sinceritate, dar cu un zâmbet enigmatic la colţul ochilor.

„Giulia..." continuă el.

Ea avu un râs zglobiu şi se ridică strângându-şi pulpanele rochiei:

„O să te omor chiar eu, cu mâinile astea două.”

Şi se depărtă, înclinând capul cu graţie în stânga şi-n dreapta, cu un zâmbet fermecător, politicos şi ca de piatră. Cristalin, s-ar zice. N-am văzut niciodată o femeie atât de delicios frumoasă şi atât de înspăimântătoare. O lovitură de pumnal, *una pugnata*, e dată numaidecât. Sunt convins că, dacă am fi rămas în garnizoană la Vicenza, ea ar fi pus să-l ucidă.

Rămas singur cu el, îi spun: „Bineînţeles că e o altă femeie.”

El râde, dar fără veselie:

„Bineînţeles că e o altă femeie. Dar aceea nu e o femeie.”

Veselia îi reveni văzându-mă intrigat. Făcui o onoare din a nu lăsa să se vadă cât eram de curios. Avui o clipă ideea bizară ... dar nu, nu putea fi atât de ridicol încât să-mi spună „e maică-mea.” Rousseau ici, Bernardin de Saint Pierre colo, există repere chiar şi în neghiobie. Dar poate că...nu. Era prea tânăr ca să aibă un copil natural. Poate în scutece. Copilul, zic, nu tatăl, deşi nici el nu era departe de faza asta.

Ca să păstrez sensul discuţiei, îl stârnii: Mă abţin să ţi-o spun, dar eşti un mare fraier. Femeia asta de vis catadicseşte să te iubească şi tu faci botişor?”

El izbucni, dar cu jumătate de voce: „poate că sunt un fraier, dar nu sunt un ticălos. Dacă-mi păstrez epoleţii, ea m-ar urma din garnizoană în garnizoană prin toată Europa, trăind la han şi mâncând în odaia ei ori la a hanului, închisă toată ziua, în vreme ce eu aş fi la cazarmă ori la biliard cu camarazii. Ea! O vezi tu ca pe metresa micului locotenent? Şi dacă lepăd epoleţii, mă vezi tu în saloanele din Neapole ori din Roma drept cavaler servitor, altminteri burghez şi destul de bădăran în comparaţie cu marile averi ale acestor domni titraţi? În final Roma ne-ar expulza, am face scandal, cardinalul secretar de stat ne-ar notifica să părăsim tatul papal în douăzeci şi patru de ore. Ascultă, o iubesc din tot sufletul, şi încă şi mai şi cu tot trupul, dar e o afacere fără ieşire. Eu vreau să mă însor cu femeia pe care o iubesc, ba chiar la biserică, fiindcă la noi toate sunt credincioase. Vreau să trăiesc cu ea la mine la ţară, la ferma Givry-les-Reims.

S-o pedepsesc astfel pe Giulia? Glumeşti”, adăugă el sumbru.

Mă abţinui să nu râd, gândindu-mă la vârsta lui, dar îmi zisei că, de fapt, avea dreptate. În al doilea rând, tocmai la vârsta noastră, a lui şi a mea, sunt dueluri mortale între prieteni ca noi, fiindcă unul

nu-i respectă iubita celuilalt. Iată de ce mă abţinui să abordez misterul rivalei. În plus, el nu mi-ar fi spus nimic, asta se vedea.

3

Câţiva ani mai târziu am văzut-o la Paris pe cealaltă femeie a lui – cea care era unica.

„Ai chef să mergi cu mine la David, pictorul?”, mă întrebă într-o zi amicul meu, locotenentul Maire. Făcui ochii mari: „La el?” „Nu, bineînţeles: la atelier.” Îl luai de braţ: „Haidem!”

Mă invită în cabrioleta lui, lăsând-o pe a mea în grija valetului. Al meu, el n-avea şi şedea într-o odaie mobilată. Mereu sobru, Maire.

Ne pierdusem colonelul la Iena şi regimentul la Eylau, ba chiar şi unghiile, îngheţate. Iată-ne însă aici, supravieţuitori, bucurându-ne să fim în civil şi să nu mai stăm cu fundul în şa.

„Ce naiba căutăm în atelierul lui David? Şi cum de ai tu cunoştinţe aşa de ilustre?”

Râdea în barbă:

„Nu eu, eu sunt un biet locotenent. El mi-a scris ca să mă invite. – E-adevărat?” Dădu din umeri: mereu serios, cinstit şi prea laconic, ca să nu zic prea mândru ca să se justifice. „Pardon. Cum se face că...? Giulia i-a comandat portretul meu. – Din Vicenza? - Din Milano. – Ce femeie! Te mai iubeşte? – Ne vom iubi totdeauna”, zise el printre dinţi, cu un aer rece şi furios. Nici într-asta nu minţea deloc.

„Dar de ce naiba David? Dacă mi-ar fi cerut părerea, i-aş fi recomandat pe Boilly ori Isabey, nu-i nimic atât de frumos ca portretele lor de bărbaţi. Şi de femei, bineînţeles, dar tu eşti bărbat, şi când mă gândesc la tinerii cu vestă de vânătoare şi pantaloni bufanţi din piele de căprioară, ori cu frac de seară şi pantaloni din caşmir alb, pantofi răsfrânţi la spate, pălăria conică şi înaltă, cu panglici înnodate cu fundă ori joben din blană de castor; feţele acelea nobile şi gânditoare, de eroi de povestiri romanţate, cu oameni iubiţi şi care iubesc cu nu ştiu ce dragoste plină de obstacole... David, o, Doamne!”

Maire râdea, înseninat. Calul tropotea vioi, ridicând bine genunchii. În jurul nostru cupeuri, fiacre, brişti, berline, călăreţi, trăsuri cu lachei cu pălării pline de pene fâlfâind spre spate, căruţe de zarzavat, cabriolete şi pietoni, strigătele Parisului, mirosul de liliac, mirosul de bălegar, aerul viu şi ameţitor.

„Deci nu-ţi place David? – A, pardon. Să facem deosebirea. Detest marile lui pânze antice, mă fac să plâng, adică să râd cu lacrimi. Am dispreţuit travestiurile lui de comedie spaniolă cu Consiliul celor Cinci Sute, cu Directoratul şi alte maimuţăreli. Toate astea sunt *trompe l'oeil*, înşelăciune, carton mâzgălit şi ceea ce eu aş numi crampa Curiaţilor. Ori a Horaţilor, aceşti fanfaroni de-ai jura că au cu toţii tetanos, dovadă purtările lor."

Maire râdea în hohote, lucru rar la el. Continuai:

„Faldurile sacre m-au înfuriat. Patronul nostru e un general burghez, preşedintele unei naţiuni burgheze şi poporul Starea a Treia înarmată. De ce să se deghizeze într-un Carol cel Mare de operetă? O ruşine. Dar locul unde David are geniu e în portretele lui de burghezi şi de republicani, acolo dai de energie, seriozitate, adevăr. Inclusiv portretul lui Bonaparte tânăr. Pe urmă, nu. Tot restul, pfff!"

Iată-ne în atelierul maestrului. Lumină dinspre nord, praf, pereţi murdari, rame cu susul în jos, pânze arătându-şi dosul, elevi muncind în faţa unui docher gol puşcă şi ruşinat că arăta ceea ce ar fi trebuit mai degrabă să-l facă mândru; şi pe cine văd aşezat pe o estradă în faţa unui şevalet al maestrului? Pe amicul meu Sériziat, un tânăr în aparenţă de vârsta mea,în adevăr însă având uşor patruzeci de ani, cu părul frizat şi pudrat, dar cu un neglijeu savant, o cravată de mătase albă sau bleu, sau gri, am uitat, dar înnodată – cred că ăsta-i cuvântul potrivit – dumnezeieşte, şi cu un frac din postav atât de fin, că l-ai fi crezul de mătase, şi jiletcă şi un jabou la fel atinse şi potrivite de croitorul zeilor, iar pantofii de cizmarul Olimpului şi privirea lui albastră, binevoitoare, mândră, ai fi zis aproape insolentă, şi trăsăturile lui de o fineţe feminină şi faţa roz imperceptibil rotunjită – totul respirând în faţa noastră şi respirând pe pânză. Era Starea a Treia la apogeu, la solstiţiu, la zenit, luându-le caimacul marilor seniori de la noi şi milorzilor de peste drum: îţi făcea plăcere să fii francez.

Îl complimentai pe pictor, care râdea cu cruzime, el, care-l pictase pe Marat în cadă, altă capodoperă - într-asta îmi plac cei ucişi – Marat cel care ar fi trebuit să spună, la câţiva ani după, în exilul său de la Bruxelles, curtezanului trimis de Ludovic al XVIII-lea care voia să-i facă portretul:

„Trimite-mi capul lui!"

Sériziat mă ascultă cu un aer fudul, care se vede pe tablou, se ridică, jucându-se cu mănuşile şi bastonul, şi se duse, pesemne să

răsfoiască teancurile de schiţe făcute după Lafitte pe fundul gol al amantei lui de moment, fiindcă n-a făcut altceva din viaţa lui şi fără îndoială că n-a petrecut niciodată ore, nemişcat ca un ţăruş sub focurile încrucişate ale unui lung şir de bărbaţi îmbrăcaţi în stacojiu, cum trebuise să facem noi de curând la muntele Saint Jean.

David îl examină scrutător pe amicul Maire, care se posomorî şi rămase posomorât toată şedinţa de pozat. Am văzut portretul terminat: are aerul posomorât. Mă întreb dacă Giulia lui l-a spânzurat în faţa locului ei de rugăciune şi l-a contemplat cu ochii muiaţi în lacrimi ca ai unei sfinte de Corregio, ori, dimpotrivă, în dormitorul ei, ca să-l facă s-o vadă cum se răzbuna. Dar am păstrat pentru mine această chestiune fără răspuns: bietul Maire m-ar fi strâns de gât.

Ieşind de la David, în faţa trăsurii al cărei cal era ţinut de dârlogi de lacheii maestrului, mă opri:

„Isabey ziceai?"

Surprins, confirmai: „Da, sau Boilly. Dar de când am văzut portretul dragului de Sériziat, mă încred în marele golan republican: Giulia ta o să te iubească până la sfârşitul zilelor ei."

Clătină capul, agasat şi întunecat, îndurerat, s-ar fi zis brusc cuprins de un val de suferinţă. Dar îşi reveni, trase din buzunarul vestei o miniatură cu capac de aur, îl deschise şi mi-o puse sub nas: „Uite, ea e. Avea cinsprezece ani şi nu era încă femeie. Şi acum e fecioară, dacă nu mă înşel. I-am plătit domnului Isabey căruţa de poştă până la Reims şi înapoi, şederea acolo şi o sută de napoleoni de aur."

4

Era o feţişoară rotundă, proaspătă, cu ochii limpezi şi gura în accent circumflex, care îi da un aer grav, îndrăzneţ, poate îndurerat: pletele blonde, ondulate, două cozi groase împletite în cochilie. Mă uitai la miniatură, apoi la Maire şi din nou la opera lui Isabey, apoi iar la prietenul meu.

„Urcă, te rog", îmi zise şi urcă el însuşi, luă hăţurile, atinse cu vârful biciului spinările calului care pufăia şi plecarăm. Maire puse coada biciuştii lungi şi suple, după modă, în suport, lângă gheata lui dreaptă şi trase de hăţurile frumosului animal cu mâinile

înmănuşate, cu braţele întinse în stil englezesc. Vorbi, privind în faţă:

„Doamna Limercati iubeşte în mine pe cineva necunoscut mie. Ea crede că mă iubeşte, dar de fapt iubeşte o umbră, nu ştiu ce erou de roman care nu sunt eu. Şi un amant gol, cum n-o să mai fiu într-o zi. Dacă am fi trăit împreună, aş fi sfârşit prin a o dezamăgi într-o zi, ar fi deschis ochii şi m-ar fi văzut aşa cum sunt, nici frumos, nici erou, nici romanesc, nici spiritual. Poate şi ea m-ar fi dezamăgit, fiindcă e cu zece ani mai mare şi nu ştiu dacă o să îmbătrânească frumos, pe-acolo pe la ei nu prea e cazul.”

Tăceam, speriat puţin de această confidenţă prea intimă.

„ În ce mă priveşte, o cunosc aşa cum e şi o iubesc pe cea care e. Ea ar fi fost pasiunea vieţii mele. N-aş fi scutit-o de garnizoane, de berlinele umblând pe drumuri desfundate, de hanuri, de camarazii care nu prea seamănă cu oamenii din lumea ei, de glumele cazone şi poate de disputele cu camerista ei legate de cufere şi cutii pentru pălării. De fapt cum se cheamă când sunt din piele?”

Îi spusei cum se numesc, dar nu auzi.

„În vreme ce asta e nevasta mea. O să ne căsătorim la Saint-Remi, întru sfinţenie, cum vrea ea, neatinsă cum este, blândă cum o ştiu dinainte, puţin învechit cum sunt. Pe viaţă. Şi o să facem copii, o să-i creştem şi o să facem din ei oameni cumsecade. O să îmbătrânim în pace sufletească şi gingăşie a inimii. Nu-ţi povestesc din Jean-Jacques*, ci despre Reims şi moşia mea Givry, pe care am moştenită de la tata. Imediat ce plimbăreţul ăsta, nebunul va fi sfârşit şi cu restul lumii, plec din armată şi mă stabilesc la mine pe viaţă.”

Întoarse capul, mă privi şi zâmbi: „Ghicesc la ce te gândeşti. Natural, ştiu bine că vom pleca, încă putem muri toţi aşa cum suntem, eu printre primii. De-asta n-am vrut să mă însor înainte de a se face pace adevărată cu englezii.

- Nu vor face-o înainte de a ne strivi, observai eu sec.

- Da, da, ştiu toate astea. Nu vreau să procedez ca toţi nenorociţii de băieţi care s-au însurat şi şi-au lăsat femeile însărcinate, ca să cadă apoi în Egipt şi în Italia, în Austria şi în Prusia, mâine în Rusia. Mi-am făcut testamentul şi l-am încredinţat tatălui meu prezumtiv.

---

* Jean Jacques Rousseau (1712-1778) - autor al teoriei educaţiei prin revenirea la natură transpusă în eseuri (*Contractul social*) şi romane (*Noua Héloïsă*). (n.tr.)

Dacă mă duc, el va moşteni toate bunurile mele. Dacă ea se mărită şi face copii, ar fi bine. Dar acum nu vreau să mă însor deloc iar copii noştri, de-o fi să pier, să fie crescuţi nu se ştie cum de succesorul meu. Dacă mă însor, vreau să fie un lucru deplin.” Tuşi precum colonelul nostru în ziua aceea la Vicenza: „”Un lucru pur”, zise privind drept în faţă, pe deasupra urechilor calului care se mişcau spre a goni muştele.

„Un lucru perfect”, zise.

Tăceam, destul de consternat: ce sfidare arunca hazardului bietul meu prieten! În adâncul minţii lui, trebuie că era la fel de neliniştit ca şi mine, fiindcă începu să-l blesteme pe gâdele nostru. „ Omul ăsta pentru care nu contează moartea unui milion dintre semenii lui! Chiar el a spus asta, se pare, lui Metternich. Ar fi trebuit să-l pun s-o vadă pe mica ţărancă germană de lângă Hamburg: soldaţii noştri îi luaseră porcul de Crăciun, ea avusese naivitatea să fugă după ei ca să-l ia înapoi şi se întorsese fără porc, dar violată şi, când am văzut-o, era în şase luni. Placidă ca o vacă. Dar nu-s deloc animale. Noi suntem. Nu-s nici furnici pe care omul ăsta să le sacrifice cu sutele de mii fie anul bun sau rău, de mai bine de zece ani. Ce preferaţi domnilor, republică ori imperiu?”

Dădu calului o mică lovitură de bici, plesnind subţire, ceea ce-l făcu s-o ia la galop: Maire trase de hăţuri şi-l menţinu într-un pas potrivit. După aerul lui ruşinat ghicii că, de-ar fi putut, i-ar fi cerut iertare acestui biet animal care nu făcuse nimic. Ceea ce era cu totul remarcabil la un om obişnuit prin meserie, ca şi mine, să vadă cai agonizând, unii istoviţi şi ucişi în bătaie sub greutatea poverilor, alţii cu intestinele scoase de ghiulelele de tun. Maire, cum am spus şi mai înainte, era un om deosebit. Încă mai este.

5

Ferma Givry e la două leghe de Reims, sub formă de parc, care e mai curând un fel de pădure tăiată de două sau trei alei. Sunt acolo platani bătrâni, fagi, arţari. De la drum, o alee cu plopi duce la casă, însoţind cursul unui pârâu, ceea ce vrea să spună că nu e în linie dreaptă şi că sălciile se legănă deasupra apei. Casa stăpânului e nouă. Averea tatălui dispărut, cumpărător de bunuri naţionale pe când trăia şi nu rău speculant de grâu, dac-am priceput bine. O casă mare şi frumoasă, cu ferestre înalte, în piatră de Saint-

Maxence, cu faţada dinspre nord acoperită de iederă, cea dinspre sud de glicine. Sunt construcţii ale fermei, hambare, magazii, grajduri, o casă pentru servitori, o cuşcă. Şi un miros de bălegar şi de gunoi, cum e firesc, şi câinii stăpânului, ceea ce eu numesc câini adevăraţi.

Şi-a găsit paradisul, îmi spuneam venind cu căruţa de poştă, fiindcă unul din numeroasele avantaje ale acestei mici averi e să economiseşti diligenţa unde te sufoci ori îngheţi lângă nişte necunoscuţi, nu mereu aceia pe care ţi i-ai fi dorit. Şi-a găsit fericirea punct cu punct, exact cum a vrut-o. A obţinut prin concursul împrejurărilor şi cu ştiinţă ceea ce voia. Şi, de asemenea, printr-o favoare de necrezut a întâmplării. Fără să fie frumos, nici prea spiritual, nici de rang: neavând altceva decât mult caracter, e iubit de această femeie de neuitat, la care renunţă din înţelepciune şi generozitate, din dragoste pentru ea. Atâta cât cunosc întâmplarea, ea ar fi trebuit să-l pedepsească şi să-l facă să regrete amar aventura lui. Nicidecum: o alta, la fel de admirabilă, într-un gen complet opus, îl iubeşte şi i-o dovedeşte printr-o lungă aşteptare. Mi-a mărturisit că-i spusese tatălui său: „Dacă mi se întâmplă o nenorocire şi ea a trecut zadarnic de douăzeci de ani, nu te teme de nimic, îi las tot, va fi o moştenitoare bogată şi, frumoasă cum e, o bună partidă, bărbaţii se vor bate s-o aibă şi o să aibă de unde alege, ca şi dumneata.” Deci ea îl aşteaptă fiindcă îl iubeşte şi-l admiră. Este eroul ei, marele ei prieten, adolescent pe când ea era copilă. Nici un alt bărbat nu există pentru ea. Şi tatăl aşteaptă şi el, liniştit în ce priveşte viitorul fetei lui.

Întâmplarea ar fi putut să-i joace o festă lui Maire şi să-l facă să se însoare cu o fiinţă tânără spre a-l trimite să piară mizerabil la capătul celor o sută de zile, lăsând-o văduvă şi însărcinată cu un copil, idee care chiar pe el îl umplea de oroare. Dar deloc: întâmplarea îl ajută la rândul ei, Maire zace multă vreme bolnav, nu iese din spital decât spre a fi obligat să renunţe la uniformă. Ar fi putut să cadă aşa cum nici în glumă nu ne gândeam. Dar a scăpat. E adevărat că întâmplarea îi ajută pe oamenii înţelepţi şi hotărâţi. Maire se desparte de convoaiele în derută, taie câmpurile în două, o ia pe drumeaguri de ţară, se întoarce sănătos la el, leapădă uniforma şi arde în şemineul lui, la un mare foc de buşteni, dolmanul, colpacul, ghetele şi tot, împreună cu epoleţii de locotenent. Fiindcă avansarea nu-i făcută pentru un om ca el, cunoscut ca fiind greu de cap şi republican: nici sub marele om, nici

sub noul Ludovic cel Gros n-ar fi putut avansa căpitan. La fel eu, un libertin şi un indiferent, în trecere fie zis: sunt locotenent cu jumătate de soldă, dar nu-mi pasă, având mijloacele să mă evidenţiez ca frumosul Sériziat, ceea ce chiar fac, şi asta-mi face viaţa plăcută.

Maire îşi ia deci fracul şi se însoară cu iubita lui la Saint-Remi, dă un mare ospăţ de nuntă şi de atunci trăieşte la el, în vestă ţărănească, dar din postav fin, pantaloni din piele de căprioară şi ghetre. Când l-am văzut, mi-am spus că ar trebui cu adevărat să se lase pictat de Boilly. Dar când i-am văzut nevasta, mi-am schimbat părerea: mai degrabă de Isabey. Mai ales ea.

Era, este mereu, o femeie tânără şi împlinită cum rareori am văzut – dacă totuşi am văzut vreuna la fel, ceea ce nu cred. Frumoasă, dulce, serioasă, dar cu o tresărire de umor sănătos, de vivacitate şi chiar de haz de bună calitate. Cu spirit, citită şi cu bun simţ, un mare fond de înţelepciune înnăscută. Întru totul modestă şi burgheză virtuoasă. Aparent însărcinată. Înţeleaptă, bună ca o inimă, chiar şi cu faţa în formă de inimă, mai degrabă mamă de familie, apoi mai târziu bunică şi străbunică, o blândă mamă de trib, ca un pom încărcat de fructe. Fericirea fără umbre. Fericit bărbat! A meritat-o, mă gândeam coborând din trăsură şi văzându-i unul lângă altul pe peron.

Cel mai fericit moment din viaţa mea a fost această efuziune de prietenie afectuoasă pentru ei doi; o extraordinară mulţumire datorată lor şi pentru ei, ceea ce mă surprinse puternic chiar pe mine – cunoscându-mă de băiat bun, dar , cum tocmai zisei, indiferent, fiindcă am lăcomia curiozităţii mele nesătule de fiinţe şi de lucruri şi de orice frumuseţe, ceea ce e un fel de egoism, şi eu aşa sunt – încât avui un fel de ameţeală a spiritului, mă clătinai între treapta trăsurii şi sol, gata să cad.

Deja pe peron, un fel de umbră îmi trecu prin suflet şi stinse această lumină, această beatitudine, unică în viaţa mea de până acum şi pe care nu cred s-o mai încerc. Fiindcă o să mă cutreiere când o să-mi amintesc de momentul acesta şi va dispare pe dată, suflată de vânt. Şi eu am cunoscut fericirea, şi mai mult decât fericirea. Asta n-a durat decât patru paşi, între trăsură şi prima treaptă.

El avea ceva. Nu era fericit. Mă aşteptam să-l văd pe Maire înseninat, împăcat, în sfârşit, radiind: era ferm şi – nu ştiam ce să

zic: dur? Amar? Nu era asta. Bolnav? Era sănătos, solid, drept. Dar fără bucurie. Trist? Prea energic ca să fie. Era ceva...

Nici ea nu era veselă. Nu avui timpul să mă gândesc, trebui să intru, să urc, să urc şi să-mi deschid valizele, să mă spăl şi să mă schimb. Ştiu un lucru: casa asta, plină toată de ferestre, luminoasă şi aerisită, cu încăperile ei foarte înalte, îmi păru sumbră. Copacii mari şi frumoşi, auriţi şi înroşiţi de toamna târzie nu mă înveseliră, eram insensibil la această sărbătoare a culorilor dulci şi somptuoase. Câteva zile mai târziu, după un îngheţ nocturn şi o pală de vânt, toate frunzele căzuseră; copacii se vedeau dimineaţa prin geam, goi şi cenuşii în ceaţazorilor, sub o ploaie tristă şi persistentă ziua, funebră seara.

Sufrageria mi-ar fi plăcut, cu lambriurile lustruite, culoarea coniacului. Doamna Maire făcea conversaţie cu o veselie calmă şi amabilă. Vânatul care ni se servea fusese ucis de soţul ei, îmi povesti râzând: „Imaginaţi-vă că ieri seară mi-a spus să-l aştept, voia să iasă o clipă, iese de-adevăratelea luându-şi puşca sprijinită după uşa de la intrare. Îl aştept fără să mă prea gândesc ce poate face şi ocupată cu altceva, nu aud nimic şi uite-l că se întoarce cu iedul pe umeri, ţinându-l de copite, câte două în fiecare mână."

Râd politicos. Soţul abia dacă zâmbeşte.

Mai târziu, în salon, ea ieşi o clipă. Pe perete erau tapiserii: frunzişuri care le prelungeau în încăpere pe cele întomnate de afară. Eram aşezaţi în faţa şemineului, un foc ne lumina şi se mişca trosnind în el, îmi încălzeam paharul între palme şi mă uitam la foc prin lichior. Ar fi trebuit să fie pace şi fericire. Dar sufletul îmi era rece. Nu era nimic în el. Îmi era îngheţat. Totuşi, cu un ultim freamăt al acelui scurt extaz de prietenie pe care-l încercasem, făcui prostia – cum nu-mi era în fire – să zic:

„Fericirea.

- Da," răspunse Maire sec.

Dezorientat, mă afundai mai tare:

„Sunt fericit pentru tine, prietene.

Mulţumesc", zise Maire la fel de sec.

Din fericire se întoarse nevastă-sa şi vorbirăm despre altceva.

Vreme de câteva zile înainte de această noapte glacială şi vântoasă care dezgoli copacii, făcui mai bine cunoştinţa doamnei Maire şi căpătai pentru ea admiraţia exprimată mai sus, în schiţa de

portret care, mărturisesc, anticipează o cunoaştere căpătată mai târziu, dar pe care o presimţisem de la prima vedere.

Tristeţea cuplului, manifestă pe tăcute, îmi fu astfel şi mai de neînţeles. Ce putea ea să găsească de obiectat la el, ori el la ea? Îl înşelase? Posibil, dar, văzând-o aşa cum era, cu desăvârşire improbabil. Îi dăduse el una din acele boli care, în ciuda nedreptăţii termenului şi imparţialităţii nenorocirii, aş numi-o militară? Posibil şi asta, dar, ştiindu-l în cel mai înalt grad sensibil la astfel de responsabilităţi de orice fel, de negândit. Devenise el *babilano*, adică impotent, cum îi reproşa într-o zi la Vicenza, o femeie care-l iubea, între altele, fiindcă nu era impotent? Posibil, dar doamna Maire era însărcinată cu una din operele lui, evident, fiind incapabilă de trădare. Exista cu siguranţă un secret de alt fel, neaşteptat şi cu atât mai de nepătruns.

6

Într-o dimineaţă, în faţa ferestrei deschise a odăii mele de la etaj, mă rădeam, obicei de soldat, ca şi de călător fără valet. Aerul era rece, tonifiant, absolut nemişcat, vocile se auzeau de jos în sus, ba încă mai mult în acest colţ, din cauza dispunerii zidurilor. Astfel, la Saint-Paul din Londra, în galeria şoaptelor, se aud oamenii care murmură în partea opusă a cupolei.

Asemănător, dar mai puţin extraordinar, la *Teatro Palladiano* din Vicenza şi în alte săli de comedie sau de operă bine concepute. Nu sunt toate. Există şi printre arhitecţi măgari, ca oriunde. De altminteri, Maire şi nevasă-sa nici nu şuşoteau, vorbeau natural, între tare şi obişnuit, şi foarte paşnic.

„Doamnă, nu pot face altfel. Nu pot fi altul decât cel care sunt, zicea Maire.

- Nu vreau să fii, domnule, răspunse nevastă-sa. Te iubesc şi te-am iubit totdeauna aşa cum eşti. Te cunosc aşa de bine, că nici nu mă mai mir. Doar îţi spun că încep să ajung la capătul puterilor."

Înţepenisem, cu briciul în aer, după ce fusesem cât pe ce să mă tai la gât de uluire. Un bărbat mai galant ca mine şi-ar fi tăiat gâtul cu zgomot. De asemenea, unul mai prost ca mine şi mai puţin delicat. Fiindcă trebuia să-i scutesc de cruda sâcâială de a se şti ascultaţi. Chiar un pas îndărăt, care ar fi făcut să trosnească podeaua odăii mele, n-ar fi fost mai puţin jenant, pentru că ei nu

puteau şti ce auzisem. Trebuie să fi ieşit pe terasă şi continuau discuţia începută mai înainte. După o tăcere, Maire spuse.

„Şi eu sunt la capătul puterilor. Nu ştiu ce să fac. Orice ieşire care-mi vine în minte e la fel de neacceptat. Dar şi să continuăm ca până acum, e la fel."

Cu o voce schimbată, nevastă-sa îi propuse: „Şi dacă ai încerca să mă iubeşti?"

Avu un râs scurt şi amar:

„Te iubesc mai mult decât viaţa mea. M-am gândit de mi s-au aprins creierii. Ca să te menajez, m-am gândit să fac să se creadă că e un accident de vânătoare. Asta m-ar scoate din afacere pe mine, dar nu ţi-ar fi de nici un ajutor.

- Mulţumesc că te-ai gândit la mine", zise ea cu un râs scurt şi sec, încă şi mai amar ca al lui. „Mustrările tale de cuget pentru calea spre care m-ai împins au să-mi facă foarte bine pentru tot restul vieţii mele, începând cu perioada sarcinii. În clipa de faţă sunt nevinovată. O să fiu vinovată şi o să mă detest. Ori o să vreau să mă cred în continuare nevinovată şi să te urăsc pentru că m-ai părăsit făcându-mă vinovată pentru moartea ta şi să mă urăsc pentru că port în mine motivul nenorocirii mele şi a tale.

- M-am gândit la toate astea, zise el sec.

- Ar fi trebuit să te sinucizi de la început. Poate te-aş fi urmat. Atunci aş fi putut s-o fac. Acum nu mai pot. Acum vreau să trăiesc. Mi-e ruşine pentru asta, dar e o nevoie mai puternică decât mine. E atât de puternică, încât am nevoie ca tu să trăieşti cu mine. Te implor să trăieşti. Dar nu ca acum. Asta nu mai pot îndura. Iartă-mă, fiindcă şi prin asta sunt nevinovată. Sunt ca tine, n-aş putea fi altceva decât ceea ce sunt."

Săpunul mi se usca pe faţă, care devenea rece. Eram înspăimântat la gândul c-aş putea strănuta. Coborâi uşor braţul, ba chiar închisei uşurel briciul, de teama vreunui zgomot. Îmi amintii de zgomotul percutorului unei arme pe care-o armezi. Pe un fond de linişte se aude de departe şi poate costa viaţa cuiva.

„M-am gândit să mă sinucid de la început, draga mea, zise Maire chibzuit. Dar în ce postură te-ar fi lăsat asta? M-am gândit, de asemenea, că gestul meu putea să te facă să mă imiţi. Nu pot să te ucid, nici măcar în contrapartidă. Ar fi fost ca şi când te-aş fi omorât cu mâinile mele. Nu, orice ieşire e închisă de la început."

Tăcură o clipă. Ce-mi părea cel mai groaznic, era tonul lor reţinut şi de bun simţ. Ea zise cu un râs mic şi şovăielnic: „Prin urmare mă iubeşti?”

La vocea ei, ghicii că el ridica din umeri:

„Cum altfel? Îţi place să glumeşti. Te iubesc mai mult decât pe mine însumi.” Râse. „Îţi datorez viaţa, doamnă.”

Ea, tulburată: „Ce spui? Tu, mie?

- Da, eu, ţie. Fără tine n-aş mai fi viu. Dacă trăiesc încă, e din dragoste pentru tine.

- Sărmane prieten!

- Da, dar nu ştiu ce să fac mai departe.”

Ea, pe un alt ton, aproape cu ură: „Din compasiune pentru mine?”

Fu o tăcere destul de lungă. Ea reluă, încă şi mai muşcătoare: „Din milă?”

Din nou tăcere. Apoi, vocea lui Maire.

„Din acelaşi motiv pentru care tu vrei să trăieşti.”

Nu mai auzii nimic. Ea nu răspundea. Maire râse iarăşi, cu râsul acela puţin mâhnit, care-mi indica o ridicare din umeri.” Te iubesc cum aş iubi copilul nevinovat din pântecele tău. Tu eşti copilul meu, în inima mea, cum se zice. În trupul meu. În mine însumi, nu ştiu unde. Eşti aici, înăuntrul meu, mă gândesc atât de puţin să te smulg de acolo, pe cât te gândeşti tu să avortezi.”

Încă o tăcere. Ea zise: „M-am gândit la asta, poate m-ar ucide.

- Am simţit şi asta. Dar nu acum, nu-i aşa?” răspunse el cu multă blândeţe.

Ea suspină şi gemu: „Ai milă de mine, domnule.

- Simt mai mult decât milă, te iubesc, doamnă. Te iubesc, suflete.”

O ultimă tăcere.

„Atunci, de ce? Cum să continuăm? Nu putem continua aşa. Fie-ţi milă de mine”, gemu ea şi adăugă după o clipă: „Ai milă de tine însuţi. Te implor.”

El răspunse, şi de data asta simţii în vocea lui un zâmbet întristat: „Ah, cât eşti de înţeleaptă! Cât de perspicace!” Apoi, pe alt ton: „Acolo de unde vin eu, a fost uitată mila, mai întâi pentru alţii, apoi pentru tine însuţi. Nu, nu, nu din milă, ci din dragoste o să găsesc o ieşire. Dacă există cumva vreuna.”

După o clipă, ea spuse cu o voce de fetiţă. „Asta înseamnă că eşti înţelept. Foarte înţelept.”

Avu din nou un zâmbet în voce, dar liber, aproape vesel: „Sunt înţelept fiindcă îl văd pe Martin ieşind din magazie. Sper că vocile noastre nu se aud aşa departe. Nu, nu te teme. De altfel, n-ar pricepe nimic. Ochiul stăpânului îngraşă vitele, dacă-mi amintesc bine proverbul.”

Mă retrăsei în odaie şi mă aşezai pe pat. Mi se muiaseră picioarele, tot săpunul mi se uscase pe faţă. Când îmi trecu sfârşeala, mă ridicai şi mă dusei să mă spăl pe faţă şi să mă săpunesc din nou, dar, când apropiai briciul, mâna îmi tremura aşa de tare, că renunţai, mă ştersei şi–mi făcui toaleta lăsând ţepii bărbii să dea fizionomiei mele efectul cel mai ciudat. Închisei fără zgomot fereastra, coborâi, îl găsii pe Maire şi-i spusei că băusem prea mult în seara precedentă. Nu mai aveam mâna sigură, putea să mi-l împrumute pe valetul lui? Zâmbi, morocănos, dar cumsecade. Prietene, oamenii mei au mâinile muncite; eu mă rad singur. Dacă vrei, te rad şi pe tine.”

Strigai de plăcere şi sfârşii prin a accepta, jurând pe ce-aveam mai sfânt că pe viitor aveam să fiu mai cu grijă la ce beam seara, ca să am mâna sigură dimineaţa. Îl lăsai să mă radă, felicitându-mă pentru că închisesem fereastra şi gândindu-mă că, dacă el ar fi ştiut ce ştiam, s-ar fi simţit îndemnat să treacă peste gâtlejul meu cu briciul. Dar, la urma urmei, ce ştiam? Încă nu deţineam cheia secretului lor.

7

La dejun şi la prânz, doamna Maire se uită la bărbatul ei pe furiş, ca vrăjită. El rămânea neschimbat, tăcut, morocănos. Dimineaţa asta m-a intrigat tare de tot. La prânz m-a uluit aşa de mult, încât m-am surprins uitându-mă la el cu aceeaşi fascinaţie, şi Dumnezeu ştie că n-avea nimic fascinant: un fermier bogat, ar trebui mai degrabă spus un proprietar care-şi valorifica bunurile, fost ofiţer al Ăluia, cum se zicea acum, cu jumătate de soldă şi nimic mai mult; adică nu mare lucru. Şi totuşi, îl priveam cum priveşte o pasăre şarpele, care nu era el, săracul om. Dar între cele două mese m-a dus să fac o plimbare prin pădure. Şi acum simţeam în mine privirea doamnei Maire, uluită şi tulburată, şi mă făceam că nu-i observ intenţia: voiam s-o fac să mă admire. De altfel, eşti mai mult decât pierdut când îi vezi pe alţii pierduţi în faţa ta, ca dovadă

succesul celui despre care unora le place să-i spună, în aceste vremuri, Uzurpatorul.

Într-adevăr, după dejun mi-a propus o plimbare.

„Ce zici de-o puşcă? Totdeauna dăm de vânat care zburdă. N-o să tragem în sturzi. Pune-ţi cartuşele astea în buzunar, te rog. Nu avem alice.” Mă scuzai o clipă, mă dusei la etaj, îmi pusei nişte pantaloni de postav şi o vestă de vânătoare, îmi butonai ghetrele pe pantofi, îmi înfundai pe cap o caschetă neagră cu vizieră şi coborâi punându-mi mănuşile, deşi trebuie să ţi le scoţi ca să încarci şi să tragi, dar mereu am avut mâinile reci.

După vreu sfert de ceas de mers în tăcere, în sfârşit Maire vorbi: „Mă bucur că ai venit. – Da' eu! – Taci, eşti tu de tras pe sfoară? Mă cunoşti prea bine.”

Tăcere. Trosnetul crengilor şi foşnetul frunzelor moarte sub paşii noştri.

„Vezi ce se petrece aici.”

Îmi dreg vocea:

„Văd, da' nu pricep.”

Da, ai dreptate. Ei, bine, sunt nenorocit ca un bolovan şi sărmana mea nevestică la fel ca mine. În alt chip, dar la fel de rău. Poate mai rău. Cine poate măsura?”

Iar zgomot de crengi uscate, frunze moarte sub paşii noştri.

„ E cât se poate de simplu. Trăia cu părinţii, cu fraţii şi surorile ei aici, departe de... în sfârşit, n-are importanţă, o să uiţi tot ce-ţi spun. Ca un confesor. Scuză-mă că nu te privesc, mi-e prea ruşine.”

Câţiva paşi în tăcere. Reia:

„Eşti singurul meu prieten, singurul prieten adevărat. Te-am judecat şi te-am cântărit. Altminteri, când mi-ai scris că voiai să vii să mă vezi, ţi-aş fi răspuns că nu te putem primi acum, dată fiind sarcina nevesti-mi. Nimic mai uşor ca asta.”

Făcurăm, în tăcere, încă o bucată de drum. Frunze pluteau prin aer şi cădeau fără zgomot. Se auzea doar zgomotul paşilor noştri şi simţeam doar mirosul răcoros al pădurii şi al frunzelor ude care începeau să putrezească.

„Totul e cât se poate de simplu. A fost aici un cantonament: ruşi ori cazaci, ori calmuci, n-am vrut să ştiu. Au violat-o. Unul, sau zece, sau douăzeci. După cum îi ştiu, trebuie să fi fost mai mulţi.”

Vocea i se strangulă, se sparse. Reluă, răguşit:

„Tuşesc ca bietul nostru colonel la Vicenza, când m-am dat eu viteaz, îţi aminteşti? Şi din acelaşi motiv. Domnilor, vreţi să-l facem...pe cetăţeanul Prim Consul, da sau nu? El a făcut ... pe noi şi pe urmă a făcut...pe toată Europa şi apoi străinii ni l-au livrat pachet. Toate armatele fac de-astea, a noastră ca şi celelalte, dar măcar barbarii ăia, sper că destinul va scuti sărmana Franţă să le mai vadă o dată fundul. Ori mai degrabă pântecele", adăugă el cu amărăciune.

„S-a întâmplat în Champagne, în Artois, puţin cam peste tot pe unde au trecut. Mai întâi băutura, repede, *bistro, bistro*, apoi femeile în fânul din grajd. Cunosc cel puţin o familie în colţişorul nostru în care femeia aşteaptă să nască un mic calmuc. Ori rus, ori cazac. Dar Germania nu-i plină de bastarzi francezi, copii ai violului? Nu de asta mă plâng, e la modă, destinul e orb, cui să reproşezi? Mă minunez de oamenii pioşi ca nevastă-mea: cum dracu' mai pot crede în Dumnezeu?"

Se opri dând din cap cu o imensă dezolare. Apoi mă privi direct în faţă, cu un zâmbet rugător.

„Mă mir că nu roşesc în faţa ta, zise.

- Ştii că sunt prietenul tău. Ţin la tine. Te iubesc din toată inima, pe nevastă-ta la fel, din toată inima. Spune-mi ce vrei de la mine şi o s-o fac."

Mă privi lung.

„Nu ţi-ai încărcat puşca."

Stai. Putem să ne încărcăm armele amândoi, eu o să trag o lovitură în aer şi o să te rog să-mi tragi una în piept. Ai s-o faci?"

Rămăsei mut o vreme. Apoi scosei un cartuş din buzunar.

„Dacă vrei cu adevărat..."

Râse, mişcat. „Eşti chiar tu. Nu, nu vreau. Ar fi cea mai bună ieşire fiindcă suntem cunoscuţi ca prieteni şi nu se poate închipui între noi nici un motiv pentru care tu să mă omori. Nici măcar nevastă-mea, fiindcă ea ar ghici şi chiar dacă, după asta, ai vrea-o, ea n-o să te vrea niciodată. Nu, prietene, azi n-o să tragem nici un foc. Nici măcar vânatul cel mai uşor, omul. Încă şi mai uşor: un prieten. Cel mai uşor. Un prieten care te imploră să-l scuteşti de suferinţe."

Îmi atinse braţul şi porni din nou. Păşii pe urmele lui, punând cartuşul la loc în buzunarul vestei şi mulţumind lui Dumnezeu, în care nu cred absolut deloc, că m-a scutit de această probă. Am

văzut prea multe din astea, camarazi grav răniţi care-ţi cereau să-i ucizi ca o ultimă milostenie.

„ Un nebun de geniu face război cu vreun prost, amândoi pun în mişcare două sute de mii de dobitoci cărora le e frică de plutonul de execuţie ori de frânghie şi milioane de alţi nenorociţi de dobitoci speriaţi de frânghie ori de ghilotină sunt ruinaţi, dezonoraţi, femeile şi fetele lor sunt violate şi clopotele sună din răsputeri a victorie, zise Maire.

„Şi în mii de case de fermă ori de oraş, unul, sau zece, sau douăzeci de dobitoci violează o femeie măritată ori o fată care nu vrea, o bătrână, ori o fetiţă, toate nevinovate şi fără apărare, poate sub ochii bărbaţilor lor, ai fraţilor, fiilor sau taţilor. Aşa e jocul, aşa se joacă, atâta vreme cât vor fi oameni pe pământ. Să nu mai vorbim. Am înţeles. Nici măcar nu mă revolt. Să nu mai vorbim. Acum despre dilema mea. Ea a fost ca nebună, s-a prostit, şi-a revenit puţin câte puţin. Tatăl ei mi-a povestit totul, cinstit. E un ţăran francez. Ţăran cuprins, chiar mare proprietar, dar ţăran. Îi cunoşti pe nenorociţii noştri de ţărani, vicleni şi prefăcuţi până la măduvă, fiindcă altminteri ar sfârşi-o prin a crăpa, milogi, în şanţurile de pe drum. ‚Nu te oblig să-ţi ţii făgăduiala, locotenente.' Bineînţeles că i-am spus: , Glumeşti, tată Untel, îmi ţin făgăduiala şi fata ta încă şi mai şi.' Am făcut-o ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, oamenii tac. Nu ticăloşii, dar ceilalţi. Nefericiţii ăştia sunt creştini, poate şi eu sunt, fără să ştiu şi contra voinţei mele. Ţine, vrei o ţigară? Tu m-ai învăţat să fumez."

Îmi întindea o pungă deschisă – o pungă din marochin castaniu, montat în metal, care nu i-ar fi displăcut prietenului meu Sériziat – îmi scosei mănuşile, luai o ţigară, luă şi el una, neglijent, aprinse chibritul şi-mi dădu un foc. În pădure se auzi un fel de agitaţie. Tocmai ţâşnise un cerb. Se opri fascinat după trei salturi, cu urechile ciulite spre noi, mirosind omul şi, surprins, fumul tutunului.

„Nu fi îngrijorat din pricina lui, nu-mi place să fac rău nimănui, nici măcar unui animal. Îi dispreţuiesc pe oamenii care-ţi spun:‚Dacă faci revoluţie, ori război, ori pleci la vânătoare, nu trebuie să ai stomacul slab. Nu faci omletă fără să spargi ouăle.' Şi alte prostii de acelaşi gen. Cred că am stomacul la fel de rezistent ca al lor şi aş fi vrut să-i văd la Eylau. Să nu mai vorbim. Spune-mi, prietene, singurul meu prieten, ce trebuie să fac? O iubesc. Inima mi se face bucăţi de dragoste şi de milă. Dar nu pot s-o ating. Mi se face piele găinii, trupul îmi îngheaţă, mă dau îndărăt doar la gândul că..."

Îmi întoarse spatele, se depărtă, se întoarse, cu ochii plecaţi. Mă uitai în altă parte, fumând. Îl auzii mergând după zgomotul paşilor printre crengi şi frunze. Îmi zise, nu-l priveam: „Sper măcar că nenorocitul de copil o să crape de mic. Dar el nu mi-a făcut nimic. E nevinovat. Ea e nevinovată. E nevasta mea, copila mea, femeia mea. Chiar dacă era a altuia, ai văzut-o: ar merita atenţie, afecţiune şi respect. Chiar şi sălbaticii ăia sunt nevinovaţi în felul lor. Prin prostie, necioplealǎ, brutalitate. Sunt nişte bieţi barbari. I-aş omorî până când mi-ar cădea mâinile de oboseală, dar la ce-ar duce asta?

Pe vinovaţi nu i-aş ajunge niciodată. Deci nu mă mai gândesc la ei, ci la nevastă-mea şi la mine. Ce să fac?"

Fie ca soarta să ne scutească necazuri ca ăsta. Pe mine şi pe oricine. Necunoscând răspunsul, tăceam.

„O să-l cresc pe copilul ăsta străin ca şi când ar fi al meu. Dar o să aibă el fraţi şi surori? Vreau să zic de la mine? O să-mi pot eu atinge nevasta? Şi, după câteva luni ori câţiva ani de viaţă cu mine în felul în care trăim acum, o să vrea ea să se mai lase atinsă? Fiindcă ce ştiu eu acuma e că nu pot face altceva decât s-o iubesc. Dar ea n-o să se simtă jignită prea multă vreme şi prea crud? N-o s-o sfârşească prin a mă urî? Ori mai rău: prin a se răci şi a nu simţi pentru mine nici dragoste, nici ură, ci doar o depărare nemiloasă? Fiindcă i-am făcut prea mult rău, prea multă vreme, ei, nevinovata?"

De data asta mă întorsei către el. Faţa i se acoperise de broboane mari de sudoare şi şedea aşa, cu aerul buimac, cu puşca sub braţul stâng şi cu ţigara neaprinsă între degetele mâinii drepte. Mă răsucii pe jumătate şi privii luminişul din faţa noastră. Cerbul dispăruse.

„Nu-ţi pot spune decât un lucru." Vorbeam în direcţia luminişului.

„Te iubeşte. E femeia ta, n-o să găseşti niciodată alta. Vreau să zic mai bună. Nu zic una mai puţin demnă de tine. Zic: a ta, unica. Las-o să poarte copilul ăsta fără noroc, încearcă să nu-l urăşti şi sper că nici ea nu te va urî, fiindcă asta e posibil. Ai răbdare. Aşteptaţi. Cu timpul, o să vedeţi. Ai aşteptat ani întregi, şi ea la fel. Ce înseamnă câteva luni ori un an, doi în plus?

Şi acum, dacă vrei, zic să ne întoarcem. Nu ştiu ce mi-ai spus. Am uitat. Să nu mai vorbim despre asta, decât dacă ţii cu orice chip. Atunci, ştii că sunt prietenul tău, te ascult. Dar sper că n-o să fie nevoie. Vrei să aprinzi bricheta? Mi s-a stins ţigara , iar tu ai uitat să ţi-o aprinzi pe-a ta.

Mă privea ca trezit dintr-un vis, ca şi când m-ar fi văzut pentru prima oară. Mă făcui că nu bag de seamă şi aşteptai ostentativ. Aprinse bricheta, făcu focul mic, mi-l oferi. Îmi făcui de lucru cu aprinsul ţigării.

„Şi tu?”

Făcu la fel, ascultător.

„Maire, prietene, o să plăteşti amendă pentru nu ştiu ce confidenţe încâlcite pe care tocmai mi le-ai făcut şi din care nu pricep o iotă, ceea ce mă face să le uit până la ultimul cuvinţel. Drept plată, ai să mă adăposteşti până se vor sfârşi cele două săptămâni pentru care m-am anunţat. Cu atât mai rău pentru tine şi pentru buna ta nevastă, o să-mi fac simţită prezenţa, va trebui să mă suportaţi. Am desene de făcut cu pivniţa ta, cu dulăpiorul pentru provizii şi punga ta pentru ţigări. Doamna Maire o să mă rabde, o iubesc şi o admir prea mult, femeile nu se înşeală în privinţa asta, prea sunt sensibile la aşa ceva. Ei, ne întoarcem acasă?”

Se însera. O siluetă distinctă ne aştepta în penumbra odăii de la intrare, la piciorul scării. Era ea, cu mijlocul puţin deformat, deşi cordonul se purta sus, sub sâni.

„Doamnă, vedeţi doi vânători întorşi fără vânat, declarai eu emfatic. Din fericire, soţul dumneavoastră pretindea că mă duce doar la plimbare. Ei bine, plimbare a şi fost şi nimic mai mult. Un cerb ne-a văzut, ne-a judecat, a priceput că eu nu-s decât un parizian şi ca urmare ne-a arătat dosul lui cu blazon alb. Nici măcar un parizian n-ar trage într-un cerb de la spate, dacă-mi iertaţi cuvântul.”

Ea râse, şovăielnică, ochii umblându-i de la mine la bărbatul ei şi de la el la mine. Cum el zâmbi, ea se lumină. La masă, cum tocmai ziceam, se uita la el ca şi cum ar fi fost o sfântă relicvă de provenienţă nouă, adică nou descoperită, fiindcă nu se mai învaţă destulă latină astăzi ca să ştim ce vrea să zică a vorbi.

8

M-am ţinut bine până la sfârşit. În schimb, am băut mult. Am făcut-o să râdă pe doamna Maire. I-am spus: „ Atenţie la starea dumitale, doamnă! Vreau să-ţi fac sânge bun, ba chiar ăsta e scopul meu, dar n-aş vrea pentru nimic în lume să aveţi vreo neplăcere cât de mică!” Le-am băut vinul, coniacul şi lichiorurile lor din insule, printre care lichiorul nu ştiu cărei doamne şi am fumat

ţigările cumsecadelui de Maire, care mă contempla gânditor. Le-am declamat în faţa focului care ardea în cămin versuri din La Fontaine:

„*Ce preţuiesc la Reims, nu e oraşul.*
El cinstea şi podoaba Franţei este
Prin Sfânta Sticlă, vinul bun şi peste
Toate, făpturi plăcute-n el îşi au sălaşul."

Ca să existe rimă, trebuie să pronunţi *peste* puţin separat de *toate*, dar altminteri poetul are meritul că a trăit înainte de Dom Pérignon. „Să fim cinstiţi: vinul ăsta era o minune chiar înainte de a fi aşa de ager. O, ce cuvânt sprinten, fiindcă ager înseamnă să faci puţin zgomot, dar să străluceşti din plin", strigai cu picioarele pe suportul căminului. Şi soţii râdeau din toată inima de bufoneriile mele.

„Duceţi-mă să văd femeile din Reims, trebuie să le văd, chiar dacă cea mai frumoasă e pe mâini bune la Givry. Mareşalul d'Erlon, ca să nu zicem în chip burghez Drouet, şi mareşala lui, primesc în vizită? Maire, fratele meu, paharul meu e gol. Dă-mi te rog o picătură. Şi trăiască cel mai alb dintre vinuri, trăiască cel de Epernay, de Ay şi celelalte, nu există pe lume decât Reims. Totuşi, Maire, nu lăsa perla, diamantul, bijuteria pe care-o văd aici. Beau în sănătatea dumitale, doamnă, să poţi avea zece fii şi fiice, o sută de nepoţi şi strănepoţi în proporţie cu ei, nu-mi cereţi să socotesc acuma. Maire, fiule, dacă eram eu omul să mă însor şi fata n-ar fi vrut, ţi-aş fi luat-o pe a ta, m-aş târî în genunchi la picioruşele ei."

Râdeau. Îi înveseleam. Am făcut-o pe bufonul, eu, om de spirit, din dragoste pentru ei. Mai întâi pentru prietenul meu Maire; acum, fiindcă o cunoşteam, şi pentru nevastă-sa. Le-am desenat palate şi biserici după Palladio. Le-am explicat, folosindu-mă de cărbune, ce însemna stilul gigantesc inventat, e-adevărat, de Michelangelo, dar dezvoltat de iubitul meu arhitect din Vicenza.

Le-am spus despre Londra şi le-am cântat bucăţi din *Iulius Caesar* de Haendel la clavecinul căruia îi lipseau clape: şi le-am cântat ariete ori arii lungi, mai bine ori mai prost, fiindcă se putea spune, cel puţin corect, că eram beat.

I-am distras cât am putut de la dilema lor întunecată. În faţa ferestrelor arborii deveniră negri şi apoi gri într-o singură noapte. Întârziam, implacabil. Dacă vă trebuie dragoste, vă dau eu.

Sigur că mi-au făcut pe plac şi, în afară de vizitele în oraş, din care nu m-am ales cu mare lucru, m-au pus în caleaşcă şi m-au dus la benedictini, la Saint-Thierry, lângă Reims. Maire e fermier,

dar are caleaşcă. Doamna Maire se duse să se roage într-o galerie a vechii mânăstiri, în parte sluţită şi dărâmată. Se aşeză în genunchi în faţa nu ştiu cărui altar ciuntit ori vreun alt bloc de piatră sculptat cu frunze de acant. O contemplai o clipă cu întristare, mica pocăită cu rochie de mătase bleu, cu pliseuri mari, cu o coamă blondă şi încreţită sub pălăria la modă, răsfrântă la spate şi săltată în faţă, cu panglici sub bărbia ei rotundă. O, sărmanul copil!

Maire mă luă de braţ şi ieşirăm, însoţiţi de o soră înveşmântată în pânză grosolană de in gri şi cu nasul roşu. Bunele măicuţe au acolo nişte copaci minunaţi. Regretam că nu-mi luasem hârtie şi cărbune. De pe înălţimea colinei aveam o perspectivă uriaşă. Era câmpie cât vezi cu ochii, un orizont îndepărtat şi, în mijloc, ca un alb neclar, capitala provinciei. Dragii noştri membri ai Convenţiei s-au distrat forfecând frumoasa ţară a Franţei într-o sută de zdrenţe mici de arlechin cu numele date după râuri. Ţin la numele vechilor provincii, în care le recunosc pe ale vechilor populaţii despre care am învăţat în *Gallia omnis divisa est*.*

„Soră, abaţia domniilor voastre îmi pare a fi un pic ştirbită, ca pălăria pe care o poartă aşa mândru prietenul meu Sériziat. Îi lipseşte cumva o aripă? Ce i s-a întâmplat? Vreun incendiu?"

Ea zâmbi cu o politeţe franţuzească, pe care eu o bănuiesc a fi creştină, gând tulburător pentru mine, fiindcă ce fiinţă născută într-o familie bună nu crede în preoţi şi-n Fiinţa Supremă, oricare ar fi ea, mai ales văzând o construcţie frumoasă ca aceea? Prietenul Maire nu mă asculta: cu mâinile la spate, pe poalele veşmântului, admira peisajul, fără îndoială fără să-l vadă. Departe, la capătul unei linii drepte şi albe, care era o alee, ca o pată luminoasă şi cenuşie, era oraşul şi, în mijlocul lui, exact în prelungirea acestui drum nemaivăzut, ca tras cu linia, era ceva alb, catedrala cu turnurile ei fără săgeţi.

„Adevărat, domnule, nu mai avem decât o aripă. Cealaltă chiar Monseniorul a pus să fie dărâmată. Data de pe vremea sfântului Ludovic. Monseniorul a vrut să elibereze privirea către acest orizont fără sfârşit, şi îi plăcea să meargă în trăsură de aici până la catedrală, fără cel mai mic ocol.

- Are simţul geometriei, episcopul vostru, e răul franţuzesc, mai rău ca cel napoletan, fiindcă te orbeşte.

---

* Vezi nota de la p. 93.

- O, domnule, nu-i vorba de actualul episcop, e vorba de penultimul predecesor”, zise călugăriţa.

Maire se întoarse pe jumătate: „Cum se numea? Cred că-mi aduc aminte numele lui. Şi către mine: - O să-ţi vină să râzi.”

Ea râdea, puţin stânjenită.

„Da, domnule, aveţi o memorie bună, era chiar domnul de Talleyrand.”

Pufnii în râs, într-adevăr, dar neîncrezător:

„Ce? Ăla? Regicidul? Dar era episcop de Autun!”

- Nu el, domnule. Fratele lui, cred, ori mai degrabă unchiul, zise buna călugăriţă.

- Strămoşul lor i-a spus lui Hugues Capet: „Cine te-a făcut rege?” Actualul duce de Bénévent i-ar putea zice corsicanului: „Cine te-a făcut stăpân pe insula Elba?” Între ei doi, există monseniorul care a dărâmat o biată aripă a frumoasei abaţii bătrâne. Aceşti conţi de Périgord se disting prin simţul umilinţei, zise Maire fără nici o urmă de simpatie. – A, uite-o pe nevastă-mea.”

Nu mă dădeam în vânt nici după orgoliul şefilor, nici după prostia naţiilor: la ce bun să sondezi aceste abisuri fără capăt? Dar îmi plăcea să-l înţeleg, îmi ziceam uitându-mă întristat, pe Maire, care-i da braţul nevesti-si în vreme ce ea îşi punea mâna mică pe braţul lui, uitând, evident, mult mai uşor de relaţia cu Fiinţa Supremă decât de mârşăvia oamenilor. Ceea ce aş fi vrut să înţeleg era asta: cum de am avut eu acel extaz al prieteniei, care mi-a dat cea mai mare bucurie din viaţă, văzându-i cum mă aşteptau pe peronul casei lor. Iar această culme a sensibilităţii mele dispăru după numai o clipă şi nu mă mai aştept să se ivească într-o zi. Pe de altă parte, fusese acest alt moment, în pădurea de la Givry, când am simţit că puteam, poate, să-mi salvez prietenul, măcar să-l ajut să se salveze, şi nevastă-sa odată cu el. Cum se face că atunci n-am simţit nimic şi nu simt încă nimic? Ba da, totuşi: un fel de seninătate, de mulţumire a inimii, de bunătate activă. Suntem deci, în ciuda a ceea ce spun filosofii, altceva decât o maşină sensibilă? Nerozi ca domnul La Mettrie, dobitoci ca domnii *Oarecare*: oare există în noi un spirit, ceva care să poată fi numit astfel, precum faimosul Duh Sfânt, pe care l-aş admite la fel de puţin pre cât mi-aş da singur un picior în fund? E foarte, foarte neliniştitor. Şi uite-i, unul lângă altul, purtători ai nenorocitului lor de destin dinainte şi al celui care avea să urmeze. Pe care şi-l vor face. De care vor fi făcuţi. Ce vor deveni el şi ea? Va trebui să urmăresc istoria lor,

care-mi inspiră o curiozitate profundă şi cea mai surprinzătoare milă.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

APĂRAREA ELASTICĂ

Mă numesc Catherine, „Devèze soţia”, cum zic după starea civilă judecătorii şi agenţii de poliţie. Dar eu nu sunt Devèze soţia, sunt eu însămi. Eu, întreagă, aşa cum mă vedeţi, sunt nevasta lui Albert Devèze: şi el, întreg, aşa cum e, e bărbatul meu. După lege, şi el ar putea purta numele meu. Ba chiar nici n-am avea nevoie să fim căsătoriţi la primărie. Ar fi acelaşi lucru. Eu sunt a lui, el e al meu, aşezat, pe de-a-n-tregul. Suntem soţi. Suntem prieteni. Amândoi suntem învăţători la aceeaşi şcoală. Ne iubim meseria, cea mai frumoasă din lume: să formezi cetăţeni. Iubim copiii şi am vrea să-i avem pe-ai noştri, ieşiţi din noi doi, să-i creştem, să facem din ei cetăţeni, să-i facem în stare să-şi trăiască viaţa inteligent, în respectul celuilalt.

Suntem tineri, făcuţi spre a fi fericiţi. Am avut câteva luni de fericire de care acum ne aducem aminte. Cu cât se depărtează în timp, cu atâta ne dăm seama cât de mare şi întreagă a fost. Cu toată modestia şi simplitatea: o fericire perfectă. Nu există una mai mare. În orice caz, nu mi-aş putea închipui una mai mare.

„S-a terminat, nevestico, zise Albert. E un simplu calcul al probabilităţilor. Chestie de statistică. Uite, vreau să-ţi demonstrez.”

Se ridică de la masă şi se duce la biroul lui. Avem fiecare câte unul, desperecheate, cumpărate de ocazie, două birouri frumoase, cilindrice, cu furnirul acaju, puţin zgâriate, dar întreţinute de mine, fiindcă am mâini pricepute, sunt fată de ebenist. Le-am lustruit cu ceară, o plăcere să le priveşti. Aş zice că sunt mobile de familie. Albert ia o foaie de hârtie cu pătrăţele şi un creion şi vine să se aşeze la masa din micul nostru salon-cabinet din odaia de lucru–sufragerie.

Tocmai mâncăm. I-am pregătit cu grijă o cină cu farfurioare migălite, adevărate opere de artă. Îmi place să fac bucătărie, fiindcă tot ce fac îmi place să fie bine făcut. Trebuie să fie un lucru împlinit. Şi-apoi, îmi hrănesc bărbatul. Şi toată migala e şi pentru că vreau să ştiu să-mi hrănesc într-o bună zi copiii.

După ce am mâncat împreună şi am terminat sticla cu vinul roşu şi bun, am golit masa, am lăsat vasele în chiuvetă şi m-am întors la masă. E acoperită cu o faţă de masă mare, croşetată de mine, cu franjuri lungi. Deasupra, lampa, cu un abajur roz, cu franjuri vişinii. Flacăra gazului arde liniştit. Căldura bucătăriei încălzeşte încă salonul: am lăsat uşa întredeschisă, un miros plăcut de friptură pluteşte prin aer. Într-un ceas ori două o să fie rece. Mirosul rece al bucătăriei n-o să mai fie aşa plăcut. Dar noi o să fim în pat. Mâine dimineaţă, înainte să se lumineze, o să spăl vesela şi va trebui să aerisesc. O să ne spălăm cu apă aproape îngheţată, o să pun apa la încălzit pentru ras şi pentru făcut cafeaua.

Se aşează deci şi începe să alinieze cifrele. Îmi dă să citesc. Mă fac că le studiez; de fapt îl privesc. Mi se pare frumos. A fost întotdeauna, dar avea şi un zâmbet fermecător. Un zâmbet mic, serios. Acum nu-l mai are.

„ E de necrezut ce cantitate de metal şi de explozivi au irosit ca să omoare un singur om, îmi spune. Am vorbit cu artileriştii şi am văzut găurile de obuz în spate, câmpuri întregi absolut acoperite de obuze stocate, până la înălţimea umărului – nu mai sus – nu le-ar putea manevra. Ei bine, împarte cantităţile de muniţii la procentul de lovituri care şi-au atins ţinta şi la numărul de soldaţi din prima linie înmulţit cu numărul de zile de luptă şi-ai să vezi că şansele de a scăpa scad regulat.”

Apropii oala cu tutun şi caietul cu foiţe de ţigară; fac o ţigaretă pentru el şi una pentru mine. Am degetele subţiri şi foarte drepte. Scapăr un băţ de chibrit şi-i dau un foc. Mă ridic, mă duc să iau de pe bufet sticla de calvados şi un pahar.

Asta fiindcă nu vreau să mă gândesc. Dar trebuie să mă gândesc.

„ Sunt prea multe probabilităţi ca, de data asta, să nu mă mai întorc, zice Albert. Ori să mă întorc mutilat. Nu ştiu dacă aş vrea să supravieţuiesc. Ciung, şchiop, încă ar mai merge. Dar se poate şi mai rău.

- Nu-mi mai spune. M-am gândit la asta. Întoarce-te, chiar mutilat. O să fii totdeauna bărbatul meu. O să te iubesc mereu.

- N-ai văzut tipi cu faţa arsă, desfigurată, dislocată, care nu mai seamănă cu fiinţele omeneşti. Soldaţii le spun mutre stâlcite. Sunt mai rău decât stâlcite.

- N-are a face. Întoarce-te, asta-i tot. Nu-ţi cer mai mult.

Îmi ceri destul, dragă. E contra oricărei probabilităţi. E deja o minune că am supravieţuit până acum.”

Îşi goleşte calvadosul şi pune la loc paharul, pe masă.

„Eh! Poate c-am avut noroc. Un braţ mai puţin n-ar însemna nimic. Un picior lipsă, ar fi un necaz. Câteva degete, o mână, nici nu îndrăznesc să mă gândesc la aşa ceva. Sunt indivizi care nu pot rezista şi se automutilează.”

Mă uit întrebător. Albert dă uşor din cap, cu sprâncenele ridicate, şi ridică din umeri.

„Bieţii nenorociţi, zice. Bineînţeles. Toată lumea îşi face datoria, nemţii la fel. Plutonul de execuţie serveşte şi el la ceva. Unul la o sută, unul la o mie. Restul e datoria. Patria. Opera învăţătorilor, aici de faţă.”

Cea a înaintaşilor noştri. Elevii noştri nu vor avea vârsta decât după război, chiar dacă va dura încă vreo câţiva ani.

Îmi sting mucul de ţigară şi mă aşez lângă Albert, foarte aproape. Îmi pun mâna pe coapsa lui şi i-o frec cu blândeţe. Mi se face cald. La fel şi lui.

„Ai dreptate, drăguţa mea. Atâta vreme cât le am, picioarele astea, trebuie să le folosim. Haide iubito, înainte marş! Suntem vii amândoi. Hai la nani!”

Ne iubim cu pasiune. Îi iubesc trupul, pretutindeni, îl mângâi cu mâinile mele atât de pricepute, are pielea satinată, nu-i acoperit cu păr. Sărutările noastre trebuie că durează câte un sfert de oră, îmi par fără sfârşit. E o eternitate de plăceri. Şi când devenim un singur trup, îmi pierd capul, sunt beată de plăcere, nu mai sunt decât el, trupul lui, el însuşi. Mă concentrez asupra mădularului lui în mine. Când mă acoperă de mângâieri, gem. Şoptesc: „N-ai dreptul să-mi dai atâta plăcere! Nu te mai las să continui. Întoarce-te la mine. Am nevoie de buzele tale deasupra buzelor mele.” El încearcă să mă mângâie altfel. Eu îl ţin strâns: „Lasă asta, întoarce-te! Lasă fanteziile!” Râdem şi mă ia din nou în braţe. „Îţi place corp la corp, e ?”, îmi spune.

O înţepătură mică de oroare. Are expresii din astea de când a revenit, s-a întors din tranşee. Murmur: „Taci, lasă-mă să mă concentrez.”

O noapte întreagă, prea scurtă. Sub pătură suntem arzători. Aerul odăii de dormit e glacial. Într-o clipă de odihnă, îi spun: „Vrei cămaşa de noapte? O să le lepădăm din nou.”

Mormăie voluptuos; sar din pat, îmi iau cămaşa, i-o aduc şi pe-a lui.

Albert mă iubeşte goală. Acolo, în tranşee, a făcut un desen în creion pe care-l păstra în portofel: eu aşa-zis, goală, cu capul pe o parte, cu ochii închişi, cu mâinile împreunate deasupra capului, pe pernă. Astfel mă dăruiesc lui. Ridic braţele – în vorbe grosolane s-ar zice că mă livrez, din fericire nu i-a venit ideea să-mi spună asta – împreunez mâinile, cu palmele deschise. Ia-mă, sunt a ta, mă dau ţie, fă ce vrei cu mine. Eu nu mai exist, nu mai eşti decât tu, nu mai sunt decât un nor de plăcere şi fericire, te simt, te aud, ştiu că eşti la fel de fericit ca mine.

„Vrei o ţigară?" Sar din pat, alerg cu picioarele goale pe podeaua rece, aduc tutunul, caietul, chibriturile, scrumiera, le pun pe măsuţa de noapte, lumina zorilor se oglindeşte în fereastră, luminează strada.

Albert întinde peste pătură braţele zdravene, în mâneci albe şi manşete brodate de mine. Priveşte fumul aproape vizibil.

„Ştii, acolo, în tranşee, e foarte frig, spune cu o voce stranie, prea clară, prea seacă. Dormim îmbrăcaţi, în manta, cu noroiul îngheţat pe noi. Pureci. Păduchi. Şobolani. Vânătoarea de şobolani e distracţia tranşeelor. Îi jupuim, îi golim de maţe şi-i frigem. Când bucătarul improvizat dă o lovitură în plin, e bine. Şi deodată, la trei dimineaţa şuieră obuzele, vin exploziile, flăcările, fumul, un miros infect de chimicale, pământul se cutremură şi noi, una cu pământul pe fundul tranşeelor, unii peste alţii în adâncul adăposturilor. Pământul şi nisipul din sacii găuriţi ne cad în cap. Trag bine, ca să distrugă parapetul. Ori încă şi mai bine, în plină tranşee. Atunci eşti zdrobit. În adăpost se scurge pământul printre bârnele de lemn ale armăturii. Un obuz mare sau o mină nimerită în plin şi mori îngropat. Mort, ori pe jumătate viu, ori de-a binelea viu, dar îngropat. Şi bombardamentul durează ore. Se duc spre spate, se întorc şi spaima reîncepe. Ştii că nu suntem laşi. Dar e ceva fizic, e trupul, teama e a nervilor, tot trupul se contractă, se face mic şi îngheaţă. Ceasuri întregi. Câte unul se roagă Sfintei Fecioare ori cine ştie cui: „Fă-i să înceteze." Dar ăia nu încetează. Deodată se face linişte. Atunci se aude goarna, dacă gornistul mai trăieşte. Dacă nu, se aud fluierături din fluiere cu bile, ca ale copiilor: vreun ofiţer sau un sergent, ori doi, sau trei sunt încă pe poziţie. De pildă eu."

E locotenent în rezervă şi decorat, sărăcuţul de el.

Asta se cheamă o voce albă. Eu i-aş zice mai degrabă cenuşie.

„Deasupra, te agăţi de parapetul distrus, răscolit, cu sârma ghimpată făcută bucăţi, cu mitraliera răsturnată. Şi tragi înspre ei – care se arată o clipă, la un salt de la un crater la altul, iar tu trebuie să tragi în timpul saltului. Tragi la firul ierbii, aerul se umple de cartuşe la zece centimetri de pământ. Ei sunt din ce în ce mai aproape, în craterele din ce în ce mai apropiate. Până când pot arunca grenade. Să vezi zburând din mâinile lor nenorocirile alea mici care vin pe deasupra şi ştii că te vor ucide, să-ţi ţâşnească plămânii în afară, ca şi inima, din nimic altceva decât şocul exploziei şi să-i împroşti cu gloanţe în vreme ce nenorocitele de grenade sunt încă în aer, între tine şi ăia...”

Linişte. Albert îşi schimbă glasul:

„Nu-i deloc plăcut. Deloc.”

Suspină.

„Îţi povestesc lucrurile astea fiindcă vreau să ştii. Eşti deşteaptă, ai caracter. Eşti mai deşteaptă ca mine. Ai şi mai mult caracter. Trebuie să ştii. O să continui să-i înveţi pe copii. Deci trebuie să ştii despre ce e vorba.”

Gem. Mă strânge la piept. Trupul lui e inert, nesimţitor. Mă revolt:

„Nenorociţii! Ticăloşii! Aş vrea să-i omor!”

Albert râde sec:

„Ba nu, drăguţo, şi ei sunt ca noi. Sub foc de artilerie o încasează ca şi noi. Ei sunt muncitori buni, noi suntem muncitori buni. Nişte bieţi indivizi. Ştii că de Crăciunul lui 1914 ieşeam din tranşee ca să ne strângem mâna şi să schimbăm ţigări pe ciocolată? Cântau în adăposturile lor nişte cântece frumoase pentru brad, iar noi le ascultam.

- Cum? Şi...?”

Are încă o dată râsul acela nefericit.

„Atunci, ordine severe, unul sau doi tipi fără noroc împuşcaţi pentru fraternizare cu duşmanul. Şi cu asta gata.

- Nu mi-ai spus niciodată despre toate astea.

- Nu ţi-am spus niciodată, dar acum trebuie, fiindcă nu mă aştept să scap şi tu trebuie să ştii despre ce e vorba. Hai, fă-mi o ţigară, vrei?”

Aşteaptă, întins cât e de lung sub aşternut, cu mâinile împreunate pe piept. Aş vrea să-i spun că stă ca un mort, dar nu îndrăznesc. Îi

fac ţigareta asta, o aprind şi mă întorc la locul meu în pat, tremurând.

„Nu sunt ei nenorociţii. Ei sunt ca şi noi. Nenorociţii nici nu sunt nenorociţi, sunt ghinionişti. Am ajuns să cred că prostia e o crimă. Tâmpenia, refuzul de a gândi, de a prevedea, de a-ţi imagina. Ăia cu pantalonii de piele. Creierele de piele. Vor ofensiva cu orice preţ. Ştii că la fiecare ofensivă diviziile de cavalerie stau în linia a doua ca să folosească străpungerea? Sunt atât de netoţi, că vorbesc de străpungere şi de valorificare cu săbii şi lănci şi carabine mici, de pe cai mari cât o casă, contra mitralierelor care trag – câte gloanţe pe minut? Sunt sigur că şi ei au cavaleria ca rezervă spre a-şi valorifica străpungerea. Şi dincolo de străpungere există încă o linie de sârmă ghimpată şi de tranşee, iar în spatele ei încă una, şi încă una."

Îşi striveşte ţigara şi-şi pune iar mâinile una peste alta pe piept.

„Incomparabilul nostru tun de 75 de milimetri*. Incomparabilul lor de 76 de milimetri. Rezervele noastre de muniţii. Rezervele lor de muniţii."

Trist, îşi clatină capul pe pernă.

„Ar trebui oprită imediat toată această măcelărie. Dar dobitocii sunt la putere. Dobitoci criminali. Inimi de piatră, creiere de piatră. Noi suntem însă făcuţi din carne deloc împietrită, carne moale, bună de mângâiat."

O pauză. Reia, cu voce uimită:

„Ascultă: odată, înaintam în picioare. Nu mergeam aplecaţi de la mijloc, nu erau decât gloanţe rare, care făceau zip! Zip! Zip! prin aer şi nu se trăgea nici o rafală de mitralieră.

Le doborâsem, era străpungerea, faimoasa străpungere, pe trei kilometri în adâncime, o sută de mii de oameni ucişi şi răniţi în prima zi, o sută de mii a doua zi, la fel de partea lor, ori un pic mai puţin, fiindcă pantalonii lor de piele sunt niţel mai puţin proşti ca ai noştri. Şi douăzeci de mii de prizonieri zăpăciţi, năuci, în uniforme înnegrite din pricina noroiului uscat pe ele. Ăsta era orizontul nostru albastru." Începu să râdă muşcător, crud, cum nu-l auzisem râzând niciodată. Chipiul lui roşu era spânzurat în cuier la intrare, tunica albastră în dulap.

---

* Discuţia, ca şi povestirea în totalitate, aminteşte de Camil Petrescu – *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război şi Patul lui Procust*. (n. tr.)

„Ştii de ce au inventat dobitocii noştri asta? Ca să fii mai puţin vizibil pe orizont. După ei. Ei îşi închipuie că stai în picioare cu cerul în spate, nu-i aşa, în faţa mitralierelor care trag la firul ierbii. De necrezut. Şi noi, noi crăpăm cu sutele de mii din cauza dobitocilor. Au avut ani ca să observe că te culci la pământ şi faci un salt de-o clipă, de la o gaură de obuz la alta; dar n-au băgat de seamă nimic; nici acum nu şi-au dat seama. Vite încălţate. Vite pur şi simplu. Mai rău ca vitele. Vitele ar fi priceput."

Glasul îi tremura de ură. Oftă adânc, din rărunchi. Ştiu de ce: ca să se potolească. Sunt în el, aş putea plânge de ură şi de revoltă.

„Ei bine, mergeam înainte marş, deci în picioare. Tipul de lângă mine, unul foarte tânăr, râdea: „Domnule locotenent, o să ne plimbăm aşa până la Ber...!" N-a pronunţat decât prima silabă, a fost un clinchet scurt, foarte sonor, numai că unsuros, aproape lichid, ca o plesnitură, o plesnitură de bici pe spatele gol. Dar de zece ori mai tare. S-a prăbuşit ca un iepure şi a rămas cu faţa-n jos în noroi. Un glonţ dintr-o puşcă. A murit la jumătatea cuvântului, în mijlocul unui hohot de râs. Un puştan de treabă, vioi şi cam nerod. Toţi suntem cam aşa, vioi şi niţel nerozi. Şi cei din faţă la fel. În afară de ăia cărora le convine asta, şi la noi, şi la ei. Curăţitorii tranşeelor, cu nişte cuţite mari. Ei se ocupă de răniţii duşmani din tranşeele cucerite."

De data asta, are un fel de suspin înseninat. Glasul aproape liniştit:

„Ţi-am spus asta ca să ştii ce înseamnă carnea omenească, draga mea dragă. A ta, a mea, a oricui. Plici! Ca o lovitură de baston în noroiul moale."

Tăcu. Tăcu multă vreme. Nu ştie că scrâşneşte din dinţi când doarme, geme şi pronunţă cuvinte de neînţeles. N-o să-i spun. Când tăcerea asta stranie, depărtată, devine insuportabilă, încerc să ies din ea şi zic cu glas mic, pe care nu mi-l recunosc:

„Şi nu-i nimic de făcut? Trebuie să existe o ieşire!"

Râde cu o mânie rece:

„Bineînţeles că există una! Chiar pentru o femeie, dacă e deşteaptă. Şi chiar mai puţin deşteaptă. Chiar pentru un nimeni ca mine. Orice fiinţă omenească, oricât de puţin ar însemna, îşi pune întrebarea asta. Altfel, la ce ne-ar servi inginerii? Prima soluţie ar fi pacea imediată, revenirea la frontierele de dinainte de 14 august şi

să reîncepem să trăim. Numai că proştii lor criminali nu vor asta, ai noştri nici atât. Ai noştri au cel puţin scuza rezonabilă că nemţii sunt pe teritoriul nostru, şi în Belgia, şi în Rusia şi peste tot. Nemţii ar trebui să priceapă că nu vor câştiga. Simplă adăugare de populaţie, de uzine, de mine de cărbune şi fier. Sunt unul la patru. Vor pierde. Dar nu. Capete pătrate, inimi pătrate. Fără milă. Criminali faţă de naţia lor, pe care o duc la abator, o vor duce la dezastru. Cei de sus ştiu ce fac, nu-i aşa? De neînchipuit să nu ştie ce fac. Nu-şi vine să crezi că sunt dobitoci criminali."

După o clipă continuă:

„A doua soluţie ar fi să iei tractoare agricole mari, cu şenile, să le pui o platoşă de oţel de unul-două degete grosime de jur împrejur şi să aşezi deasupra un tun de 75 de milimetri. Ca să poţi înainta printre găurile de obuz, să sari peste tranşee şi să ucizi mitraliorii. Ţii minte, am citit amândoi *Războiul lumilor* al Jules Verne-ului ăla englez*, îţi aduci aminte de maşina cu mâini? E o utopie, poate că n-o să existe niciodată o maşină care să meargă singură şi să apuce obiectele cu cleştii ei. Dar un camarad, profesor de engleză în viaţa civilă, mi-a dat să citesc o carte nouă de acelaşi autor: *Cuirasatele terestre*. E aproape exact tractorul meu cu platoşă! Şi a scris asta acum doisprezece ori cinsprezece ani! Asta există. Ca gândire. Pentru oamenii care gândesc. Dar proştii noştri criminali nu gândesc."

Albert dă din umeri sub cearşaf: „Hai să vorbim de şefi: ofensivă exagerată. Atac frontal. Străpungere şi atac de cavalerie. Războiul muniţiilor. Război de uzură."

Deodată izbucneşte în plâns: "O, Doamne! Doamne! Doamne!"

E ateu. Eu nu sunt credincioasă, dar el e ateu. Plânge şi repetă cuvintele astea cu un glas plângăreţ. Plânge ca un ţânc bătut. Mă ghemuiesc lângă el, îl strâng în braţe, convulsiv, îi apăs capul pe umărul meu, pe sân. Se agaţă de mine şi–şi înăbuşă suspinele în carnea mea, îşi striveşte nasul la subsuoara mea.

Mai târziu se potoleşte, mă roagă să-l iert pentru accesul ăsta de slăbiciune, aste-s vorbele lui, atunci eu îl sărut des, să-l fac să tacă, neştiind ce altceva să fac ca să sting suferinţa asta.

„Tipii care urlă toată noaptea între sârmele ghimpate, toată ziua atacului şi încă o noapte, apoi iar o zi: ‚mamă!'. Oameni în toată

* G.H. Wells (1866-1946) – cunoscut scriitor englez de science-fiction. (n. tr.)

firea, care au cam treizeci şi cinci ori patruzeci de ani. Ca nişte copii strigă.”

Într-un târziu l-am potolit. Îi e ruşine. Mă strânge lângă el, îl încălzesc, îl mângâi, îmi strecor mâna sub cămaşa lui, îi iau mâna şi i-o pun pe pântecul meu. În sfârşit, facem dragoste sub cearşaf, cu cămăşile ridicate, gem de plăcere şi de tristeţe, de disperare, de înduioşare şi dragoste sfâşiată.

„ Nu fugi, rămâi în mine, vreau un copil de la tine.”

Se trage înapoi. Mă apropii iar, încerc să-l reţin cu picioarele, dar se depărtează, simt cum dorinţa lui dispare, unu, doi, trei, timpul a trei bătăi de inimă, s-a sfârşit, îşi trece piciorul dincolo de coapsa mea şi se întoarce pe spate.

„Nu, draga mea dragă, te iubesc prea tare. Dacă nu mă întorc, va trebui să te poţi mărita şi să faci copii. Eşti prea tânără, ai toată viaţa în faţă. Nu vor fi prea mulţi bărbaţi ca să te poţi mărita. O văduvă cu un copil ar avea mai puţin noroc să-şi găsească unul. M-am gândit eu la asta. Acolo, în tranşee, am destul timp să mă gândesc.”

Îl cuprinde iar nevoia de a vorbi. Au mult timp de gândire, dar există lucruri pe care nu îndrăznesc să le spună. De-ajuns să dai de-un prost, ori de unul rău ca s-ajungi la Consiliul de război şi la plutonul de execuţie: ori, dacă nu, să te trimită cercetaş dincolo de liniile inamice. Chiar şi noi, femeile, ştim asta. Şi dacă vorbeşte vreunul, asta se află şi nevestele soldaţilor rămaşi în viaţă întorc capul pe stradă ca să nu-i răspundă la bună ziua văduvei unui laş. Atunci e bine să vorbească doar cu mine ca să nu-şi dea drumul altminteri; cu mine, în patul cu cearşaful răsucit şi jilav.

„Ascultă, e ceva ce nu ştii. Au inventat ceva numit apărarea elastică. Ai noştri, ca şi cei de dincolo, cu toţii nişte ucigaşi imbecili. Bun, suntem în război, trebuie să murim pentru patrie, pentru nevestele noastre, pentru copii şi toate alea. Ei bine, accept, trebuie ceea ce trebuie. Dar nu risipa criminală de bună voie, nu zic din eroism, nu vorbesc de martiriu, zic doar de bună voie, din plecăciune faţă de autoritatea legilor, de...uite: de civilizaţie. N-au fost niciodată naţiuni atât de civilizate, atât de bine educate, atât de *bune*! Bune, iubito. Văd în jurul meu ţăranii ăştia, muncitorii, burghezii, inclusiv profesorii de engleză. Sunt oameni de treabă. Când mă gândesc la ei, îmi vine să plâng. Oameni oarecare, nici buni, nici răi, nici prea deştepţi, nici prea proşti. Spartanii la Termopile?”

Are din nou nenorocitul lui de râs sec.

„Erau trei sute. Chestia e că la Verdun se părea că am avut patru sute de mii de morţi, în vreme ce germanii, comandaţi de neisprăviţi puţintel mai mici ca ai noştri întru neisprăveală, numai trei sute de mii. Dar pe-acolo, pe sus, nimeni nu suflă nimic, nimeni n-are dreptul să ştie cifrele astea. Poate că nu sunt decât zvonuri. Dar după ce am văzut ce-am văzut, eu cred."

Nu spune niciodată „nemţălăii". Crede că sunt exact ca noi, dar proştii lor criminali i-au pus în găleată, pe două fronturi, unul contra patru. Într-o situaţie asemănătoare, spune că fac treabă bună, neaşteptat de bună, dar trebuie să te abţii să le spui ce înseamnă a-ţi trăda patria. „Şi totuşi asta fac!" adaugă.

Acum, cu mâinile pe piept, vorbeşte cu jumătate de voce, ca şi cum nu s-ar mai putea opri:

„Dragă, asta e ce m-aşteaptă. Afară de o minune, dar nu există minuni. Mi-e frică de gaze, dar gazele nu-s o regulă. Regula e apărarea elastică. Într-o seară o să vină colonelul să ne vorbească nouă, rezerviştilor, trist ca un condamnat la moarte. O să-l cred, fiindcă în locul lui aş fi la fel. „Domnilor, o să ne zică, avem ordine precise, vor ataca în zori, după un scurt baraj de artilerie. Ne vom retrage în linia a doua pentru a contraataca imediat. O să rămâneţi singurii apărători ai sectorului. O să-i trimiteţi pe cei mai buni oameni pe care-i aveţi să instaleze cuiburi de mitralieră cât de departe se poate, în afara liniilor, ca să stăvilească înaintarea inamicului. Ordinele sunt să stăm pe poziţii până la capăt. Aţi înţeles..." Ne va strânge mâna fiecăruia. Va avea buna cuviinţă să nu adauge nimic. Nici măcar „noroc". Nici o vorbă. Asta înseamnă mult. Şi el va şti lucrul ăsta. O să plece. O să rămânem muţi, ştiindu-ne condamnaţi la moarte. Încă vreo câteva ceasuri de viaţă. Nici o scăpare: ceilalţi au şi ei proprii lor curăţitori de tranşee. O să-i trimitem pe băieţii noştri , pe burtă, pe sub sârma ghimpată, trăgând după ei mitralierele şi muniţiile, pe întuneric şi poate sub focul trasoarelor. Cei mai buni, cei mai curajoşi, care ar trebui să facă o mulţime de copii şi să-i crească pentru ca şi ei să aibă copii. Dac-ai vedea ce feţe au! Fiindcă nu sunt proşti, se ştiu condamnaţi la moarte. Chipuri mahmure. Deznădăjduite. Li se dau ordine şi sunt bătuţi pe umăr. Cel puţin, ei ştiu că în zori, la zece ori cinsprezece minute după ei, va fi rândul nostru. Când vor înceta ultimele zgomote ale plecării lor, dincolo de parapet, în întuneric,

vom rămâne între noi, pândind-i pe ceilalţi dintre creneluri, stând ca nişte saci de zdrenţe pe fundul tranşeii, noi, rezerviştii. Vor fi printre noi unul sau doi care vor fi cuprinşi de o foame mistuitoare şi vor înghiţi tot ce mai au de mâncare. Ei şi alţii, vor bea ultimul bidon de vin. Alţii vor fi destul de mândri spre a vrea să-şi păstreze mintea limpede. Pe urmă o să ne facem că dormim. O să mă gândesc la tine. O să-mi aduc aminte toate clipele noastre de fericire. N-o să rezist tentaţiei de a mi te închipui făcând dragoste cu un necunoscut; tu cea care eşti, iubindu-te cu mine. Probabil că în acele clipe toţi ne gândim la aceleaşi lucruri. Nu sunt gânduri urâte, murdare. E doar suferinţă. Se spune: ‚de inimi sfâşiate', ei bine, asta e. Chiar şi atunci când se văd venind grenadele, fiindcă le vezi şi nu poţi face nimic. Există oameni atât de electrizaţi de pericol şi atât de dibaci, că le prind înainte de a cădea şi le trimit înapoi până nu fac explozie. Dacă neamţul le trimite fără a număra până la zece cum a fost învăţat la şcoală de sergent. Dacă aşteaptă prea mult, îi explodează grenada în mâini şi îl omoară. Dacă se grăbeşte, i-o trimit ai noştri înapoi. O dată, de două ori, poate de trei ori: a patra grenadă le va exploda în mână. Noi, ceilalţi, mai puţin rapizi, îi vom arunca o ultimă privire, o vom vedea cum se rostogoleşte şi cade la picioarele noastre. Apoi nimic."

Reia cu calmul sfârşelii de pe urmă, ca un muribund care şi-a pierdut tot sângele.

„ La ora hotărâtă, deodată, şuierături, explozii, izbucniri de lumină şi fum la marginea parapetului, oamenii chirciţi pe fundul tranşeii. Apoi, brusc, linişte. Desluşim lumina strălucitoare a trasoarelor şi primul ţăcănit de mitralieră. Sunt băieţii noştri trimişi înainte, care se sinucid. Aceia dintre oamenii noştri care au supravieţuit barajului sunt la parapet, trag, aruncă tuburile folosite, încarcă, trag. La firul ierbii, drept. Toate mitralierele trag. Apoi e un fel de tuse a grenadelor şi tace o mitralieră, apoi alta, apoi toate. Distingem siluete întunecate, cu căşti mari, ele fac salturi, dispar, ţâşnesc din nou. Luminile exploziilor în faţa noastră, şuieratul obuzelor de 75 în aer. Artileria noastră mătură pământul din faţă, bineînţeles şi cuiburile noastre de mitraliere plasate în avangardă, unde nu mai sunt decât răniţi, pe care o să-i termine obuzele noastre, şi morţi. Nemţii ţâşnesc înainte ca nebunii, ca să se apropie de noi şi să scape de tirul barajului nostru, care nu cade, încă, în tranşeea noastră. Îi aşteptăm, ai noştri le trimit grenade, ale lor zboară prin aer, cu o voltă atât de nimerită pentru a le împinge cât mai departe.

Vin cu duzinile. Apoi ajunge la parapet primul neamţ, unul din oamenii noştri îl abordează la baionetă, apare apoi alt neamţ, alţi zece. Cu lopata Linemann, scurtă, uşor de manevrat, cu tăişul bun, spre a lovi puternic. Oameni practici, deloc animale. O să mă apăr cu pistolul şi, la un moment dat, n-o să mai am gloanţe. O explozie de grenadă. Ori un glonţ în plin. O să-mi dau sufletul, o să mă duc. N-o să mai fiu.”

Tace. Tac şi eu, strivindu-mi lacrimile între pleoapele strânse. Îl aud vorbind cu vocea aceea senină, depărtată.

„Se ştie. Aşa se întâmplă. Şi dobitocii ucigaşi ascunşi în spate ordonă totul. Calculează. Ne dau ordin să rezistăm până la capăt, cu orice preţ. Ne vor binele, e vorba de datorie, trebuie făcut ceea ce trebuie făcut. Dar, la fel, ar trebui gândit, văzute urmările, prevăzută acţiunea, imaginat întregul. Să nu fie dobitoci şi, mai ales, dobitoci care ucid. Să nu abuzeze de bună credinţa şi de docilitatea unor bieţi tipi care se închină în faţa legilor ţării lor. Şi asta, vreme de ani, fără să fie pedepsiţi ori să facă pace, nici măcar să facă mitralierele să tacă. Nu. Ofensivă până la capăt, dacă nu, plutonul de execuţie. Şi ei au o datorie faţă de noi. Datoria de a nu fi proşti. Au trădat. O trădează de ani de zile. Datoria de a învăţa, de a înţelege, de a inventa ceva. Îi credeam francezi. Îşi spun francezi. Credeam că francezii sunt ingenioşi, inventivi, originali, inteligenţi şi cu bun simţ. Eu fac parte dintre francezii ăştia. Dacă trebuie, vreau să mor, dar...ah, gata cu asta! Iartă-mă!”

Îmi ia capul şi îl pune în scobitura umărului lui. Pe cămaşă. Aş vrea ca umărul ăsta să fie gol, dar asta nu mai are nici o importanţă.

„Te iubesc, zice Albert. Şi tu mă iubeşti. De asta-ţi spun ce-ţi spun. Dacă nu mă întorc şi dacă te va iubi un alt bărbat, mărită-te din nou. O să mor mai liniştit. Vreau să ştiu că eşti hotărâtă să supravieţuieşti şi să duci o viaţă bună, folositoare, tihnită. Vreau să ai copii mulţi. Trebuie înlocuit tot sângele pierdut. Francezii sunt o plămadă omenească prea bună, trebuie să redevină naţiunea cea mai fecundă, mai puternică, mai frumoasă, mai bună. Şi dacă ticăloşii o iau de la capăt cu asta, învaţă-ţi copii să refuze. Spune-le să nu se mai bată până când nenorociţii ăştia nu vor învăţa să nu trimită lumea la abator fără nici o speranţă de victorie. Fie ca fii tăi să fugă de toate astea şi să supravieţuiască, zic, cu orice preţ. Şi ca fiicele tale să facă o grămadă de copii.”

Se opreşte, sfârşit. Rămânem aşa, tăcuţi, multă vreme. În sfârşit, râde singur, fără bucurie: ”Ar fi culmea, după ce ţi-am sfărâmat inima cu această plângere, să mă întorc doar cu vreo rană uşoară.”

„Se gândeşte o clipă şi adaugă: „Dar asta n-ar schimba nimic în program. Asta e ceea ce trebuie făcut.”

Lumina lămpii păleşte. Cerul se deschide spre cenuşiu. Albert mă strânge lângă el şi-şi întoarce faţa către mine:

„Te iubesc cu toată fiinţa, micuţa mea dragă. Hai, alină-mă. O să încerc să te alin şi eu. Iubeşte-mă.”

Cu o scriere pe de-a-ntregul alta, deformată şi tremurătoare, cea a unei femei foarte bătrâne:

Am aşternut toate astea pe hârtie după plecarea lui. După o lună, primeam scrisoare de la regimentul lui.

Ani de zile am visat că făceam dragoste. Mă trezeam şi săream din pat zicându-i, când cu voce tare, când în gând: „N-ai murit!” Şi, cu inima să-mi spargă pieptul, muiată în sudoare, îmi dădeam seama, deodată, că el nu mai era nicăieri.

Cu timpul coşmarurile astea s-au rărit, apoi, vreme de ani, au încetat. Acum un an am împlinit cinzeci şi nouă de ani, ultimul înainte de şaizeci. Pe urmă, gata.

M-am măritat din nou. Îmi iubesc bărbatul, dar în alt chip. Nu eşti decât odată măritată, doar o dată iubeşti. Pe ăsta îl iubesc amical. Am avut mari mustrări de cuget nu fiindcă visam ce visam, ci fiindcă mă culcam cu bărbatul meu în vreme ce el se culca cu mine. Dar şi asta s-a dus cu timpul.

Al doilea a murit acum douăzeci de ani de un cancer la plămâni. Era mare fumător.

Am avut şase copii. Băiatul cel mare a căzut în 1940, în atacul de la Sedan, acolo unde nu mai exista linia Maginot. Al doilea era pe linia Maginot şi am crezut că are noroc când a fost doborâtă şi a trebuit să se predea cu tot ce era acolo. Dar bietul copil a fost prizonier cinci ani, s-a întors foarte bolnav şi a murit în ’49. Al treilea a intrat în rezistenţă şi la eliberare s-a dus voluntar pentru plutoanele de execuţie care-i împuşcau pe colaboraţionişti. Pe urmă a fost militant al partidului, dar nu a luat bine un viraj al liniei generale şi l-au exclus. Cel mic făcea trafic cu mărfuri la negru când era mic, apoi a intrat în afaceri. „Fac promo”, zice. El nu-i

însurat. Ceilalţi au fiecare câte doi copii. Fata mea cea mare are tot doi copii. Cea mică e feministă şi trăieşte cu o prietenă.

Sunt tare bătrână, o să mor în curând şi m-aş bucura să-mi revăd bărbatul, dar nu te poţi încrede în Dumnezeu: e de-ajuns să deschizi ochii şi să te uiţi la tot ce se întâmplă în jurul tău.

Atunci, tot ce-mi rămâne, e să mă duc să votez. De când am dreptul la vot, şi asta-i de mult, nu ratez nici o alegere. Municipale, cantonale, regionale, legislative, prezidenţiale, nu pierd nici una din ele. Oamenii râd, amuzaţi, mă fotografiază, îmi iau interviuri şi mă întreabă pe cine votez.

Pe comunişti. Pe cine altcineva?

CAPITOLUL AL OPTULEA

PARFUMUL IUBIRII

Mă cheamă Frances; pe soţul meu îl cheamă Jack; ne iubim mult. Nu-i dragoste, bineînţeles, asta e pentru proşti. Dragostea e retro. Folclor. Trebuie să te iei după tineri. Pe tineri dragostea îi face să se cocoşeze de râs. Nu putem face pe caraghioşii în faţa propriilor noştri copii. Dar ne iubim. Cum? Ca parteneri. Şi uite-ne unul lângă altul, la patru dimineaţa, fiecare cu un pahar mare de apă, în care am dizolvat vreo patruzeci de pilule; şi alături câte un scotch *on the rocks* pentru fiecare. Cvadruplu. Fiindcă simplu, e pipi. Dublu, e unsoare. Triplu, începe să devină interesant. Cvadruplu, dă vieţii un sens.

Aşa spun în gând. Dar nu cred ce spun. Nu cred nimic. Să crezi, e depăşit. În ce să crezi? Fleacuri. Rugăciunile sunt cântece de adormit copiii, duc la alienare, umblă prin ele fantoma împreunării. Ori eu sunt emancipată, militez cu fetele, unele tipe de gaşcă, super. Nu prea frumoase, de fapt unele cam nasoale, dar de fapt toate super.

De ce mi-e atât de rău?

Am răul în mine, mă dispreţuiesc, sunt bună de omorât. N-ar trebui să trag aşa la măsea. Ştii ce eşti, băbătie? O scroafă. O purcea. O nenorocită de proastă. Înghite deci paharul ăsta mare de apă lăptoasă şi să terminăm. Pe el îl priveşte. Să-şi facă singur felul. Treaba lui dacă trăieşte ori crapă. Nu mă priveşte.

Ba cum mă priveşte! Face să-mi sângereze inima când îl văd, sărmanul bou! Stă în faţa mea, numai cu bluza de la pijama, fără pantaloni, cu ouăle-n aer, dar altminteri, de nerecunoscut. Sfrijite. Jalnice. Săracul ticălos. Arogant. Performant. Percutant. Şi uite-l. De ce naiba să-mi pese mie de insul ăsta amărât? Nu pricep. Nu mai pricep nimic. Încolo, totul e deja văzut, priceput, nu mai e nimic nou, totul e o uriaşă porcărie. Dacă eram soni, ziceam că, de-ar fi un Dumnezeu, ar trebui împuşcat. Dar mai exact spus, adică văzut, nu există nimic. Chiar nimic. Nimic altceva decât durerea pe care o simt adânc în pântece, trebuie că am un cancer al uterului. Trag

prea mult la măsea, fumez prea mult şi deci trebuie că m-am căptuşit cu un cancer. Ăsta nu se mai poate culca nici cu un gagiu, poate că e bisexual şi bagă-n tine o sida. Te-a prins în capcană.

Situaţie fără ieşire.

Ei! Înghiţi paharul ăsta de apă, ori ce dracu'?

E gata-gata să seducă de tot. O, Doamne!

Toate astea au început la sfârşitul după-amiezii. Am fost invitaţi la petrecerea lui Gwendo, şi atunci telefonez la birou şi otreapa îmi spune că domnul e la o şedinţă.

De cinci ori. Acuma, o bandă cu vocea curvei ăsteia zice şi mai dulceag: „Aici secretariatul domnului preşedinte director general. Domnul ticălos e la şedinţă, lăsaţi un mesaj vă rog, aveţi nouăzeci de secunde vă rog, vorbiţi vă rog, mersi, bang!” Am pus receptorul în furcă. De cinci ori am încercat, de cinci ori l-am pus la loc.

Aşa-s astea. De la nenorocitul ăsta de Jackie ştiu că se strică de râs la telefon, asta i s-a întâmplat şi lui când avea o pasă proastă, fiindcă îl paraşutaseră la Johnston şi se agăţa ca un tip care se îneacă - de orice firicel de pai. Ele i-au zis că domnul Chichiţă e la şedinţă, c-o să sune el. Acuma, că lipseşte, sunaţi vă rog. Când? Ei, într-un sfert de oră. A treia şi a patra oară glumeau deschis.

Nu-mi place să zic că s-a trecut peste el, l-au lăsat baltă, aşa e retro. Trebuie să spui paraşutat.

Şi-a regăsit suflul, e un lup tânăr Jackie al meu, e încăpăţânat. E un dur. *He's tough*. Un luptător. Era. Şi acum, uite, mie-mi fac asta, exact la fel. Fiinţa asta se face că sare de dragul lui şi vocea ei pe bandă îmi spune să-i las un mesaj. În vreme ce vocea ei *live* pare că geme de plăcere. Fiindcă eu ştiu, cu cât ai parte de mai multă plăcere, cu atât stai mai aproape de domnul care-o are în pântece, eşti ca moartă, pierdută, una cu pământul.

Nu acum. Trag prea mult la măsea. Mă anesteziez. Aş vrea să par OK, dar pe dinăuntru nu-i nimic. Nimic decât dezgust, deprimare, mânie şi milă pentru boul ăsta care-l face pe regele bărbaţilor şi n-are idee cum sunt cei adevăraţi, de meserie, dăruiţi din plin. Nu e decât bietul meu Jackie. Micuţul. Sărmanul meu micuţ.

Se uită în gol şi nu se hotărăşte. Totuşi a fost ideea lui. Ce dobitoc. Îmi vine să-l omor.

Deci, spre seară, într-o nebunie, mi-am făcut toaleta locală, mi-am pus bijuteriile moderniste, mă uit în oglindă. Sunt bine. Frumoasă. Nu-s doar *pretty*, sunt *lovely*. Bun, o să-ţi dau eu ţie, dobitocule. O să le arăt eu lor.

Copiii se descurcă singuri. Joy trăncăne de un ceas la telefon cu amicul ei, nu pricep cum, cu toate boxele astea date la maximum, dar asta o priveşte, nu-i treaba mea. O mamă care se amestecă în afacerile copiilor, încetează să fie credibilă.

Stephen joacă *war games*. Doboară avioane cu reacţie. Le doboară în flăcări, le izbeşte de sol etc. Mica lui prietenă l-a îndopat cu asta, a prins foarte bine şpilul. I-am zis: puştoaicele bat drumurile, în ambele sensuri ale cuvântului. O să-ţi ia mama, iubire, un Kawasaki cu cilindree mare.

Atunci boul mititel a început să plângă. L-am strâns la piept, s-a zbătut, mi-a dat un pumn în sân şi i-am zis: vrei să mă căptuşeşti cu un cancer? A încetat-o cu plânsul, mi-a cerut iertare în genunchi, şmecherilă, eram făcută praf, ca o proastă. Asta mi-a produs ceva la uter. Acolo simt întotdeauna emoţia. Şi-a încolăcit braţele de după gâtul meu, mi-a lins obrazul şi mi-a spus că preferă o Harley-Davidson mare.

E un bătăios, ca taică-său. De-asta îi iubesc pe bărbaţii mei. E hazliu de nu-ţi vine să crezi, ne face să plângem de râs. Profesorul de istorie îi zice să-i spună despre Ludovic al XIV-lea. El replică sec: „Pardon, domnule profesor, da' n-am înţeles. Ludovic al câtelea?" Bineînţeles, e eroul clasei. Exact la fel a făcut şi cu profesorul de religie. „Scuzaţi, părinte, da' n-am înţeles. Care Iisus? Puştanii se înnebunesc. Au făcut grevă, i-au pupat pe profesorii de dreapta, profii progresişti au făcut front comun cu ei: „Liceeni, profesori, aceeaşi luptă!" Asta m-a mişcat. Mi-a amintit de mai '68, am militat atunci. „Tinerii se iubesc, fosilele fac gesturi obscene", „Eliberaţi imaginaţia." Era frumos, asta nu-mi produce nimic mai jos de pântece, nimic altceva decât că mă gândesc la ce este acolo.

De fapt, suntem fericiţi. Spre deosebire de-o amică bătrână de-a mea, pe care am pierdut-o din vedere, mă deprima prea tare, bărbatu-său tocmai sta s-o părăsească pentru una mai tânără, chiar a lăsat-o fără un franc, cu maică-sa şi doi copii, fată şi băiat. Al naibii de deştept tipul, a şters-o foarte liniştit. Bun. Şi mama îşi caută slujbă, bunica pleacă dimineaţa după târguieli, se întoarce şi o găseşte moartă în pat, cu pistolul lângă ea. Nu trebuie să ai

niciodată o armă în casă, până la urmă careva o foloseşte. Eu am aruncat la gunoi automatul lui Jackie pe vremea când l-au dat afară de la Johnston. Nu din pricina ălora, dar nu vreau să-mi fac gânduri, nici măcar în ce mă priveşte, costă prea scump, în plus şi grosolănia scontată. „Cetăţeana Cutare” şi alte drăgălăşenii. Există neciopliţi, nu spun cine, dar există.

O altă pereche de amici are un băiat care se înamorează de o tartoriţă mică, se înfăşoară amândoi în patrafire portocalii, umblă cu picioarele goale, asta nu-i pentru clima noastră şi, pe urmă, li se fac nişte labe negre, cu tălpile de toval, dar ce să-i faci, asta e meditaţia. El nu-şi lasă decât o creastă de păr în mijlocul capului, ea preacurveşte cu trecătorii şi duce arginţii la stăpân, un guru cu şaisprezece Rolls-uri şi o tabără de meditaţie în Wyoming, SUA. Puştiul ia droguri cu dama sufletului lui, se înţeapă amândoi, nu ştiu, nu-i treaba mea. E treaba lor. Şi uite că târfuliţa şterge putina cu un amic hindus, puştiul se ia după ei pe jos şi face auto-stopul de nu-ţi vine să crezi până unde. În Caşmir. Caşmirul e plin de americănaşi. Şi de nemţotei. Fumează până nu mai pot canabisul călugărilor, când n-au viziuni de rahat, şi atunci se aruncă pe geam ori se tăvălesc între ei, fără a mai vorbi de trecătorii cărora nu le pasă. Ea a rămas acolo şi duce viaţă de familie cu o soacră şi alte şase neveste şi concubine, douăzeci şi patru de copii plini de unchi şi de cumnaţi şi cumnate. Nenorocitul se întoarce, tot desculţ, cu ginşi, plete ca Iisus Hristos, legat peste frunte cu panglică şi cu o barbă până la buric, vine acasă, trage perdelele, se aşează ca o stană de piatră pe pat şi tace şase luni. Ori doi ani, nu mai ştiu exact, am uitat şi mă îndoiesc, de altfel se pare că şi-a revenit şi face studii de sociologie. Dar ar trebui spus că noi suntem fericiţi. Copiii noştri sunt de-a dreptul normali. Puştiul lui ... fără nume, fără învinuiri, nici măcar în gând, trebuie să respecţi viaţa privată a oamenilor, să n-o mediatizezi, e dreptul lor, libertatea de informare, ba încă e o fericire că nu suntem în America, ce-ar mai gusta-o! Dar ce vreau să spun e că de fapt avem noroc. Băiatul, nu ştiu precis de cât, poate şaisprezece ani, era găurit ca un pirat, pe braţe, pe picioare, între degetele de la picioare, peste tot, cu injecţii. Era vorba de un prieten de familie care adunase câţiva tineri ca să facă experienţe psihedelice pentru lărgirea graniţelor cunoaşterii, un domn cu pletele adunate într-o coadă ţinută cu elastic la ceafă şi pulover pe gât, cuuniformă ca Mao sau Gandhi, nu mai ştiu. Puştiul a murit. Noi suntem cu adevărat fericiţi. *Basically*, mai mult

ori mai puţin. Dacă nu era boul ăsta neguros de Jackie, care tocmai dă un şut la toate. Ar trebui să divorţez şi să mă remărit, dar mizerabilii ăştia de bărbaţi sunt nişte animale. Ăia de încredere sunt pe mâini bune şi ăilalţi se ţin bine ca să nu-i agăţi.

Şi pe urmă, n-aş mărturisi-o nimănui, nici chiar oglinzii, ori măcar mie însămi, dar am impresia, e *just a feeling*, că poţi să divorţezi şi să te măriţi iar de şase ori, ca în State, în America după limbajulindigenilor noştri, ei bine, dintre cei şase, doar unul e cel adevărat. Nu zic primul sau ultimul, numărul din clasament n-are nici o importanţă, dar numai unul e cel adevărat, toţi ceilalţi sunt încercări. Şi pentru ei e la fel, nu-i decât una dintre tipe care-i naşa lor adevărată, toate celelalte sunt dame de companie, cel puţin în ochii lor, chiar dacă sunt fete bine, ceea ce mă cam îndoiesc, o fată care are caracter nu se lasă măritată cu un escadron de tipi. Nici măritată, nici măcar călărită.

Dar eu, ce-am făcut eu? O, Sfântă Fecioară! Întind mâna ca să apuc blestematul ăsta de pahar şi să-l golesc dintr-odată. Mă uit la nenorocitul ăsta de Jackie. Are un aer atât de nefericit, de tâmpit, că uit ce voiam să fac. Am cunoscut o fată care era atât de deprimată, încât, atunci, cu ani în urmă, s-a spânzurat de un calorifer. Nu erau prea avuţi, locuiau într-un apartament unde existau calorifere, nu încălzire ascunsă în plafon. Când a simţit că se sugrumă, n-avea decât să se ridice, vreau să zic în genunchi, ar fi fost de-ajuns. Şi să deznoade blestematul ăla de cordon de perdea. Dar nu. Trăgea de el.

Ei bine, susţin că era egoistă. Nu dădea doi bani pe bărbatul şi pe copiii ei şi pe ce urma să le facă.

Dar poate că era ca Evelyne. Tatăl Evelynei era al naibii de bogat, preşedinte al camerei de comerţ a protipendadei, şi când zic protipendadă, poate fi din Lyon, puteam să zic Milano sau Birmingham sau Frankfurt, o avere cu adevărat mare, şi bărbatul ei are o carieră, e în post la Moscova, aş fi putut zice la Beijing, pe scurt, unul din pehlivanii ăia alături de care nu te sinucizi decât dacă eşti ipocrit. Dar ea avea bărbat şi copii, n-avea de ce să se sinucidă. Într-o bună dimineaţă, îl întreabă pe bărbatu-său la micul dejun: „Ia zi, dacă eu n-aş mai fi, te-ai descurca bine fără mine? – Cum? Ce zici? N-am înţeles” face el din dosul ziarului. Nu *Pravda*, nu *Renmin-Ribao*, un ziar serios, din ajun, adus cu avionul. Ea repetă întrebarea, el face ochii mari şi zice că s-ar descurca. Îşi termină micul dejun şi pune aceeaşi întrebare copiilor. Evident, zic

copiii, dacă trebuie neapărat, au să se descurce. Atunci se închide în camera ei şi se spânzură de fereastră. Dacă au ferestre la Beijing, ori Moscova, ori New Delhi.

Eu, de pildă, n-aş face-o. Sunt o biată proastă. Sunt o vacă. Dar ăştia sunt şi mai proşti ca mine. Şi chiar dacă s-ar descurca fără mine, ceea ce nu cred văzându-l pe amărâtul ăsta al meu cu burta-n sus pe fotoliul lui, cu mutra lui prostită ei bine, atunci, nu ştiu...

Îmi retrag mâna. Sug din scotch.

Când am fost plecată, dobitocul ăsta a vomat pe mochetă. Eu mă dau de ceasul morţii să-i spun lui Joy că, dacă vrea să aibă un actor, trebuie să se ocupe de el, e o responsabilitate. Pe ea o doare-n cot. Şi la amândoi să nu le dea ciocolată, asta-i îmbolnăveşte. Ei bine, şi uite.

Le-am spus unde mă poate găsi Jackie şi trec pe la părinţii mei. Cu taxiul. Sper încă, sunt o proastă, c-o să vină să mă caute la părinţi, deci las Alfa în garaj. Locuim în rezidenţa Pompadour, plină de garaje la subsol. Jackie nu dă doi bani pe mine, zice că oamenii bine merg sau cu Rollsul, sau cu limuzina. Ori cu Austin Mini Minor, bineînţeles. E tâmpit. Snob şi tâmpit cât cuprinde. Pe de o parte, e-adevărat, sunt de acord. Pe de alta, e un imbecil. Fiindcă, mai întâi, oamenii bine nu merg cu Rollsul decât dacă au şofer. Bun, tipii grei de la bănci, dacă nu-s prea bătrâni, îl conduc chiar ei. Dar o femeie bine n-ar conduce pentru nimic în lume Rollsul ea însăşi. Ceea ce poate conduce chiar ea e un Bentley. Acelaşi preţ, două sute de mii de livre ca nimica. Acelaşi gen, radiatorul puţin rotunjit şi canelat. Dar asta dă şi diferenţa. S lăsăm Rollsul deoparte. O femeie bine n-ar mai conduce decât o cabrioletă, dar care face o sută de mii de livre, sau aproape, pe scurt o avere, trebuie să fii din Oman. Sau kuweitian etc. Deci Jackie e un tâmpit. Şi apoi, există Aston Martin şi mai ales yuppie, pardon, e depăşită: azi yumpii rulează în Volvo. Se dă drept un tip cu nasul în vânt. Pe naiba, vânt. Poate vânturi. E un idiot. Da' eu, care sper c-o să vină să mă ia, eu ce sunt? La vârsta mea, patruzeci – dar nimeni nu ştie nimic, afară de el şi de părinţii mei - şi tipii mă asigură că n-am treizeci. „Iradiezi. Mă faci să mă simt de nici douăzeci.” Linguşitori.

Bătrânii mei sunt fraieri, dar simpatici. Ţin mult la ei. Nu-i respect filial, nu-i vorba de asta, e prea serios spus, asta-i face pe oameni

să se strice de râs, nu este din vremea noastră, dar ţin mult la ei, suntem prieteni.

Proba că sunt fraieri e că m-au botezat Françoise, e un nume de doică. Cât despre bătrânii lui Jackie, ăia i-au pus în braţe un Jacques, e numele oricui, dar nu al unui tip înaintat. Atunci, fiecare de partea sa, a luat-o pe cont propriu, şi cu numele, bineînţeles.

Altă probă e că maică-mea pronunţă *forcingî* şi *parkingî*. Nu numai că nici cel mai prost anglo-saxon, şi sunt destui, n-ar zice *forcingî,* aşa ceva nici nu există în limba lor, ori nu prea, e ca şi cum fraierii noştri autohtoni ar zice *smoching* în vreme ce oamenii bine spun cravată neagră ori *dinner jacket*, cum trebuie, ca şi *parking lot*. E dezolant. Tata e şi mai rău, rânjeşte: „Fac sportî, dar maică-ta ar vrea să fac *ioguingî*, nu-i pentru vârsta mea. *Gioghing*, tată, adică mersul pe jos, de la *foot*, picior! – De ce? E ca şi cum ea mi-ar propune să mă f... Asta cel puţin e pe limba noastră. Pricep, futbol, adică să faci să intre mingea în plasă. Dar gioghing? Asociez cu ghinion. Ori trebuie să zic ghinionî?"

Ce vă zic. Stau în arondismentul al XVII-lea, cu o casă a scării din marmură şi vase de porţelan pe palier mari cât mine şi pe pereţi tapiserii tot dintr-al XVII-lea. Ce vreţi, farmecul discret al burgheziei. Revoltător. Să te facă să devii de stânga, dacă nu eşti deja, ca toţi oamenii bine. La dreapta sunt tâmpiţii. Sunt jalnici. Nu merg în sensul istoriei.

„Eşti prea crispată, dragă. – Ia slăbeşte-mă, mamă, mă dai gata. – Din cauza lui Jacques, pardon, *Giac*, dragorul. Tot biştarii?" zice tata şi îl detest. Nu de-adevăratelea, dar pentru moment îl urăsc.

Şi uite că vine Jackie, trecuse pe-acasă ca să-şi lase diplomatul şi să-şi pună *dinner jacket*. Arată bine, dar are un *look* comic. Coboară în grabă, se-nfundă în Jag şi conduce fără să sufle o vorbă.

- Ce e? Zic.

- Ce? Nu, nimic. De ce?"

Fără să se uite la mine.

Eu, veninoasă, *venomously*:

„Nu dai doi bani pe mine, nu-i aşa? Te-a călărit târfa ta şi-acuma eşti fără chef? Animalul e trist după împerechere?

- Ah, lasă-mă-n pace!"

Drum într-o tăcere asurzitoare, cum zic americanii.. *A deafening silence*. Eu, amară ca un platou cu ciuperci otrăvite. Pe care i l-aş pregăti pentru o mare ocazie, pe deasupra şi numaidecât.

Gwendo are o casă la Neuilly, parc îngrădit cu zid, faţadă secolul al XVIII-lea, imitaţie Napoleon al III-lea, zic cunoscătorii, aşa zişii preţăluitori, invidioşii, eu nu-s invidioasă. Soţul ei reprezintă un conglomerat multinaţional latino-american. Rollsuri, Mercedesuri şase sute de care nemţii se tem să aibă din cauza urii de clasă, ah, multe Volvo! Deci *yumpies*. La noi *băştinaşii* nici măcar nu ştiu de ele. Nici un Peugeot, nici un Citroen, fără a mai vorbi de neperformanta Renault, asta se trage tip pentru clasa muncitoare.

Gwendo îmi plasează sărutările de rigoare pe obraji, bărbatu-său mă ţocăie cu buzele lui ude şi plonjez în coşmar. Fiindcă văd bine că e ceva care nu merge deloc. Îl cunosc pe Jackie şi el o ştie.

Se întâmplă ca în vis, dar unul de cea mai proastă calitate. „Ah, ce sexy e, are un senzualism de-a dreptul tulburător", îmi spune cretina aia de... n-are importanţă. Cretina aia. „Mai faceţi sex amândoi? – Da, *darling*, ne sărutăm ca adolescenţii." Ce să-i răspunzi?

„Jackie" arată bine cu barbişonul cenuşiu, cămaşa cu jabou de dantelă pe tot pieptul, peste vesta de caşmir gri, „Jackie drăguţule, transferă totul în Bermude. Nu în Lichtenstein, nu în Elveţia, asta-i pentru băcani, măcelari şi dentişti. S-a terminat, latino-americanii nu vor să ridice un deget, aici nu sunt proşti, nu mai e decât o chestiune de timp. Îl vezi pe ambasador?" Jackie iese pentru o clipă din deprimarea lui, atât e de ciudat totul. „Ăla? Aici? - Sigur. Pricepi ce va să zică asta."

Ambasadorul e un tip sculptat în seu, însoţit de miliardarul nostru de extremă stânga, mie mi se pare nemaipomenit de respingător.

„Franţa e pierdută, fără să mai vorbim de nemţi, ăia într-o lună, cel mult un an, sunt finlandizaţi.

- De-aia nu mai pot eu", zice Jackie şi-l plantează pe tip ca un bădăran. Asta nu i se potriveşte, de obicei e fermecător, ca un gigolo egiptean care joacă poker cu bărbaţii şi duce acasă damele vârstnice. Trage înghiţituri de scotch, îl urmăresc neliniştită, tipii vorbesc despre el la doi paşi de mine, fiind siguri că mă aflu pe-acolo ca să trag cu urechea:

„Ce se-ntâmplă? Îl credeam solid, pragmatic.

- Ăsta-i principiul lui Peter, a atins nivelul de incompetenţă, s-a umplut ocaua, e simptomul de netăgăduit.

- Toţi putem fi înlocuiţi, bătrâne."

O, Doamne, i s-a întâmplat ceva. Îl caut cu privirea prin mulţime, l-am pierdut. Un tip cu care m-am culcat, ceea ce regret din suflet, mă agaţă:

„Ne mai pupăm? Urcăm la etaj, sunt deja perechi pe-acolo, ne dezbrăcăm şi alegem cum s-o facem. Hai, Elyane, spune-i lui Frances ce impresie ţi-a făcut!

Elyane e genul fată-n casă, îşi desface picioarele peste tot; zice calm: „Prima oară e ca un plonjon într-o piscină cu apa la cinsprezece grade; pe urmă e destul de plăcut.

- Zi că-ţi place, face tipul.

- Îmi place destul de mult, zice ea, placidă ca o vacă la păscut.

Gwendo e tot ce vrei, dar nu e prefăcută. „Ce se întâmplă? Cumva fiindcă Jackie a făcut amor cu starleta aia? Face şi el ca toată lumea, te credeam înţelegătoare. De când ai certitudinile astea de granit? Eu nu-s mai sigură ca tine, suntem oameni civilizaţi, ce dracu', da sau nu?"

Nu-i adevărat, spun şi eu aşa, nu vreau să devin imposibilă, vreau să rămân de ales şi de găsit.

„Mă nelinişteşte, are ceva."

În clipa aceea se arată cu starleta pe undeva, nu-i de crezut, îmi descopăr un suflet de fată-n casă, dar ceea ce urmează e încă şi mai rău:

„O, sărăcuţa de tine", face Gwendo, care, de altfel, pune un y, „Gwendolyne", ceea ce e un semn al originii englezeşti, e şi corect, dar atunci n-ar trebui pus e mut la sfârşitul cuvântului, „sărăcuţa de tine, deci ţi-a mărturisit?"

Fac o mutră împietrită, ea nu pricepe dacă ştiu ori nu şi tace dând din cap. Dau în clocot, fac spume şi mi-e frică să nu-mi ies din pepeni. În sfârşit Jackie coboară, galben şi mahmur, el, care-i atât de frumos. Îl înhaţ şi îl duc. Se lasă dus.

„Te-ai muiat, te-au terminat, aşa-i? Secretara după amiază, starleta pe seară... Te supraestimezi", îi zic, cu tot veninul posibil. E livid, îi atârnă capul, se lasă dus ca un miel. Adineauri ţap, acuma ajuns miel. Vai de al. L-aş omorî cu plăcere.

„Hai, aşează-te şi lasă-mă să conduc eu."

Şi conduc ca Jackie Meers la Mans.

„Mai cu blândeţe, geme bietul nătărău. Ai grijă să nu ne ciocnim.

-I-auzi! Te-au golit cumva?

- Nu, lasă-mă naibii. La birou da, aveam prea multă adrenalină, da' acuma am fost cam neputincios.

- Adrenalină? De ce adrenalină?

- Şocul. Frica. M-au virat.”

Îi corectez din nou limbajul: numai cei retro zic virat. Ridic pantoful de lac de Perugia de pe accelerator, scade la şaizeci pe oră, la patruzeci, la douăzeci.

„N-ai să opreşti acuma, tâmpito!” urlă.

Pe urmă îmi povesteşte. L-au intervievat, cum zic ei, „a avut un dialog”, versiune de la noi; pe scurt, l-au dat afară.

De la patruzeci de ani, începe sfârşitul. N-am decât patruzeci şi unu, de-ajuns, sunt condamnat. Am, pierdut, sărăcuţa de tine.”
Accelerez la cinzeci-şaizeci pe oră şi îi zic:

„Hai, nu te dezumfla.”

Dar ce-mi explică el e de-a dreptul înspăimântător. Ştiu, toată lumea ştie, dar asta e ca moartea, când ţi se întâmplă ţie, e cu totul altceva.

Şi uite-ne faţă-n faţă pe fotolii, la ora patru dimineaţa, cu răcoritoarele noastre de casă. L-am lăsat să sugă şi m-am dus să mă dreg, ca să am mintea limpede. Dar la ce bun? Pot calcula ca Einstein, asta n-ajută la nimic. Sunt forţele naturii, piaţa minţii omeneşti, modul de a vedea al latino-americanilor, ce-i bătrân e rău, ce-i tânăr e bun şi indigenii noştri au contractat această boală nenorocită.

„Cu excepţia marilor acţionari”, zice el şi văd bine c-ar scrâşni din dinţi dac-ar avea suficientă energie pentru asta, dar nu mai are.

„În afară de nemţoii fără inimă şi fără milă. Ei pot să aibă şi şaptezeci sau nouăzeci de ani, rămân încrustaţi acolo, şi după ei văduvele lor, sexagenare bine conservate şi îngrijite, la fel de nemiloase ca şi defuncţii lor soţi, ar trebui să vezi cum le plătesc serviciile băieţilor: portţigarete din aur masiv cu briliante, altfel zis un bacşiş şi-un picior în fund, după pilda acestor domni. Păi ce, am jucat jocul lor, eu însumi am spus rânjind de douăzeci, de o sută de ori: „Ce vrei, sărmanul meu amic, nu facem pomană.” E cuvântul cheie, sloganul absolut. Nu se fac opere de caritate. Şi mai e unul: „Dacă trebuie să câştig un dolar, fac afaceri şi cu dracul.” Şi eu m-am crezut un lup tânăr, dar nu eram decât un biet berbec care se lasă dus la abator. Toţi suntem la fel, toţi sunt la fel, tineri mărunţi în costum cu vestă, din jerse ori reiat, gri, cu diplomatul asigurat cu trei fermoare şi cifru şi valiza din piele, cu Jaguarul sub fund şi biletul de avion clasa business în buzunar. Ori clasa întâi.

Râsul lui e un hohot de plâns.

„Ei bine, le doresc bomba atomică sub cap sau ruşii în spinare, dar cu cât sunt mai bătrâni şi mai bogaţi, cu atâta vor supravieţui mai mult. Şi noi o să ne ducem primii. Ori numai noi. Nu rămân decât ei sau KGB-ul. Altfel spus, e fără ieşire.”

Suntem atât de distruşi, ajunşi la zero, că începem să vorbim franţuzeşte. Am făcut-o pe cretinii toată viaţa. Ceva parfum risipit în vânt, noul val vorbind ca imbecilii, făcând pe emancipaţii şi bălăcindu-ne, el în pântecele bietelor idioate şi eu în sperma nenorociţilor de obsedaţi sexual. Noul Conformism, care va să zică. Noi am fost *in*, suntem *out*. Am făcut tot ce trebuie, adică *must*, acum *must* să ne luăm catrafusele, să vindem, să lichidăm, să umblăm în derivă de la un meridian la altul, până la fund. Şi acolo să fim cât se poate de umili, de politicoşi şi să zicem mersi. La nivelul parale, nu-i aşa, fiindcă nu se zice în planul paralelor, e retro, impozitul liberal avansat se va ocupa de noi. Cu percheziţii, procese, portărei şi vânzări la licitaţie dacă e nevoie. Şi vameşii la frontiera elveţiană: deschideţi poşeta, doamnă.

Jacques îşi ţine capul între mâini şi vorbeşte covorului, Ispahan, şase noduri pe patru la centimetrul pătrat, o sută de mii de franci îndesaţi, cu o voce mohorâtă:

„Asprul individualism”, zice. Ştiu: *rugged individualism*. „Libertatea de a fi întreprinzător şi fie să câştige cel mai bun.” Ştiu şi asta: let *the better man win*. „Aleargă, Sam, aleargă.” Din aceeaşi serie: *run, Sammy, run*. Nu-i vorba de unchiul, e nepotul, şi el aleargă, cu limba spânzurând, în cursa şoarecilor. *The rat race. Let the better rat win*.

Jacques se ridică în picioare, vrednic de milă, cu sărmanul lui zâmbet:

„Hai, tanti, nu te mai am decât pe tine, fetiţo, să ne ducem la culcare. Mângâie-mă, micuţo.”

Evident, îl mângâi degeaba. Vreau să-l consolez, dar în felul ăsta nu se poate şi n-o să se poată prea curând. Am făcut tot ce-am putut, dar el e prea trist, eu sunt prea tristă şi el ştie, simte şi, de altfel, n-are poftă.

Prin urmare, iată-ne, el cu bluza de pijama, eu în cămaşă de noapte cât să-mi acopere fundul, aşezaţi faţă în faţă. O să ne ducem să facem naturism – şicul e pe vreme proastă să te plimbi pe plajă în tricou, cu ce are domnul mai preţios spânzurând moale

pe sub marginea ţesăturii, iar un smoc de peri al doamnei depăşind, tot aşa, marginea tricoului. Mi-aş putea pune un halat lung, dar transparent şi descheiat de sus până jos. Şi alte rafinamente subtile. El a înregistrat gemetele noastre pe o bandă magnetică, pentru ca să le mai ascultăm în momentele potrivite. Ştim că există unii, printre amicii noştri, care fac colecţie cu astfel de voci diverse. Trebuie că şi el are una în seiful din birou. Are şi fotografii pe care şi le face singur, şi filme, şi videocasete. Suntem civilizaţi, mai e vorbă? Înţelegători, emancipaţi.

Tocmai a avut ideea cea mai prostească din viaţa lui. Comprimatele, paharele cu apă, scotchurile *on the rocks* cvadruple. Împreună.

Şi să oferim spectacolul ăsta copiilor dimineaţa. Ei sunt animale de acelaşi fel cu noi, dar nu merită, totuşi, aşa ceva.

Nu-s decât o biată neroadă, moşulică, dar sunt mai rezistentă ca tine. O să ne descurcăm. Nu ştiu cum, dar o să ieşim şi din asta. Dumnezeu e mare şi bun. Fără îndoială că nu există, după cum suntem asiguraţi, iar preoţii nu ne conving de contrariul, dar o să mă rog pentru copii, pentru tine şi pentru mine. Pe urmă o să vedem.

Mă ridic, iau cele două pahare cu apă lăptoasă şi mă duc să le vărs în chiuvetă şi să le spăl.

„Hai, du-te să-ţi pui pantalonii de pijama şi încearcă să dormi, te ajung într-o clipă, să încercăm să dormim, sunt moartă de oboseală."

Se ridică, oferind un spectacol nu tocmai frumos, dar, în schimb, destul de vrednic de milă şi zice cu umilinţă:

„Mersi, Françoise. Să ştii că te iubesc.

- Ştiu. Şi eu te iubesc, tembelule. Hai, cară-te, vin imediat."

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

PLIMBAREA

1

În noaptea asta se va hotărî. Spre sfârşitul nopţii.

Aşteptarea e de neîndurat. Neliniştea îmi taie răsuflarea.Ca să rabd ceea ce nu e de răbdat, mă silesc să scriu asta. Fără să mă gândesc la ce scriu. Cât despre gândit, totul se gândeşte singur în mine, în ţeastă. Şi zice fără încetare: viaţa sau moartea. Moartea sau viaţa. Ori, mai exact, disperarea şi nimicul sau binele şi fericirea. Fericirea, care era atât de aproape. Care este, poate, atât de aproape. Oare mai este? Dimineaţă o să ştiu. Viaţa sau moartea, o să ştiu. Nu: moartea sau viaţa. Ca să supravieţuiesc acestor ceasuri de aşteptare, citesc din nou foiţele scrise de el în timp ce dormeam, obosită de călătorie, fără să bănuiesc ce urma să ni se întâmple.

Ce ni se întâmplă. Neantul sau fericirea. Moartea sau viaţa. Dar, fie moarte ori viaţă, va fi iubire, mai intensă decât dragostea.

2

A venit să mă vadă acasă. „Acasă” fiind o glumă. Nu sunt nicăieri acasă. Doar la ea, acolo, în Franţa; când pot, foarte rar, să mă duc acolo. Atunci, acolo, la ea, sunt în sfârşit acasă.

Şi de fiecare dată trebuie să plec. De data asta mi-a spus: „Te iubesc. N-am iubit pe nimeni cum te iubesc pe tine. Nu te voi fi iubit decât pe tine.”

Scrie: „Mă gândesc la tine fără încetare, conştient ori nu. Simt nevoia să văd unde stai, să mi te imaginez cum eşti în casa ta, la serviciul tău ori pe stradă. O să vin curând”.

Astăzi a făcut sute de kilometri de la ea şi, în sfârşit, a sosit după amiază. Şi-a parcat maşina lângă intrare, pe aleea care duce la garaj.

Aşteptasem făcând sute de paşi pe trotuar. Ea coborî şi veni să-mi ofere buzele zâmbind.

Are cel mai fermecător zâmbet, abia mijit, într-un V minuscul, cu buzele roz niciodată fardate, cu dinţii de un alb pur. Ridicat spre mine, ovalul foarte dulce al feţei, cu ochii mari şi curaţi, care mă privesc drept în faţă, atenţi, gravi, uşor voalaţi de genele care se strâng în timpul sărutului, firele lor lungi odihnindu-se delicat pe un chip concentrat într-un scurt extaz.

Françoise. Cel mai franţuzesc dintre toate numele franţuzeşti. Numele cel mai franţuzesc chiar şi în limbile străine. Frances, Francesca, Franziska. Mereu la fel, de la porecla dată de locuitorii din Assisi concetăţeanului lor, care, în tinereţe, iubea atât de mult cântecele şi moda venite din Franţa, încât îl numeau „francezul", *il Francesco*. Sărbătorirea lui va fi peste câteva zile, pe 4 octombrie.

Ea se desprinse de mine şi se uită la casă; se întoarse din nou spre mine:

„Prin urmare, aici stai?"

Nu-mi spune aproape niciodată pe nume. Îmi spune, ca o ţărancă din ţara ei, „bărbate".

„Bună ziua, bărbate", îmi zice.

Sunt bărbatul ei; ea e femeia mea.

Dar între noi există frontiere, legi, piaţa muncii, şomajul. Această lume. Liberă, e-adevărat, dar şi ea, în felul ei, nemiloasă.

E nemiloasă, o ştiu, am învăţat pe spinarea mea.

Numele meu este acela al bărbatului care l-a urmat pe Iisus, l-a negat şi a găsit mormântul gol, a îngenuncheat în faţa pietrelor pe care păşise Cel Înviat şi a murit şi el pe crucea lui, cerând, cu umilinţă, din căinţă şi slăvire, să fie ţintuit invers, cu capul în jos. Simon, fiu al pietrei, „fiu supus al Porumbelului", supranumit Piatră, Petru, stâncă.

Dar numele meu de familie nu e de pronunţat în Occident. Toată lumea îl poceşte. Numai ea îmi ştie numele. Toţi ceilalţi fac din mine altceva decât sunt.

N-are importanţă. Naţionalitatea: străin. Profesia? Pribeag. Scopul şederii dumneavoastră? Să spun adevărul. Oricărui venit. Oricărui ascultător cinstit, oricui nu e surd. Adevărul bun, puternic, folositor, care poate ajuta.

Rezultat: doar un bărbat. Slab, îndărătnic, păcătos, pocăit, de neînfrânt. Nimic altceva decât un bărbat. Cum foarte bine zice ea. Un bărbat, bărbatul ei.

3

Îi deschid uşa, îi arăt camera ei, o instalez. O să-i arăt camera mea.

O odaie modestă: o celulă, o hrubă. Trei părţi şi jumătate din ea face patul, prea scurt pentru mine şi pe deasupra tare şi lăsat pe o parte. O masă, un scaun, câteva cărţi. *Proslogion* de Anselme de Canterbury, operele lui Wittgenstein, un mare dicţionar latin, un dicţionar grecesc încă şi mai gros, ambele pentru ca să ştiu ce spun când folosesc cuvinte savante. *Biblia* de la Ierusalim în franţuzeşte, *Biblia* lui Luther în germană, *Biblia* regelui James I-ul în engleză, *Noul Testament* grecesc. Un dulap în perete, o chiuvetă. Asta-i tot.

Stau cu chirie la o doamnă în vârstă, doctor în ştiinţe, ai cărei copii sunt adulţi şi au casele lor. Ea închiriază fostele camere ale copiilor unor universitari străini veniţi să studieze şi unui inclasabil ca mine.

Acum sunt singurul locatar. Cu permisiunea de a-mi primi invitata în odaia vecină, puţin mai mare, dar la fel de spartană ca a mea.

Françoise îmi priveşte cocioaba, mă priveşte cu ochii ei mari, umbriţi de concentrare.

Are obişnuinţa concentrării. „ Durata voinţei şi concentrarea spiritului fac naţiunea”. Baudelaire e cel care a spus-o, vorbind despre compatrioţii săi, apropo de câţiva gravori, între care Callot.

Callot era loren; ca şi Claude Gellée şi Georges de la Tour. Françoise e lorenă. Crede că cel mai mare om de stat francez şi copilul lui Hristos care se aseamănă cel mai mult Răstignitului, este „Ioana, buna lorenă”, cum o numeşte Villon.

Ea însăşi locuieşte într-un mic apartament în întregime alb, cu perdele albe şi transparente la toate cele patru ferestre dând spre stradă, către copaci şi către Mosella. În această albeaţă, vechi mobile de provincie, din lemn întunecat. Pereţii tapisaţi cu cărţi, o masă de lucru, trei fotolii, o odaie de dormit cu puţin mai mare decât cocioaba mea, o icoană pe perete. E monahal, dar feminin: pretutindeni flori proaspete, o armonie senină, plină de graţie; nimic nu apasă, totul e simplu, frumos şi paşnic.

Dacă dai colţul, vine Calea Parisului. La colţul opus, Piaţa Franţei, cu vechea biserică Sfinţii Simion şi Iuda. Acolo va să ne căsătorim, dac-o vrea Dumnezeu.

Dar Françoise trăieşte din munca ei. În ţara ei sunt mai mult de două milioane de şomeri. Şi eu trăiesc din munca mea, în această

altă ţară, unde sunt tot două milioane de şomeri. Suntem liberi, dar înlănţuiţi fiecare la locul lui de muncă, într-o lume liberă, înlănţuită de legile nemiloase ale pieţei libere.

E deja un miracol că sunt încă în viaţă. Fără minunea bunătăţii omeneşti, a bunătăţii lui Dumnezeu făcută cu mâinile oamenilor, cine ar fi dat de lucru unui străin, unui exilat? „Exilatul e cineva care a pierdut totul, în afară de accent”, zice un proverb bine cunoscut în lumea celor plecaţi. N-am decât să deschid gura şi accentul meu trădează leprosul. La moarte, exilatule! La moarte prin ostracizare, disperare, bănuială ori calomnie.

Nu-mi rămâne decât mila lui Dumnezeu, devenită bunătate omenească. Şi nouă, mie şi Françoisei, nu ne rămâne decât durata voinţei, iubirii, speranţei.

4

„Hai să ne plimbăm, zice Françoise. Am stat înţepenită ceasuri întregi la volan!”

Chiar şi acasă la ea are nevoie de plimbări lungi în aer liber. Am întovărăşit-o adesea prin câmpia lorenă, vaste orizonturi împădurite, cer nesfârşit, nori fastuoşi, sate cu ferestre înflorite şi nume de bătălii de la 1870. Uneori zăreşti, sculptat în piatra îngălbenită de deasupra geamlâcului, o dată de pe vremea războaielor religioase. Şi pretutindeni arbori ca nişte cetăţi, ca nişte catedrale, trunchiuri ca nişte escadre ancorate, după ce au aruncat groasele ancore sure la capătul trunchiurilor adânc scufundate în pământ.

Aici n-am de oferit decât această lungă stradă tăcută, copaci mai mărunţi şi mai puţin frumoşi decât altundeva; maşini parcate la marginea trotuarului, în faţa intrării garajelor de la vile, alături gazonul proaspăt tuns şi nenumărate flori de toamnă.

În prelungirea străzii vedem colinele îndepărtate, de o parte şi de alta a Rinului. Deasupra, cerul ploios. Deodată, o rază de soare la apus luminează arborii pe un fond de cer înnourat, vânăt. De la un capăt la altul al văii, un curcubeu perfect, complet, radios, se înalţă peste fluviu.

Îl privim în tăcere, zâmbind amândoi, plini de bucuria uşoară şi de puterea de neatins a acestui arc de lumină de aici de jos, până acolo, sus. Unul lângă altul, o singură fiinţă în două trupuri, fiecare

simţind prezenţa celuilalt ca şi cum am fi unul, cu braţul meu în jurul umerilor ei, cu braţul ei în jurul taliei mele, cu capul ei în adâncitura dintre pieptul şi umărul meu.

Tăcere plină de blândeţe şi de sevă bine mirositoare; noi doi, un singur fruct care se coace în tăcere. Nimic altceva decât respiraţia noastră, aceeaşi, în acelaşi ritm; nimic altceva decât conştiinţa că există celălalt şi că eşti o singură fiinţă cu el. Şi dincolo de toate astea, chiar dincolo de cotidian, lucrarea graţiilor, mulţumită celui care ne-a dat nouă cale de a ne întâlni şi de a ne iubi.

5

N-o să-i spun Françoisei despre neliniştea mea, cu siguranţă neîndreptăţită. De câtăva vreme mi se pare că sunt urmărit, supravegheat. Fără îndoială mă înşel. În tot Estul Europei despotismele marxiste se sfărâmiţează şi se năruie. O singură ţară rămâne încă prizonieră, gâtuită de tiranie şi teroare: e aceea din care vin eu.

Lucrez la un studiu asupra principiilor unei confederaţii democratice a ţărilor riverane marelui fluviu pe malurile căruia m-am născut. Am publicat capitole din el în marele jurnal parizian bine cunoscut şi în ziare germane. Pentru asta m-am exilat. Ca să scriu asta supravieţuiesc graţie unor mijloace de subzistenţă obscure, într-o clădire în întregime nouă, toată de sticlă, pe schelet de oţel inoxidabil, unde toate birourile sunt ticsite de maşini informatice, de terminale de telecomunicaţii, de conexiuni cu băncile de date.

În afara orelor de birou nu văd pe nimeni, rămân în cămăruţa mea şi scriu. Mă îndârjesc să schiţez reţeaua de legi, de tratate, de structuri de funcţionare care pot smulge ţara noastră depărtată din arhaismul ei, din mizeria şi servitutea ei. Utopie poate. Dar iată că mulţimile sunt în stradă, cu strigătul „noi suntem poporul!”, fără nici o violenţă şi, pentru prima oară de zeci de ani, fără teamă. Iată că îmbătrâniţii despoţi cad unul după altul ca marionetele Marelui Mânuitor.

Numai că, şi asta până foarte de curând, de acolo veneau ucigaşii. Mari mânuitori şi ei: umbrele lansatoare de capsule cu viruşi necunoscuţi, pistoale cu cianură, un întreg arsenal de coşmar. Răul e ridicol, dar ştie să ucidă. Nu ştie *decât* să ucidă.

E deja trecutul. Singurul pericol care rămâne: agenţii secreţi ai ultimului stăpân, reduşi la tiranie birocratică acolo de unde vin eu.

Dar moartea violentă e ceva ce nu ni se întâmplă niciodată nouă înşine. Asasinatele astea sunt ireale. Asasinii sunt închipuiri.

Totuşi, părinţii mei, sora mea, prietenii mei au fost închişi pentru că eu evadasem. N-avuseseră habar de hotărârea mea. Nu te destăinui celor pe care-i iubeşti în legătură cu un lucru pe care l-ar putea mărturisi sub tortură fizică ori morală. Chiar şi cei mai proşti şi mai cruzi inchizitori ai pseudo-religiei de acolo, azi împrăştiată în cele patru vânturi odată cu mirosul de cadavru, chiar şi aceşti mizerabili sunt capabili să vadă că victimele lor sunt nevinovate.

De altfel, şi eu sunt inofensiv. Nu sunt un om de acţiune. Încerc doar să clarific căile posibile pentru oamenii de acţiune care ies la suprafaţă acolo din mulţimile până nu de mult tăcute. Mă mărginesc să studiez posibilităţile pe care ni le va oferi eliberarea – libertatea care urcă acolo precum apa în zidurile mucegăite şi se infiltrează chiar în minţile complicilor tiraniei, cei care au minte, şi în sufletele lor vinovate, ale celor care mai au un suflet.

Totuşi, chiar în acest oraş, capitala federală de pe malurile Rinului, exilaţi arabi au fost ucişi de emisari veniţi din Africa de Nord şi din Orientul Apropiat. Demnitari germani au fost măcelăriţi de terorişti, germani şi ei, dar teleghidaţi de centrale situate în afara Europei. Şi exilaţi din Europa de Est au fost ucişi chiar aici, de ucigaşi înarmaţi cu paşapoarte diplomatice ori ataşaţi ai misiunilor comerciale ale ţărilor lor.

S-a terminat cu toate astea. Nu sunt destul de important. Şi, oricum, pentru ucigaşi e cam târziu. „Iată vremea ucigaşilor”, scria Rimbaud acum mai bine de un veac. Vremea aceea a venit, încă dură, dar, după ce a făcut atâtea victime, e pe punctul de-a se sfârşi ea însăşi.

Rămâne, e adevărat, ghinionul soldatului lovit de un glonţ rătăcit, în ultima zi de război, cu un minut înainte de intrarea în vigoare a armistiţiului.

Nu, mie n-o să mi se întâmple asta. Asta li se întâmplă doar altora. Nu vreau s-o îngrozesc cu istoriile mele despre fantome pe femeia pe care-o iubesc.

6

Ne întoarcem pe urmele paşilor noştri, singuri pe trotuarul deşert, cu maşinile goale, toate noi, toate curate oglindă, Mercedesuri, BMW-uri, noul Peugeot de lux, un Pontiac de două locuri, cu două uşi, dar patru ţevi de eşapament două câte două, groase cât braţul meu. Rollsurile Ambasadei Britanice nu sunt niciodată parcate pe stradă.

„La dreapta se coboară pe malul Rinului”, îi spun Françoisei. „O să ne plimbăm mâine pe aleea de pe mal şi o să luăm masa la Schauenburger Hof, unde numele tuturor oaspeţilor iluştri sunt scrise pe perete, de la Goethe şi Metternich, până în zilele noastre. Şi acolo, în dosul copacilor, e Ambasada Franţei. Acolo o să cer pentru a treia oară azil Franţei.”

I-am povestit deja cum, la un ceas după evadarea mea, am cerut azil în Franţa. Era în Berlinul de vest. Un funcţionar ciudat de consternat, poate şi el un submarin al super-puterii despre care ştim, m-a tricotat trimiţându-mă în neant, făcându-mă să umplu un formular de simplă cerere de viză indirectă şi caraghioasă. Fără ecou. Dar niciodată două cereri fără a treia. Sunt încăpăţânat şi perseverent. O să cer a treia oară azil Franţei. Şi, ca să-i fac plăcere Françoisei, o să-i recit câteva versuri ale unuia dintre poeţii mei favoriţi, muzical şi muzician înaripat:

Privind mereu spre ţara Franţei
M-ajunse-o zi, la Dover, lângă mare...

Charles d’Orléans era prinţ şi poet, eu nu-s decât un ţăran şi zgârii hârtia; dar el era prizonier de război şi eu sunt exilat. Şi m-a ajuns ca şi pe el, privind către ţara Franţei... Mă întrerup, gâtuit de o emoţie neaşteptată. Sunt nebun. Fiindcă veni vorba de Franţa – Charles d’Orléans zicea:

atât să suferi fiindcă eşti departe?

Pentru a ascunde emoţia asta ridicolă, mă grăbesc să-i atrag atenţia Françoisei asupra micii capele a Fecioarei, roz bombon şi goală, unde ard totdeauna duzini de lumânări. O să-i povestesc cum am văzut o dată un blindat al poliţiei – patrulează adesea prin acest cartier de ambasade – oprindu-se, cu doi tipi tineri deasupra, pe turelă, iar unul din ei sărind jos, alergând la capelă şi întorcându-se după o clipă: se oprise să aprindă o lumânare. Blindatul s-a pus din nou în mişcare. Asta a fost tot. Adesea oamenii ăştia sunt din Renania, zonă catolică.

Françoise mai este, pe cât de mult se poate, ca o bună lorenă, „franceză şi catolică”, după cum zice Péguy. Ea intră în capelă şi se roagă în faţa statuii Fecioarei cu pruncul. În picioare, în tăcere, pentru noi doi şi pentru toţi cei pe care-i iubeşte.

Din nou la drum, ajungem la casa unde nu trăiesc - locuiesc acolo, aştept descătuşarea – în piaţeta de la capătul străzii. Intrăm pentru o clipă în bistroul *La micul corn de vânătoare* , cochet, curat, molcuţ, unde oamenii beau bere stând la taclale. Toţi obişnuiţii, vecini cu care schimb saluturi amicale.

„Toţi mă cunosc. Nu ştiu cine sunt, ce sunt, nici ce fac aici, afară de faptul că-mi câştig existenţa”, îi spun Françoisei.

Ea mă priveşte cu ochii ei mari şi limpezi, umbriţi de atenţie, şi nu face nici un comentariu.

De acolo ne ducem la al doilea bistro: semi-întuneric, lambriuri din coajă de nuc, vase de aramă lucitoare, băutori de bere flegmatici şi calmi, având sociabilitatea şi drăgălăşenia renanilor. Patronul şi nevastă-sa sunt iugoslavi şi au ţinut un bistro la Billancourt. Prietenoşi şi ei: ceea ce ştiu despre mine, şi doar asta-i interesează, e că sunt născut nu departe de ţara lor, chiar aproape de satul lor, aflat pe celălalt mal al fluviului.

„Şi acum vino să-ţi arăt ţinta plimbărilor mele solitare. Seara mă plimb singur, gândindu-mă la tine. Şi mă opresc să vorbesc cu prietenul meu. Îi vorbesc despre tine. Despre noi doi.”

„Stă pe-aici pe-aproape?”

„Vino să te prezint.”

Simt că se miră să fie ea prezentată unui bărbat: după curtenia franţuzească, bărbatul e cel care se prezintă unei femei; dar mă urmează fără să spună nimic.

7

Prietenul meu se află de cealaltă parte a pieţei, la capătul unei străzi asemănătoare unei galerii boltite, fiindcă două rânduri de copaci îşi îmbină frunzişul deasupra. La dreapta, un magazin de antichităţi: mobile vechi, o statuie de sfânt provenind de la vreo biserică distrusă pe vremea războiului, tapiserii. La stânga, vitrina unui optician unde zeci de monturi de ochelari ne fixează cu ochii lor goi. Între ele, puţin retras în spatele unui tufiş de merişor, stă crucifixul.

Partea de sus şi lateralele crucii sunt tăiate în formă de treflă. Încrustată în piatra postamentului, o nişă adăposteşte un vas mereu înflorit.

Între acest vas şi picioarele Hristului de pe cruce, o singură dată e gravată în gresie:1684. O umbră de licheni înnegreşte cifrele. Cifra unu are o formă curioasă. Dacă o priveşti mai de aproape, observi că are forma unui bâtlan. Vârful cifrei are un fel de occiput rotunjit. Trăsătura oblică e un cioc lung. Piciorul e bifurcat: două picioroange, dintre care unul face un pas înainte.

Deasupra, Hristul crucificat, pictat şi repictat de generaţii. Unul cât se poate de solid, gen nemţesc. Un tors cărnos de luntraş de pe Rin, băutor de bere.

Dar capul e căzut de agonia morţii. O, prietene la care venim să plângem nu din milă, ai Tu milă de mine, Iisus, salvatorule.

Nu ridic niciodată ochii mai sus decât picioarele ţintuite. Ştiu bine că nu e decât un chip cioplit. Dar dincolo de asta, îi iubesc pe El, Lui îi vorbesc.

„De fiecare dată când trec pe aici, mă opresc în faţa lui şi îi spun: ‚Mulţumesc, Doamne. Aibi milă de Françoise şi de mine. Tu mi-ai dat-o, dă-mă ei.’ Înainte de a te cunoaşte – îi spun Françoisei - încheiam ca el în Grădina cu Măslini: ‚Dacă se poate, Doamne, facă-se după voia Ta, nu a mea. Fie ca voia Ta să se împlinească.” De când te-am întâlnit, accept, ca şi înainte, că în toate cele nimic nu e după cum vreau eu. În afară de ceea ce te priveşte. Nu accept ca rugăciunea mea să nu fi fie împlintă. Spun: „Dă-mi-o’”

Françoise rămase mută. Stăm umăr la umăr lângă crucifix şi ne rugăm în tăcere lui Iisus Hristos.

Pe urmă plecăm împreună către falsul „la mine”, de-a lungul vitrinei opticianului, cu toţi ochelarii lui care ne urmăresc cu priviri albe. Acolo, Françoise se opreşte fără să le dea atenţie şi ridică spre mine ochii muiaţi în lacrimi.

„Te iubesc”, îmi spune.

Îi răspund cu vorbele sfântului meu patron după nume, care e al meu, după cum e şi al micii lorene:

„Ştii bine că te iubesc.”

Şi reiau:

„Te iubesc pentru că eşti tu. Te iubesc pentru frumuseţea şi bunătatea ta, pentru inteligenţa, înţelepciunea, umilinţa, curajul tău. Totuşi nu-i adevărat. Te iubesc pentru că eşti tu.”

Ochii îi erau din nou plini de lacrimi. Îmi spuse: „Ştii de când te iubesc. Dar prietenia între tine şi bucata asta de piatră cioplită mă face să te iubesc şi mai tare. Am simţit deodată masa de suferinţă pe care o porţi în tine – şi dorinţa ta de a te vindeca de suferinţa lumii din care vii, lumea noastră a tuturor... Te iubesc pentru că...”

Avu, printre lacrimi, un zâmbet poznaş:

„...pentru că te preţuiesc, bărbate”. Şi iarăşi gravă:

„Dar ai dreptate: totuşi nu-i adevărat. Te iubesc pentru că eşti tu. Te-aş iubi chiar dacă ai fi altul decât cel care eşti. Numai să fii tu. Numai să fim tu şi eu.”

8

Ne întoarserăm încet, înlănţuiţi. Tot nu erau trecători. Se făcea noapte. Veneau spre noi maşini, faruri aprinse, şi treceau cu fâşâit de pneuri.

Alte faruri, de o intensitate orbitoare, ne cuprinseră în lumina lor. O maşină ne depăşi cu viteză mică. Era de-a dreptul necuviincioasă, de două ori mai mare ca o maşină normală, de două ori mai înaltă, echipată cu pneuri groase ca ale unui avion de pasageri. Era un blindat al poliţiei, caroserie de oţel, angulară, ca un trapez, terminată cu o turelă tot în unghiuri trapezoidale. În picioare pe turelă, cu coatele pe oţelul acoperişului, un tânăr blond purtând căşti şi un microfon mic la capătul unei tije ca un sfert de cerc în faţa gurii.

„Capitala federală. Cartierul ambasadelor”, îi spun Françoisei şi, deşi nu-mi place să mint, adaug o minciună: „Aici nu se întâmplă niciodată nimic.”

Avem adesea, ea şi cu mine, în aceeaşi clipă, acelaşi gând, care ne face să deschidem gura simultan ca să începem aceeaşi frază, cu acelaşi cuvânt. Atunci râdem, fermecaţi că suntem una. În seara asta n-aş vrea s-o contaminez cu anxietatea mea de om venit din Est, care n-o să uite niciodată ce-a trăit acolo, nici măcar în prezent, când tirania eurasiatică pare să se disipeze ca un vis rău. Françoise s-a născut şi trăieşte într-o ţară a libertăţii. N-a cunoscut niciodată marea teamă. Nu vreau să-i inoculez boala adusă din universul meu natal, de care sunt pe cale să mă lecuiesc. Ridicai între mine şi ea, ca s-o protejez, o barieră contra telepatiei noastre obişnuite şi nu simţi nimic.

Ea e ca ţara ei: liberă, neclasificată, dar delicată până la fragilitate. O văd, la ea, lucrând cu faimoasele „concentrarea de spirit şi voinţa constantă proprie naţiunii”. Dar voinţa îi e mai mare decât puterea. Prin urmare Françoise se duce să se întindă vreun sfert de ceas şi, odihnită, se întoarce să-şi reia lucrul cu aceeaşi energie.

„Sunt obosită, mi-a spus ea când am ajuns din nou la casa care nu e a mea. Trezeşte-mă repede, ca să avem timp să vorbim, să fim împreună.” Am lăsat-o dormind, cu lumina stinsă şi perdelele trase. N-o s-o trezesc. O să aştept să se trezească singură. Alături, în celula mea, scriu aceste lucruri pentru noi doi: spre amintire; ca să păstrăm amintirea acestui moment fericit, cel mai recent într-o suită de momente fericite, pline de conştiinţa fericirii prezente şi de speranţa fericirii care ne aşteaptă.

9

M-a lăsat să dorm mai mult decât îl rugasem. Trebuie că a ieşit să ia aer în faţa casei.

Focurile de armă m-au trezit deodată. Am sărit în sus, au fost mai multe focuri. M-am repezit în hol şi am văzut uşa odăii lui deschisă. Nu era acolo. Şi uşa era întredeschisă. Din cauza asta pocnetele îmi păruseră atât de puternice. Am ieşit şi l-am văzut întins pe trotuar. Un necunoscut se apleca deasupra lui, cu braţul întins, cu un pistol în mână. M-am repezit strigând. Necunoscutul s-a ridicat, a întors braţul spre mine şi a tras. Am văzut flacăra scurtă la ţeava armei. Necunoscutul a făcut stânga-mprejur, a alergat către maşina care-l aştepta, s-a urcat în ea, a trântit portiera. Maşina a demarat cu un huruit de motor.

Am îngenuncheat lângă bărbatul meu. O să-l văd mereu cum era, plin de sânge, cu ochii mari deschişi, dar orbi.

Acum, către sfârşitul nopţii, sunt la spital, în sala de aşteptare. Nu mai e nimeni. Prin ferestre nu se vede decât noaptea, parkingul pustiu, maşinile goale. Nu se aude decât tăcerea.

L-au operat vreme de trei ore. Un doctor foarte tânăr, foarte mare în bluza lui albă, a venit să-mi vorbească foarte amabil şi mi-a oferit un tranchilizant şi un pahar cu apă.

„Vreau să rămân aici, Nu vreau să adorm.”

„Bine, bine. Luaţi asta. O să vă ajute să aşteptaţi.”

Îl priveam. Înţelese. Îmi spuse cu umilinţă:

„Nu vreau să vă dau speranţe deşarte... dar nu e încă pierdut. Dacă supravieţuieşte până mâine imineaţă...atunci...” Ezită şi reluă:

„Atunci, poate...”

Îl priveam, mută. Ceea ce citi în ochii mei făcu să i se altereze faţa. Şi vocea. Murmură cu blândeţe:

„O să mă întorc să vă ţin la curent.”

De atunci a revenit de două ori. Tocmai mi-a spus:

„E la reanimare. Facem tot ce e omeneşte posibil.”

Omeneşte. O, Doamne Iisuse Hristoase, dă-mi-l pe bărbatul meu.

CUPRINS

Tiparul: